

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Obeležje 15. diviziji

Še ena nova plošča; plošča, ki bo spominjala na 15. divizijo in njene boje okoli Zdenske vasi in Sv. Antona v dobropoljski dolini. Odkrili so jo v Zdenski vasi v soboto, 2. junija, na vaškem gasilskem domu. Predsednik skupnosti borcev 15. divizije NOVJ Bogdan Vrančič je pozdravil zbrane, borce, mladino in vaščane. V nekaj besedah je orisal partizansko pot narodnega heroja Draga Jermana, od Belokranjskega odreda skozi Cankarjevo brigado in 12. SNOUB, skozi Bari, kamor so ga odpeljali kot ranjenca, pa do 23. novembra 1953, ko je bil imenovan za narodnega heroja. In prav ta borec, narodni heroj je zbranim spregovoril kot slavnostni govornik. Oživel je spomin na štirideset let nazaj, ko se je moral sovražnik pod

pritiskom 15. in 12. brigade umakniti iz svojih postojank v Zdenski vasi in Sv. Antonu. Še posebej je Drago Jerman poudaril: »Mi borci bomo vedno branili kakršnokoli blatenje narodnoosvobodilnega boja in čast 1.700.000 žrtev za našo svobodo. Naj vas ta plošča spominja na obljube Titu, da bomo branili pridobitve NOB, bratstvo in enotnost in socialistično graditev. Tradicije ob vsaki priložnosti prenašajmo na mladi rod, ki bo moral nadaljevati naš boj in dograjevati začeto. Mladi bodite srečni, da živite v Titovi Jugoslaviji, ki jo pozna ves svet po nenehnem boju za mir v svetu.«

Poveljnik gasilskega društva Jože Zrnc je v imenu društva prevzel ploščo v varstvo, iz mladih grl pa je zadonela pesem.

Živa Drole

Spomin na muljavsko bitko

V počastitev 40-letnice zasedanja SNOS, obletnice muljavske bitke in prvega osvobojenega ozemlja praznujejo te dni kraji Ivančne gorice in Muljave v grosupeljski občini svoj krajevni praznik. Osvobodeno ozemlje spomladi leta 1942 na območju krške doline in Muljave je v dneh od 6. do 12. junija branila 1. slovenska brigada – 2. grupa odredov in uspešno izbojevala znano muljavsko bitko.

Ogled proizvodnje v delovni organizaciji Agrostroj, tozdr Albina Grajerja v Ivančni gorici, razstava slikovnega gradiva iz časov NOV, množično rekreativno kolesarjenje, slavnostne seje s podelitvijo krajevnih priznanj in priznanj OF so le del prireditev, ki so se zvrstile v počastitev krajevnega praznika. Vrhunec prireditev je bil minulo nedeljo v Ivančni gorici, ko je po slavnostnem nagovoru narodnega heroja generalpolkovnika Janka Sekirnika-Simona odšlo na množični pohod Po poteh 2. grupe odredov okrog 1.000 pohodnikov vseh starosti. Med pohodniki je bilo največ mladine, niso pa zastajali starejši, rezervni vojaški starešine, civilni invalidi vojne in taborniki, med njimi kar dve ekipi iz Celja.

Pokrovitelj letošnjega pohoda Po poteh 2. grupe odredov, že šestega po vrsti, je bila delovna organizacija Agrostroj iz Ljubljane, ki bo prihodnje leto slavila 40-letnico delovanja. Najbolje uvrščene ekipe in

posamezniki so prejeli priznanja, toplo junijsko nedeljo pa so vsi skupaj, nekdanji borci NOV, mladina, kraji grosupeljske občine, sklenili s kulturnim programom in tovariškim srečanjem.

Jože Čurin

Spremenjeni prejemki

Glede na to, da je skupščina Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji na svoji 11. seji dne 30. 5. 1984 sprejela sklep o najnižji pokojnini za polno pokojninsko dobo, ki znaša od 1. 1. 1984 dalje 10.955,39 dinarjev, se nekateri od objavljenih prejemkov za borce, vojaške invalide in civilne invalide vojne spremenijo in znašajo:

1. Najvišji znesek stalne priznavalnine po družbenem dogovoru o priznavalninah udeležencev NOV, ki je enak znesku najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, znaša od 1. 1. 1984 dalje 10.955,39 dinarjev na mesec.

2. Invalidski dodatek za vojaške invalide in družinske invalidske upravičence znaša od 1. 1. 1984 dalje 10.955,39 dinarjev na mesec.

3. Polna dodatna denarna pomoč za civilne in-

valide vojne znaša od 1. 1. 1984 dalje 5.477,69 dinarjev na mesec.

3. Polna dodatna denarna pomoč za civilne invalide vojne znaša od 1. 1. 1984 dalje 5.477,69 dinarjev na mesec.

4. Polna dodatna denarna pomoč za vse družinske člane civilnih invalidov vojne znaša od 1. 1. 1984 dalje 2.738,84 dinarjev na mesec.

5. V zvezi s sprejetim sklepom Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja z dne 30. 5. 1984 o uskladitvi pokojnin med letom za 7 odstotkov od 1. januarja 1984 dalje, znaša zajamčena pokojnina za borce NOV pred 9. 9. 1943, oziroma do 13. 10. 1943 od 1. 1. 1984 dalje 19.537,60 dinarjev na mesec.

Ostali prejemki borcev, vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne ostanejo nespremenjeni.

Socialistična demokracija, in ne demokracija proti socializmu

Minuli petek je, ob šestdesetletnici zmage naprednega revirskega delavstva nad Orjuno, zbranim na slovesnosti v Trbovljah spregovoril France Popit. Spomnil je na čas, ko je bila Komunistična partija Jugoslavije v ilegali, ko jo je vladajoči režim nasilno zatiral, pa je kljub temu pravočasno in pravilno ocenila nevarnost v delovanju Orjune, ki je z unitarističnimi parolami (povzetimi iz logov finančnega kapitala) hotela z nasiljem varovati buržoazne interese. Orjunaško nastopanje je bilo očitno fašistično obarvano. Ob tem se je komunistična partija, čeprav maloštevilna, lahko postavila po robu Orjuni s pomočjo širših delovnih množic. Kajti prav tem množicam je partijski program odpiral perspektivo reševanja njihovih resničnih življenjskih interesov, reševanja ekonomskih, socialnih, nacionalnih in drugih protislovij, je dejal France Popit. Nato je navezal svojo misel na nadaljevanje razvoja KPJ; njena kalitev v boju proti razrednim sovražnikom delavskega razreda je pokazala njeno pravo moč tudi v času fašistične agresije leta 1941 in popeljala vse naše narode in narodnosti v osvobodilni boj. V tem boju se je vsak narod samostojno in skupno z drugimi jugoslovanskimi narodi bojeval za svobodo, reševanje nacionalnega vprašanja – svoje državnosti. Prav zaradi svojih jasnih ciljev se je partija uveljavila tudi kot vodilna v Osvobodilni fronti slovenskega naroda.

France Popit je nato govoril o povojnem razvoju, o dosežkih, ki so nastali z delom in znanjem in s krvjo, zaradi česar ne bomo dovoljevali podcenjevanja pridobljenih dosežkov revolucije. Spregovoril je tudi o današnjem gospodarskem trenutku in o tem, kako se vsi jezime, ker se nam gospodarske razmere prepočasno spreminjajo. Vendar ostanimo pri misli o partiji: »Nekateri danes maličko in skušajo zanikati vodilno vlogo delavskega razreda in komunistične partije v narodnoosvobodilni vojni. Vsiljujejo razprave o nekaterih – kot pravijo – kočljivih dogodkih iz naše preteklosti. To počnejo zato, da bi razvrednotili vlogo zveze komunistov in delavskega razreda v revoluciji, ker bi radi delavsko oblast zamenjali s svojo. Mladim rodovom, ki iščejo resnico o sebi in družbi, v kateri živijo, moramo pošteno in odkrito pojasniti nekatere pojave, ki jih je s seboj nosila revolucija. Najslabše bi bilo, če bi postali pričevalci zgodovine tisti, ki jo gledajo skozi kontrarevolucionarna očala, ki delajo krivico posameznim osebnostim naše revolucije, ki nočejo priznati, da so ljudske množice, vključene v Osvobodilno fronto, pregnale okupatorja in njegove pomagače in izbojevale osvoboditev slovenskega naroda. Zamilite si, kaj bi bilo s Slovenci, če ne bi bilo partizanov, komunistične partije in osvobodilne fronte. Okupator nas bi – kot je nameraval – zbrisal s slovenske zemlje. Takšna političantska početja moramo razkrinkati. Ne zato, ker bi hoteli ohraniti svetniško čistost vojne generacije, pač pa zato, ker so ta političantska početja bila in so uperjena proti naprednemu družbenemu razvoju...«

Govornik je dodal, da je sicer res, da ljudje sami delajo svojo zgodovino, vendar pa si ne morejo sami izbrati okoliščin, v katerih zgodovina nastaja. Danes se nekaterim smilijo tisti, ki so bili na strani okupatorja v času narodnoosvobodilnega boja ali v času upora proti Stalinu. Dejal je, da sicer nihče ne zanika, da so bile posameznikom prizadejane tudi krivice. Vendarle je odgovornost na strani narodovih izdajalcev, ki so s svojo protikomunistično histerijo begali ljudi.

Ne bomo dovolili barantati z zgodovinskimi resnicami, je dejal France Popit, in tudi ne s stališči OF; naši družbi je potrebna socialistična demokracija in ne demokracija, kot orodje proti socializmu. Boj za demokracijo odnosov v naši družbi pa je dejansko boj za uveljavljanje ustavne vloge delavca, delovnega človeka in občana, boj za temeljni samoupravni socialistični produkcijski odnos...

Zanimivo, živahno, veselo

Letos je bil zbor pionirjev Jugoslavije 2. junija v Trbovljah

Slovenski pionirji, pionirji iz drugih republik in pokrajin in mladi iz zamejstva so se srečali v kraju z bogato revolucionarno preteklostjo. Zbor je bil časovno povezan tudi s praznovanjem 60. obletnice spopada trboveljskih delavcev z jugoslovansko nacionalistično organizacijo Orjuno. Prav zato je tudi proslava, ki so jo pripravili trboveljski šolarji, pripovedovala o težki preteklosti rudarjev in njihovi uporni volji, da si izbojujejo pravico.

Na zboru pionirjev se je končalo vseh pet poti kuričkove pošte. Mladi kurirji so torbice s pismom, ki so ga namenili predsedstvu republiške konference SZDL, nosili po poteh nekdanjih kurirjev v NOB. Po Primorski, Štajerski, Dolenjski, Gorenjski in Koroški. V pismu so med drugim obljubili, da bodo spoštovali in razvijali izročila NOB. Na zboru je torbice sprejel predsednik republiške konference SZDL Franc Štinc, ki je mladim povedal, da se lahko borcem najlepše oddolžijo s pridnim učenjem in ljubeznijo do domovine. Množico pionirjev je pozdravil tudi predsednik republiške konference ZSMS Andrej Brvar. Govoril je o tem, koliko so pionirji s svojim delom že prispevali k razvoju naše družbe in koliko bodo še, če bo družba skrbela za šolo.

Tako se je na letošnjem zboru dogajalo marsikaj zanimivega. Bilo pa je tudi živahno in veselo, kot je vedno, ko se zberejo mladi.

Meta Tavčar
Fotografija: Mare Rudolf

Kazen ali nagrada

Poslovali smo se od maja, jugoslovanski zgubarji in dolžniki pa od lagodnega življenja. Vsaj zvezna vlada upa, da bo interventni zakon o začasni prepovedi uporabe dela družbenih sredstev pospravil z zmeraj na novo ugotovljenimi »objektivnimi« razlogi, ki so bili krivi, da nekateri leta niso plačevali računov ali pa niso poskrbeli, da bi izgubo končno zamenjal dohodek. Tokrat se bo poznalo tudi v kuverti – od denarnice do premišljanja, zakaj tako in kako naprej, pa (vsaj želiti je) ni daleč. Misli naj bi potegnile voz v obljubljeno deželo črnih števk, pretegnjene mišice pa naj bi tudi zdržale, četudi samo od njih čudežev ne moremo več pričakovati.

Vsak deveti gospodarski kolektiv v državi naj bi poskrbel za boljše delo, veliko večje število organizacij pa naj bi prigospodarilo toliko, da bo dovolj za plačilo pozabljenih obveznosti. Vsi, ki so lani prispevali svoj delež k 118 milijardam izgub, zakona sicer ne bodo čutili. Tisti, ki jim ni uspelo zbrati dovolj, da bi primanjkljaj pokrili, pa bodo morali v prihodnjem poslovanju za slovo od rdečih števk primakniti tudi nekaj odstotkov iz svojega žepa. Koliko delavcev se bo po novem teže prebijalo skozi mesec, ne znamo zapisati. Se ne, četudi je zakon že prestopil prag.

V naši republiki bo začelo z junijem deliti 80 odstotkov vsote, namenjene za osebne dohodke v prvem četrtletju tega leta, baje 26 organizacij. Baje, saj je bilo v pripravi na zakon slišati, da jih bo 29, konec maja pa je privrela na dan tudi številka 19. Februarska bera zgubarjev se je torej močno zmanjšala, zakon pa naj ne bi prizadel delavcev v elektrogospodarstvu, v premogovnikih, črni metalurgiji, živilski indu-

striji, na železnici, v zdravstvu, varstvu otrok in mladine ter socialnem varstvu. Nič manj zapleteno ni ugibanje, koliko organizacij ni poravnalo računov. Okoli štiristo jih je naštel izvršni svet, iz ust predsednikov občinskih skupnosti pa je privrel preplah gospodarstva, češ da v organizacijah niti ne vedo, ali so likvidni ali ne. Če upoštevamo zgornje številk, naj bi bilo za slabo gospodarjenje kaznovano 50.000 delavcev ali osem odstotkov vseh zaposlenih v republiki.

Zakon je torej pokazal, da gre zares. Slovo od lagodnega življenja z izgubo naj bi streznilo. Tisti, ki sami lovijo sapo, so ugotovili, da za umetno dihanje nimajo dovolj moči. Pozvani so sicer k solidarnosti, saj lahko le tako tudi sebi omogočijo dovolj dela, lažna pomoč pa naj bi se umaknila trezni presoji, kaj naše gospodarstvo resnično potrebuje in od česa se bo treba posloviti, če ne že za zmeraj, pa vsaj do bogatejših časov. Delali naj bi predvsem tisto in tako, da bo kapljal v blagajne dohodek. Krojilo pa naj bi ga znanje, z njim izbrani programi, nove naložbe, organizacija in način dela. Prenekatera pisarna naj bi ostala prazna, nekateri delavci se bodo morali posloviti od svojega stroja, se priučiti dela z drugim, poprijeti za delo, ki ga do sedaj niso znali. Morda bodo zjutraj odkorakali v drug tozd, celo v sorodno organizacijo. Vse ob nižjih »plačah«, višjih življenjskih stroških in mnogo večjih naporih.

Najhujša kazen – 12.200 dinarjev za ves mesec dela – pa bo za prenekaterega delavca nagrada. V Industriji motornih vozil v Novem mestu so ugotovili, da jih bo novi zakon prisilil, da bodo kar 2230 delavcem, ki sedaj ob proizvodnji dragih avtomobilov dobijo manj, zvišali »plače«. Tisto, kar bo za pretežno

večino kazen, bo torej za druge nagrada. Pa za organizacije?

Tudi tu bo zakon pokazal oba obraza. Dolžnosti, ki jih delavcem zagotavlja ta ustava in zakon o združenem delu, ne bodo mogle obiti. Socialna politika se ne bo več selila toliko zunaj plotov tovarn. Zagotavljeni osebni dohodek bo moral ostati le v zgubarskih organizacijah, tiste, ki se bahajo z dohodkom, pa bodo tudi morale počasi izračunati, kakšen bi bil njihov »dohodek«, če bi delavcem za redno mesečno delo – pa četudi le na pol produktivno – odšteje toliko, kot jim gre. Torej za najnižje ovrednotena delovna mesta vsaj nekaj odstotkov več od zagotovljenih 12.200 dinarjev.

Kako bo organizacijam ob skrčenih programih, prevelikem številu zaposlenih, zlasti v družbeni režiji, visokih obveznostih (kljub besedam o razbremenitvi) do države in družbenih dejavnosti resnično uspelo prestrukturirati proizvodnjo, je težko napovedati. Ponekod so do sedaj poskušali na račun »plač«. Delavci pa se na ta način ne bi smeli učiti dobrega gospodarjenja. Kazen ali nagrado naj bi torej zamenjalo spoznanje, da moramo ob sicer spodbudnih rezultatih majskega gospodarjenja bolj pametno trošiti denar za nove naložbe spodbuditi drobno gospodarstvo, mu morda celo prepustiti stroje, ki v organizacijah združenega dela ne prinašajo dohodka, na njih omogočiti delo tudi delavcem, ki sedaj ne morejo delati ali vsaj ne produktivno. In morda ne bi bilo narobe, če bi končno priznali, da nismo dovolj bogati, da bi lahko preživeli z vsem, kar upa, da bo lahko delalo za dohodek.

Jelka Zupanič

Nove razsežnosti vojne v Zalivu

Če se je kje, se je na primeru iransko-iraške vojne potrdilo spoznanje, kako je tako sredstvo – uporaba sile za urejanje odnosov med državami – popolnoma neprijetno. po štiriinštiridesetih mesecih – ta je terjala dozdej ne samo velikanske gmotne, pač pa tudi človeške žrtve – ne ena ne druga stran nimata v rokah nikakršnih zagotovil o tem, da bi se jima vojaški spopad »splachal« v kakršnem koli pogledu. Prav narobe!

V teh letih, kar se je ta vojna postopno – čimbolj se je odmikala možnost miroljubne poravnave – čedalje bolj zaostrovala, dobivala vse bolj krute oblike in postajala čedalje bolj podobna vrtincu, ki grozi, da bo potegnil vase še druge dežele. Pravzaprav sedanje stanje, v katerega je zašel iransko-iraški oboroženi spor, že nosi prvine razširjene vojne, saj pod napadi ene in druge države izginjajo pod morsko gladino tankerji in druge ladje sosednih držav, Saudove Arabije, Kuvajta pa tudi drugih, denimo Paname. Med žrtvami te vojne niso več samo pripadniki ene ali druge vojskujoče se strani, pač pa tudi mornarji drugih držav. Primer je usoda panamske ladje Fidelitvy s posadko jugoslovanskih mornarjev.

Stopnjevanje krutosti vojnega spopada pravzaprav samo po sebi potrjuje brezizhodnost tega do kraja nerazsodnega spopada dveh neuvrčenih držav. Potem so se ob doslej kolikor toliko uspešnem odporu Iračanov – kršile druga za drugo številne iranske ofenzive (podobno kot se je v začetnem obdobju vojne ob iranskem odporu zlomila in krhala ost irškega poskusa bliskovite vojne), je stopilo na bojno prizorišče novo orožje kemijsko, ki naj bi nadomestilo nemoč drugih uporabljenih vrst orožja. Kaže, da je samo silovit odpor svetovne javnosti, ki bi utegnil Irak

potisniti v hudo mednarodno izolacijo, izločil kemijsko orožje iz bojevanja.

Sedanja oblika bojevanja, ki so jo nekateri krstili za tankersko vojno, naj bi pomenila nekakšno nadomestilo za kemijsko vojno nedvomno pa je dokaz zagate obeh držav. Zdaj obe sprti državi kar tekmujeta, katera bo s svojimi raketami potopila več nasprotnikovih plovnih objektov, zlasti tistih, ki odvažajo nafto v svet. Če je hotela tankerska vojna biti učinkovita, seveda ni mogla ločevati lastnikov in se izogibati tankerjev pod tujimi zastavami. Tako je Irak skušal spraviti pod morsko gladino vse, kar je plulo po nafto v iranska pristanišča ali se vračalo iz njih, nasprotno pa so iranska letala tolkla po saudskih, kuvajtskih in drugih tankerjih, ki so odvažali iraško ali pa lastno nafto zato, ker te države »držijo« z Irakom.

Ta vojna je prizadela življenjski živec vseh tistih držav, ki so odvisne od uvoza nafte bodisi iz Irana ali pa iz Iraka. Nenadoma se je možnost dobav skrčila na polovico, vse bolj postaja negotova preskrba z nafto sploh, in – kar tudi ne gre spregledati – vse bolj spričo tveganja plovbe in manjših količin izoza nafte iz dežel Srednjega vzhoda postaja nov skok cene nafte stvarna nevarnost. Pri tem je treba upoštevati, da so od sedanjega stanja na bojiščih, kjer se je vojna skoraj povsem osredotočila na potapljanje sovražnikovih in vseh drugih plovnih objektov v Perzijske žive tako rekoč »iz rok v usta«, pa tiste, ki si morajo pošteno pritegovati pasove na vseh drugih področjih, da jim ostane dovolj sredstev za nabavo nafte. pravijo, da imajo združene države tokrat na zalogi tolikšne količine nafte, da bi lahko njihovo gospodarstvo nemoteno poslo-

valo, tudi če 300 dni ne dobijo od nikoder niti sodčka nafte.

Pa vendar je tankerska vojna močno zadela tudi življenjski živec obeh velikih sil, kajpada z vsemi drugimi državami vred. Dolgoročnejša naftna kriza, ki bi nastala kot posledica tankerske vojne med Iranom in Irakom, bi lahko tolikanj pomešala štrne že tako in tako zapletenih mednarodnih gospodarskih in s tem tudi političnih odnosov, da bi nujno izzvala akcije velikih sil. ne gre pri tem pozabiti, da je računati z novo silo v mednarodnih odnosih, s tako imenovano islamsko revolucijo, katere središče in jedro je Iran. Če se ta sfanatizirana sila prelije čez bregove, utegnejo nastati daljnosežne posledice za že tako in tako krhko razmerje sil na celotnem območju Srednjega in Bližnjega vzhoda. Temna senca razrvanega stanja v tem delu sveta seže čez Evropo in čez mnoge druge dele sveta, že sama negotovost, ki jo je tankerska vojna prinesla v gospodarske razmere sveta, kaj lahko prispeva k temu, da se še bolj zaplete že tako in tako neugodno stanje v gospodarsko šibkejših deželah po svetu. Vsak cent več, ki bi ga terjala morebitna podražitev nafte, bi hkrati z vsakim odstotkom porasta obrestnih mer v ameriških bankah pomenil nove milijarde dolarjev povečanega dolga dežel v razvoju, ki spričo težke krize postajajo že dežele v nazadovanju ali najmanj dežele v zaostajanju razvoja.

Vse to so razlogi, ki izpričujejo, da sodi nova stopnja vojne med Irakom in Iranom, ki je dobila ime tankerska vojna, med še bolj nevarne, kar utegne tako ali drugače prizadeti vse dele sveta.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Pretekli teden bi lahko označili za teden državiških obiskov.

Predsednik kitajske vlade Zhao Ziyng je že na prvi postaji svoje evropske turneje v Franciji jasno označil cilj svojega evropskega. Izjavil je, da se njegova dežela zavzema za mednarodno konferenco o zmanjšanju jedrske oborožitve na svetu. Obe velesili bi morali – tako je dejal – takoj prenehati z jedrskimi poskusi in se lotiti pogajanj o zmanjšanju jedrske oborožitve. ■ Obiska ameriškega predsednika Ronalda Reagana v državah zahodnoevropskih zaveznikov ni bilo moč razumeti drugače kot sestavni del njegove predvolilne kampanje. V očeh ameriške javnosti naj bi se s tem obiskom dokazal kot nedvomni voditelj zahodnega sveta, kar naj bi bilo dokaz, kako so Združene države pod njegovo vladavino vnovič pridobile nekdanjo veljavo in vpliv kot vodilna sila zahodnega sveta. Predvolilnim ciljem je bil prilagojen tudi Reaganov poziv Svjetski zvezi, naj privoli v pogajanja o jedrski razorožitvi. ■ Iz Moskve se je vrnil praznih rok predsednik mednarodnega olimpijskega komiteja Samaranch, ki si je prizadeval prepričati sovjetske voditelje v koristnost sodelovanja njihovih športnikov na olimpiadi v Los Angelesu. Toda sovjetsko vodstvo so ni dalo premakniti z dokončne odpovedi udeležbe, četudi naj bi Samaranch prinesel s seboj pismena zagotovila ameriškega predsednika, da bodo sovjetski športniki uživali vso zaščito in vse potrebne ugodnosti kot vsi drugi. Razen Romunije ne bo na olimpiadi nobene vzhodne države. ■ Kaj pa je tebe treba bilo. Tako bi lahko označili odklonilno stališče zahodnoevropske javnosti do obiska južnoafriškega predsednika vlade Pietra Botha. Če so ga Portugalci sprejeli še kolikor toliko vljudno, pa so drugod – denimo v Franciji – njegov obisk spremljale bučne demonstracije proti rasističnemu režimu južne Afrike. Bothe se je s tem obiskom želel iztrgati iz mednarodne osame, v katero je zašla njegova država zaradi politike apartheida. ■ Sovjetska zveza se je v odnosih do Kitajske vedno ravnala po načelu miroljubnosti enakopravnosti in dobrega sosedstva. To so zapisali sovjetski časopisi ob šestdeseti obletnici, odkar sta državi postavili diplomatske stike.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Invazija spominov 40 let kasneje

Na velikem stenskem zemljevidu je še vedno natančno zapisano, kdaj se je pred 40 leti začela, kakor je dejal general Eisenhower, »največja križarska vojska«, ki naj bi podjarmljene narode dokončno rešila izpod Hitlerjeve tiranije. »Set or 6th June 1944 D-Day H-Hour« je znamenje za napad, napisano pred 40 leti kot signal za juriš na »Hitlerjevo trdnjavo Evrope«.

Pot, ki jo je tedaj prevozila »največja armada, kar jih je kdajkoli zapustilo britansko otočje« (Winston Churchill), je na zemljevidu zarisana z rdečo barvo. Nemci so bili ob invaziji presenečeni. Res je, da so jo že dolgo pričakovali, vendar ne tisti čas in na tistem kraju. Zaradi tega presenečenja je zaveznikom uspelo, da so v enem dnevu izkrcali na Normandijsko obalo s 4100 ladjami več kakor 176.000 mož. Odpor nemške mornarice ali letalstva je bil nepomemben, izgube na invazijski fronti pa so bile manjše, kakor pa so se bali.

Ob 40. obletnici »najdaljšega dne« (Rommel) se je na normandijski obali zbralo kar precej odličnikov, da bi proslavili zmago in se poklonili padlim. V Veliki Britaniji je center slovesnosti pristanišče Portsmouth, kjer je bila organizirana in vodena največja amfibijska operacija v zgodovini.

Priprave na invazijo so se začele leta 1943, aprila 1944. pa so se vrhovni poveljniki general Eisenhower in štab zavezniških sil preselili v »Southwick house«, nekaj milj za belimi pečinami obale in pristanišča, kjer je zdaj pomorska šola. Južne grofije britanskega otočja so bile podobne vojaškemu taborišču, bile so natlačene tudi z milijoni ameriških vojakov, o katerih so angleški gostitelji zbadljivo govorili: »oversexed overpaid, over here«. Niso bili redki tisti ameriški vojaki, ki so se kasneje vračali čez lužo z britansko nevesto pod roko, kar je zdaj, 40 let kasneje, dobrodošla tema za britansko bulvarsko časopisje.

Desettisoče ameriških vojnih veteranov bo v naslednjih tednih obiskalo Veliko Britanijo in normandijsko obalo, da bi se spomnili davnih dogodkov. Potovalne agencije si prizadevajo, da bi kar najbolj izrabile jubilej. Po njihovem mnenju in izkušnjah ne kaže čakati na »okroglo«, petdeseto

obletnico, kajti glede na časovni odmik bo veteranov vedno manj. Povprečna starost ameriških vojakov na dan izvazije je bila 24 let.

Za veterane – turiste prirejajo številne plese in koncerte, številne »reunion lunches« in »izkrcevalna kosila«, filmske matinee tedanjih filmskih tehnikov in dnevnikov, razstave, tekmovalna starih tipov letal in pravcate bitke – na plesišču.

V Southamptonu, nekdanj zbirnem pristanišču za dva milijona GI, ki so prišli iz Novega sveta, bo »sweetheart« zavezniških čet Vera Lynn poskušala še enkrat zapeti njihovo nepozabno pesem »We'll Meet Again«. Portsmouth prisega na Anne Shelton, nekakšno britansko Lili Marleen. Kot tradicionalno matično pristanišče Royal Navy je imel Portsmouth to čast, da so tam priredili uradno parado veteranov, kraljica-mati pa je odprla spominski muzej »najdaljšega dne«, katerega gradnja v neposredni bližini stare trdnjave Henrika VIII. je veljala nekaj manj, kakor dva milijona dolarjev. Razstavljeni so dokumenti in operacijski načrti, orožje, vozila, paketi s hrano, uniforme, osebni predmeti in pripomočki za prvo pomoč.

Filmsko-zvočni prikaz izkrcanja lahko »uživajo« celo Nemci, v slušalkah slišijo komentar v nemščini. Je že tako, obiskovalci iz države včerajšnjega sovražnika so danes nadvse dobrodošli turisti. Portsmouth, pristanišče, ki ga je med vojno večkrat razdejala Göringova Luftwaffe, je danes menda ponosen na to, da je pobraten z Duisburgom in da s tem utrjuje nemško-britansko partnerstvo. Tako vsaj piše v uradnih knjigah pristaniškega magistrata.

V londonski vladni četrti Whitehall so po dolgem in tudi dragem prenavljanju (dva milijona dolarjev) znova odprli vojni kabinet Winstona Churchilla. V 19 pred bombami varnimi prostori tega bunkerja je bilo med vojno več kakor 100 sej vojne vlade. »Imperial War Museum« je uredil veliko razstavo o evropskem odporu Hitlerju in nacizmu. Kakor marsikaj drugega bi v tem muzeju zaman iskali kakšen dokaz, da so se v Nemčiji upirali nacističnemu režimu že pred atentatom na Hitlerja 20. julija 1944.

Zavezništvo – včeraj in danes 40 let po najdaljšem dnevu

Okrogla obletnica enega od najbolj vznemirljivih trenutkov druge svetovne vojne – zavezniškega izkrcanja v francoski Normandiji ob zori 6. junija leta 1944, s katerim je protihitlerjevska koalicija odprla drugo fronto in zadala enega odločilnih udarcev »tisočletnemu nemškemu rajhu« ni bila le priložnost za slavo, temveč je opozorila tudi na to, da čas počasi celi rane in da lahko celo na takšno slavo vplivajo današnji zaostreni odnosi med nekdanjimi zavezniki.

Nešteto igralcev se je že izkrcalo na normandijski obali. Toliko pač, kolikor jih je bilo potrebnih, da so na filmskem platnu že nekajkrat obnovili dogodke najdaljšega dne druge svetovne vojne, kakor je nemškimi generalom rekel Rommel. Kot zadnji se je v tej vlogi izkusil ameriški predsednik Ronald Reagan, ki mu igralskih izkušenj ne manjka. Ker se počasi bližajo ameriške predsedniške volitve, na katerih se bo potegoval za drugi predsedniški mandat, je svojo vlogo sijajno odigral – v Normandiji se je izkrcal ravno tako kakor pred 4 desetletji 58 tisoč ameriških vojakov, od katerih jih je padlo 9386, in ki so vsi pokopani v malem normandijskem mestecu Collevilleu blizu peska Omaha, kakor so poimenovali eno od območij, na katerem so se izkrcali Američani. To je bil spektakel v Reaganovem slogu, ki mu bo skupaj s celotno sedanjo evropsko turnejo brez dvoma prinesel lepo število volilnih točk.

Veliko pozornosti so zbuja tudi drugi ugledni gostje na slavo, pa tudi tisti, ki jih ni bilo, pa so si želeli priti, eni zaradi preteklosti, drugi zaradi sedanjosti.

Čas celi rane, pravimo. Toda, če so tako globoke, kot so tiste, ki jih je prizadejala druga svetovna vojna, jih tudi štiri desetletja povojne zgodovine in današnji čas, ki je nekdanje nasprotnice spremenil v tesne zaveznice in

iskrene prijateljice, niso mogli zaceliti. To je na svoji koži občutil zahodnonemški zvezni kancler Helmut Kohl, ki je imel najboljše namene, ko je potihem izrazil željo, da bi se udeležil slavlja, »da bi pokazali popolno spravo med Nemci in njihovimi današnjimi zavezniki in prijatelji.« Res je imel Kohl ob koncu druge svetovne vojne komaj 15 let, in z njo nič skupnega, kar rad poudari – nazadnje je to storil med težavnim obiskom v Izraelu. Toda spomini na strahote druge vojne so še živi, posebej dejstvo, da je Hitlerjev nemški rajh sprožil vojno in svetu prinesel štiriletno gorje in uničenje.

Da se želi udeležiti slovesnosti v Normandiji, je Helmut Kohl najprej namignil Američanom, ki so, kakor je rekel anonimni član ameriškega veleposlaništva v ZRN, »simpatizirali z idejo.« V resnici niso bili navdušeni in so se pogovorom na to občutljivo temo raje izognili z dokaj hladno ugotovitvijo, da z vabili nimajo nič. Naslovili so ga na francoskega predsednika in gostitelja Francoisa Mitterranda. Kljub »simpatijam« do Kohla, ki ga imajo za enega najzvetejših ameriških zaveznikov v zahodni Evropi, Reaganu njegova navzočnost na velikem slavlju pred tisoči ameriških veteranov, ki ga je spremenil v predvillni spektakel, ni bila povšeč in bi mu utegnili celo škoditi. Tako so se Francozi morali

sami odločiti, kaj naj store z idejo kanclerja iz sosednje države, s katero danes gojijo najtesnejše prijateljstvo. Premagala so čustva francoskih veteranov, udeležencev druge svetovne vojne in te zgodovinske vojaške operacije, in Kohlu uradnega povabila niso poslali. Zmotno bi bilo misliti, da je to kakorkoli kvarno vplivalo na odnose med Francijo in Zvezno republiko Nemčijo; Mitterrand in Kohl sta celo našla ustrezno nadomestilo, ki naj bi vendarle pokazalo, da medsebojno prijateljstvo ne pozna meja. V Napoleo-

Najtežji trenutki pred izkrcavanjem na normandijski obali – pogledi proti dobro utrjenim Nemcem.

novi palači Rambouillet sta se dogovorila, da se bosta vnovič srečala že septembra, in sicer v Verdunu, na prizorišču največje in najbolj krvave bitke v prvi svetovni vojni, ki je terjala milijon žrtev. Srečala naj bi se in poklonila spomenu padlih vojakov obeh, tedaj sovražnih držav.

S tem ni bilo konec vprašljivih idej okrog štiridesetletnice zavezniškega izkrcanja v Normandiji. Pravzaprav je na določen način presenetljiva zavrnitev Kohla, ker je francoske veterane še prej prizadelo neko dejanje – podelitev spominske medalje nekdanjemu esesovskemu generalu Heinzu Harmellu, poveljniku ene od tankovskih divizij Hitlerjevih SS formacij, ki je branil normandijsko obalo pred naleti zavezniških čet. Heinz je danes sicer resen, tih in osivel 78-letnik, vendar je 22. maja letos dobil medaljo za čase, ko je kot pomemben general Hitlerjevega SS naredil vse, da bi preprečil invazijo na dobro utrjeni normandijski obali. Če bi ne bilo novinarjev, bi vsa reč morebiti niti ne dosegla ravni škandala. Tako pa so novinarji izvrtali, kdo je pravzaprav ta spoštovani Herr Harmell, ki so mu podelili spominsko medaljo kot udeležencu velike bitke. Ne le, da je mož kot vojak – general SS sodeloval v bitki, temveč da je skupina esesov-

cev pod njegovim poveljstvom med najdaljšim dnevom enostavno postrelila več kanadskih ujetnikov, ki so ravno tako sodelovali v invaziji. V Franciji se je vnela ostra polemika zaradi »odlikovanja« z nekoč sovražne strani. Župana mesteca Baillet, ki pripada opoziciji in je

mednarodnih odnosov – neuvrščene države. Njihove delegacije so odhajale v glavna mesta jadrskih sil, kjer niso bile vedno najlepše sprejete, vendar so tudi tam zaradi zmage zdrave pameti in splošnih interesov spodbujale k dogovarjanju in konec koncev k popuščanju. Danes je takšna pobuda neuvrščenih žal otežena zaradi znanih notranjih in zunanjih težav v gibanju neuvrščenosti, toda duh neuvrščanja je tako močan in prepričljiv, da se je popolnoma izkazal v resoluciji šestih svetovnih voditeljev s štirih celin Olofa Palmeja, Indire Gandhi, De la Madrida, Juliusa Nierereja, Andreasa Papandreua in Ralfa Alfonsina. Ta dokument izraža zaskrbljenost množic po vsem svetu zaradi ogroženega obstoja človeštva, izkazuje pa tudi podporo pogajanjem o razorožitvi ter ukrepom za povečanje zaupanja oziroma popuščanja na svetu.

Kako doseči ta cilj danes v ozračju neobzdrane oboroževalne tekme in tudi v ozračju vedno globljega spoznanja človeštva, da gredo jedrske sile pri iskanju rešitve po napačni poti? Težo naloge je v lastnem porazu dobro spoznal sicer mojster diplomatske dejavnosti zahodnonemški zunanji minister Hans-Dietrich Genscher. Ravno ob 10. obletnici svoje diplomatske službe je dobil verjetno najhujši udarec kot mednarodni diplomat, človek, ki se je nadejal, da bo le nekako pripeljal lavine sprte strani za zeleno mizo. Najprej v Washingtonu, kmalu nato pa tudi v Moskvi je bil minister Genscher priča naglega padca zahodnonemškega vpliva na mednarodnem prizorišču. Če je na eni strani udeležba na olimpijskih igrah opozorila na nekatere blokove in zavezniške razlike v pojmovanju soglasnega nastopanja, je na drugi strani minister doživel blokovsko ponižanje. Kljub vsemu prepričevanju predsednik Ronald Reagan niti za malenkost ni spremenil svoje politike glede Vzhoda, pa tudi ne glede oboroževanja v vesolju. Hans-Dietrich Genscher se je nadejal, da bo predstojnik kakor pravilna Alice v deželi čudes: predsednik Reagan še slišati noče za njegove ideje o dialogu, Moskva pa napada ameriškega predsednika in ga dolži »državnega terorizma«, medtem ko daje ameriški minister za vojsko Caspar Weiberger vsemu temu še krono na glavo z izjavo, da »Amerika ne more živeti na svetu, kjer bi sovjetske horde poteptale Evropo«. Hujši zapah na vratih pogajanj bi si težko še kdo izmislil.

Ameriško pokopališče blizu obale Omaha, kakor so imenovali kraj ameriškega izkrcanja. Zadnji dom za 9386 ameriških vojakov.

podelil medaljo, so branili lokalni zgodovinarji z ugotovitvijo, »da je zgodovina zgodovina.« Celo predstavniki slovitnega Zgodovinskega muzeja v tem kraju so novinarjem izjavili: »Zgodovina mora vedno pisati resnico o obeh straneh, o vseh udeležencih. Vojaki so vojaki, poslušali so ukaze. Naš muzej sploh ne zapostavlja nemških udeležencev bitke v Normandiji.« Po naših poizvedbah so ugotovili, da so meščani tega kraja do Nemcev posebej gostoljubni in da jim v goste prihajajo številne skupine nemških turistov, da bi gostje osvežili spomin na izgubljeno zgodovinsko bitko. Večji del turističnega dohodka Bailleta je vezan prav na obiske iz Zvezne republike Nemčije. Lokalna KP je ravno tako povzdignila svoj glas, da bi poudarila, da se je sicer že davno izrekla za spravo z Nemci, vendar pa sodi, da je odlikovanje za esesovskega generala žalitev za vse mrtve, ki so padli v tej bitki. Duhovi se še niso povsem pomirili, vendar je afera že bolj ali manj pozabljena, upokojeni general Heiur pa nima namena vrniti odlikovanja.

Tudi s tem se ni bilo konec razburjenj okrog praznovanja štiridesetletnice dneva D (dneva odločitve). Medtem

ko se je Helmut Kohl moral pomiriti z dejstvom, da je za nemško navzočnost na takšnih slavljih vendarle zgodovinsko še »prezgodaj«, je uradna Varšava uradno protestirala, ker predstavnikov Poljske niso povabili v Normandijo. Gostitelji so povabili voditelje šestih držav, katerih vojska je sodelovala pri izkrcanju, in pri tem zanemarili dejstvo, da so bili med zavezniki takrat tudi pripadniki tako imenovane poljske armade na Zahodu.

Vladni predstavnik je celo sklical tiskovno konferenco, na kateri je povedal, da so pri invaziji sodelovale ladje poljske mornarice in poljskega letalstva in nekoliko pozneje tudi prva oklepna divizija generala Mačka (16 tisoč vojakov) ter prva padalska brigada generala Sosabovskega. Obenem je poudaril, da je 50 tisoč Poljakov sodelovalo v francoskem odporniškem gibanju in da je konec druge svetovne vojne Poljska na Zahodu imela že okrog 195 tisoč vojakov. Upanje, da bodo Poljaki vendarle povabljeni v Normandijo, ki ga je izrazil na koncu, se je izjalovilo. Današnja nesoglasja so torej vplivala na nekdanje zaveznike celo ob takšnem pomembnem slavlju, kar nam le potrjuje, kako hudi so časi.

Branko Kastelic

Mrzel veter praznine

Prevladuje skupno mnenje, da je mogoče poiskati izhod iz krize, v katero se je pogreznil sodobni svet, samo s skupnimi silami. S kakšnimi silami in kako, to je v tej zvezi že novo vprašanje. Tako na primer na olimpijskih igrah v Los Angelesu ne bo sodeloval blok, oziroma »skupnost« socialističnih držav, po katerih se je zgledovala formalno neuvrščena Kuba, ne pa tudi članica Varšavskega sporazuma Romunija. Že ta primer zgovorno priča o težavah v prizadevanjih za ohranitev blokove monolitnosti in solidarnosti.

Čeprav se svet zaveda, da je mogoče poiskati pot do popuščanja le s skupnimi sredstvi, še ni opaziti pričakovane aktivnosti na poti k temu cilju. Preseneča spoznanje, da je zajelo ravnodušje večino tistih, ki bi se morali največ naučiti iz številnih manifestacij mednarodne napetosti, nezaupanja, tekmovalnosti, dogmatizma, politične in ideološke izključenosti, blokovske razdelitve in drugih pojavov, ki so značilni za naš svet. Že nekaj časa se ta ravnodušnost kaže v raznih različicah na številnih področjih mednarodnih odnosov. Ameriški predsednik Ronald Reagan je v televizijskem govoru Američanom razglasil pravico svoje države do intervencije v srednjeameriških državah. To se je dogajalo v trenutku, ko je mednarodno razsodišče v Haagu razglasilo za nezakonito ameriško vmešavanje v nikaragovske dogodke ter zahtevalo ustanovitev vseh vojaških in drugih akcij.

Enako vznemirjenost je sprožilo nenadno obvestilo, da namestnik predsednika sovjetske vlade Arhipov ne bo potoval na Kitajsko, pa čeprav so obisk dolgo in skrbno načrtovali ter znali že skoraj povedati, kakšne sado ve bo prinesel. Razlog za odpoved obiska so iskali v poprejšnjem bivanju ameriškega predsednika Reagana na Kitajskem. Nezaupanje je res doseglo vrhunec, saj je neposredno pred tem prevladovalo splošno prepričanje, da je za normalizacijo razmer na velikanskem azijskem prostoru bistvenega pomena ravno normalizacija sovjetsko-kitajskih odnosov.

Globoka vznemirjenost je zajela majhne

narode. Ne le zaradi tega, ker se največji na svetu izogibajo priložnostim za spravo, temveč tudi zato, ker se poraja dvom v ohranitev zgodovinske moči velikih načel, če celo dan zmage izkoriščajo po svetu za polemiko o tem, koliko je kakšna članica protihitlerjevske koalicije prispevala k zmagi v drugi svetovni vojni, če začno posamezni faktorji medsebojno mešati dejstva ter pozabljajo na žrtve osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov, in če zdaj vse to podreajo koristnim današnjim blokovskim potrebam? Nehote se vsiljuje misel in vprašanje, ki sta še brez odgovora: ali ni to poziv k neki drugi zmagi, v neki novi svetovni vojni in za neke druge cilje?

Videli smo, kako se je znala javnost v večini zahodnih držav naglo obrniti od teh za katere zelo neprijetnih vprašanj in takoj našla področje svoje zaskrbljenosti v nafti oziroma v zaostritvi, ki se je zgrnila nad Hormouško ožino in dogodke v Perzijskem zalivu. Še enkrat se je pokazalo, da nobena stvar v sodobnem svetu ne povzroča toliko zaskrbljenosti, kakor ravno bojazen za lastne gospodarske interese. Nobenega dvoma ni, da je razširitev iraško-iranske vojne zelo realne perspektiva, in da bi bila posledica te razširitve manjša dobava nafte zahodnim državam. Od vse količine nafte, ki jo naložijo na tankerje v Perzijskem zalivu, je 6 odstotkov odpeljejo v ZDA, 37 odstotkov na Japonsko, 54 odstotkov pa v zahodnoevropske države.

Izkazalo se je, da nekateri še poskušajo zadržati grozeči val svetovne katastrofe in hkrati s tem pogasiti vojni požar v Perzijskem zalivu. Slišali smo za izjavo šestih svetovnih voditeljev o ogroženem človeštvu, za svojevrstno politično deklaracijo o sodobnih odnosih in tistem, kar bi veljalo v teh odnosih spremeniti. Znova je bila potrjena vera v popuščanje napetosti po svetu ob širokem mednarodnem sodelovanju in spoštovanju pravice vsakega naroda, da organizira svoje življenje skladno s svojimi hotenji, željami in možnostmi.

Vemo, da so nekdanji sestavljale in objavljale takšne deklaracije – v kritičnih fazah

Usmeritev občinskega odbora v Trstu na desno

Po daljši politično-upravni krizi je tržaški občinski svet izvolil novega župana in upravni odbor. V primerjavi s prejšnjo sestavo koalicije je prišlo žal do zaskrbljujočega premika v desno z vstopom v zavezništvo nacionalistično usmerjene meščanske Liste za Trst. Po »zgodovinskem« dogovoru med številčno najmočnejšima partnerjema Krščansko demokracijo in Listo so za dveletno obdobje izvolili za župana demokristjana Richettija, po dveh letih pa bo to mesto prevzel predstavnik Liste, po vsej verjetnosti že pogoreli Cecovini. Novo koalicijo podpirajo tudi manjše laične stranke in Slovenska skupnost, medtem ko so socialisti zaradi neprimerne programa tokrat prešli v opozicijo, skupno seveda s Komunistično partijo. Ista koalicija bo upravljala tudi tržaško pokrajino, le da bo za predsednika te ustanove izvoljen predstavnik Liste.

O premiku občinskega odbora na desno zgovorno priča dva podatka. Predstavnik Slovenske skupnosti Lokarja so izvolili za odbornika komaj po treh dodatnih glasovanjih, ko zadostuje nižje število prednosti, saj niso glasovali zanj (ker je pač Slovenec) svetovalci Liste, medtem ko so za druge odbornike oddali svoj glas tudi fašisti. Zastopniki Liste so tudi izsilili, da so v poglavje programa, ki obravnava slovensko narodnostno skupnost, vsilili formulacijo, da »mora zaščitni zakon spoštovati in koordinirati na temeljih enakopravnosti vse tržaške komponente, ob upoštevanju medsebojnih vlog, navzočnosti in številčnosti na teritoriju«. Namig na »številčnost« daje slutiti, da se novi odbor ogreva za preštevovanje manjšine, kar odločno zavračajo vse komponente v Italiji.

Boris Simoneta

Skupna seja komisije za vojaške invalide in komisije za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV pri predsedstvu RO ZZB NOV Pregledali skupne teme

Na seji obeh komisij pri RO ZZB NOV so v torek, 29. maja, obravnavali osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih, poročilo o izvajanju zdraviliškoklimatskega zdravljenja borcev in vojaških invalidov v lanskem letu, informacijo o Zdravilišču Strunjan, pregled porabe sredstev sklada socialnih aktivnosti pri RO ZZB NOV Slovenije v letu 1983 ter predlog razdelitve teh sredstev za letos.

Člani obeh komisij so si izmenjali stališča o osnutku sprememb invalidskega zakona, kakršna so slišali na terenu. O tem so govorili tudi včeraj na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, o čemer bomo več zapisali v prihodnji številki.

V informaciji o Zdravilišču Strunjan so se člani obeh komisij seznanili s stanjem v tem borčevskem zdravilišču ter z ukrepi, ki jih izvaja novomeška Krka (kot podpisnica znanega samoupravnega sporazuma o začasnem upravljanju s tem zdravili-

ščem) za še boljše urejeno zdravstveno službo ter za uvedbo zdraviliškega kopališča.

Iz poročila Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide pri IS skupščine SRS o zdraviliško-klimatskem zdravljenju borcev in vojaških invalidov v lanskem letu, je bilo razbrati, da je bilo kljub ostrejšim splošnim razmeram v naši družbi lani v zdraviliščih zadovoljivo število borcev in vojaških invalidov. Pri tem pa so se držali na mnogih poprejšnjih sejah dogovorjenega, da so

zdravniške komisije pošiljale v zdravilišča zares tiste, ki so bili potrebni zdravljenja. Za te odločitve pa so bile od-

ločilne medicinske indikacije. Menili so, da mora ostati tako tudi v prihodnje.

B. Ž. J.

Odlikovanje za kanadskega kirurga

Pred dnevi je v Beogradu sprejel član sveta federacije general Kosta Nadj vdovo po kanadskem kirurgu Collinu Dephoeju, Charlotte Dephoe. Povod za srečanje je bila izročitev reda zaslug za narod s srebrnimi žarki, s katerim je bil že leta 1946 odlikovan dr. Collin Dephoe, kanadski zdravnik, ki je v letu 1944 v vrstah Tretjega korpusa NOVJ (katerega komandant je bil prav general Nadj) nesebično pomagal ranjenim borcem.

Zdravnikova vdova in sin sta obiskala številne kraje vzhodne Bosne, kjer je med drugo svetovno vojno z borci NOVJ hodil dr. Dephoe.

B. Ž. J.

Listina Maribora za Iva Skerlovnika

Skupščina mesta Maribora je podelila znanemu borcu, dužbenopolitičnemu delavcu in predsedniku OO ZZB NOV Maribor Tezno Ivu Skerlovniku listino tega me-

začeli pripravljati oboroženi upor, bil med ustanovitelji prve organizacije OF na tistem območju in se povezal s tamkajšnjo partijsko celico. Leta 1943 se je vključil v drugi Pohorski bataljon.

Partizanska pot se je po vojni preusmerila v pot zagnanega aktivističnega delavca. Ta ga je vodila od Prevalj, prek Dravograda v Slovenjgradec, pa na novo delovno nalogo (za direktorja) opekarne Košaki; zadnji dve leti pred upokojitvijo je delal v Muzeju NOB v Mariboru. Poleg neposrednih delovnih nalog je bil Ivo Skerlovnik tudi zvezni in republiški poslanec, član občinskih in okrajnih partijskih vodstev ter vsa leta član odborov ZZB NOV, od občinskega do zveznega odbora.

Po upokojitvi je ostal aktiven predvsem v borčevski organizaciji, kjer kot predsednik občinskega odbora Maribor Tezno ter tudi kot predsednik družbenopolitičnega zbora občine Tezno neutrudno prispeva k prenašanju bogatih delovnih izkušenj in tudi izkušenj revolucionarnega izročila na mlajše generacije. Za svoje delo je prejel že številna odlikovanja in priznanja, tokrat pa, kot smo zapisali v uvodu, tudi listino mesta Maribor.

M. K.

Ivo Skerlovnik

sta. To priznanje je dobil za požrtvovalno povojno delo na različnih področjih delovanja.

Rodil se je v Hudem pri Ribnici na Pohorju, kjer je tudi začel svojo delovno pot med kamnoseki. Leta 1934 je s sodelavci ustanovil kamnoseško zadrugo, ki je omogočala zaposlitev brezposelnim kamnosekom. V začetku okupacije je bil med tistimi, ki so na ribniškem območju

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana - Srečanje borcev aktiva JBO

Aprila so se sestali borci aktiva Jeseniško-bohinjskega odreda iz Ljubljane in ljubljanske okolice, da bi se seznanili z delovanjem odbora skupnosti borcev tega odreda v minulemu letu ter s programom dejavnosti za to leto. Udeležba ni bila posebno številčna. Kljub temu so sprejeli nekatere sklepe in predloge: ugotavljali so, da je bilo po programu dela JBO za lansko leto postavljeno spominsko obeležje na vrhu Triglava na Aljaževem stolpu v spomin na osvoboditev Beograda (20. oktobra 1944, ko so mladinci borci JBO izobesili slovensko zastavo na vrhu Triglava). Ugotavljali so tudi, da so dela za obnovitev partizanske bolnišnice »E« na Pokljuki opravljena do tretje faze, medtem ko je konec del predviden za to leto. Ker bo zbor aktivistov Gorenjske letos v Mengšu 24. junija, že sedaj pozivajo borce Jeseniško-bohinjskega odreda, naj se ga udeležijo v čim večjem številu.

Načrtujejo, da bo proslava ob štiridesetletnici ustanovitve JBO (leta 1944 v Postojni) prvega avgusta, na občinski praznik na Jesenicah, kjer bo tudi srečanje z borci Prešernove brigade. Sklenili so, da je treba predlog finančnega načrta za delovanje odbora skupnosti tega odreda poslati domicilnim občinam; namesto umrlega podpredsednika skupnosti borcev JBO Franca Jernejca-Milčeta je bil imenovan Gabrijel Divjak. Sprejeli so tudi priporočilo odbora skupnosti, naj se aktivni borci JBO sestajajo vsaj dvakrat na leto.

Zaradi boljše medsebojne povezanosti in ohranjanja tovariških vezi so na sestanku ljubljanskega aktiva borcev JBO priporočili svojim članom, naj se udeležujejo srečanj hkrati z borci Prešernove brigade, ki se sestajajo vsako drugo sredo v mesecu ob 18. uri v gostilni »Slavija« (pri Slamiču) na Gosposvetski cesti v Ljubljani.

Predsednik odbora
Edo Zavodnik

Tolmin - Zaskrbljeni zaradi zadolževanja države

Tudi na tolminski letni borčevski skupščini so (že pred časom) borci ugotavljali, da so se v minulemu letu aktivno vključevali v akcije SZDL in drugih DPO. Zavzeto in vestno so sodelovali v lanskii akciji »Soča 83« ter se zavzemali, da bi socialistična zveza v mestu bolj aktivno zažvela, da bi bilo njeno navzočnost bolj čutiti. Imeli so pripombe na obnašanje dela mladine, ki se obnaša objestno do družbenega premoženja, kar bi bilo treba preprečevati z ustreznimi ukrepanjem).

Ugotavljali so, da so po sklepu pred dvema letoma začeli uresničevati dogovorjeno glede pogrebov sotovarišev. Uvedli so častno stražo in sploh večjo pozornost ob slovesih z umrliimi tovariši.

Skrb za bolne borce ni zamrla, kakor tudi ne aktivno sodelovanje pri urejanju grobnice padlih ob tolminskem pokopališču.

Na področju trajnih nalog, so poudarili, je še vedno ena prvih zbiranje gradiva iz NOB, s čimer bodo prispevali k dopolnjevanju zbirke v oddelku NOB pri pravkar prenovljenem tolminskem muzeju. Še naprej se bodo po svojih najboljših močeh udeleževali pohodov in kraje, znane iz NOB, letos pa se bodo udeležili izleta na Pokljuko ter se poklonili spomenu padlega bataljona Prešernove brigade.

O finančnem položaju »TV 15« so tudi spregovorili in ob tem menili, da očitno ni finančnih zagat za nekatere revije v naši dužbi, ki ji sicer niso ne v čast ne v ponos.

Pogovorili so se še o zaostrenih stabilizacijskih pogojih pri klimatskem zdravljenju ter o regresu za Strunjan (ki ga, kot je že običaj, dobijo le borci z najnižjimi prejemki).

Mira Pagon

Šentjanž pri Dravogradu - Borci so še vedno duša kraja

Na nedavni letni krajevni konferenci ZB v Šentjanžu pri Dravogradu je bilo mogoče iz poročil in razprave povzeti, da je ta organizacija v kraju dejavna pri različnih področjih dela, da sodi po delavnosti v sam vrh. To sta na konferenci še posebej poudarila predstavnik krajevne konference

SZDL in predsednik krajevne skupnosti, pa čeprav so že vsi borci precej starejši od drugih (in je nemalo med njimi bolnih). Prav prispevek tamkajšnjih borcev za kraj, zlasti pa pri urejanju komunalnih in drugih zadev je več kot opazen. Sodelovanje borčevske organizacije z drugimi dejavniki v kraju je tvoren in borci tudi pomagajo, kjer je pač treba.

Skupaj z drugimi organizacijami vsako leto proslavijo krajevni praznik, obiskujejo bolne tovariše in jih na njihovih domovih tudi obdario. Pri tem jim pomagajo mladinci in člani drugih organizacij. Sodelujejo z zdravstvenim domom v Dravogradu glede sistematskih pregledov in zdravstvenega ter topliškega zdravljenja. V tej zvezi se zavzemajo (pa čeprav je sedaj za te namene manj sredstev, da bi tisti borci, ki so potrebni takega ali drugečnega zdravljenja, imeli brezplačno vsaj zdravstvene storitve, medtem ko bi si v zdraviliščih gostinske storitve plačali sami. O tem problemu bodo v doglednem času govorili na medobčinski koroški ravni. Govorili so še o tem, da bi morali povečati sedanje število naročnikov na TV 15.

Osrednjo pozornost so namenili nadaljnji usodi borčevskega doma v kraju, ki so ga zgradili sami pred tridesetimi leti. Odločili so se, da ga bodo izročili v upravljanje tamkajšnji krajevni skupnosti.

V organ upravljanja bodo izvolili svojega predstavnika in domske prostore bodo posamezni prireditelji uporabljali za splošne družbene in kulturno-prosvetne potrebe kraja. Dom borcev je namreč treba obnavljati, borčevska organizacija pa za to nima denarja. In ne samo to, njeni nekdanji graditelji so že tudi v letih.

Na območju krajevne skupnosti Šentjanž pri Dravogradu je padlo 33 borcev, precej je bilo tudi ustrujenih in 7 družin izseljenih.

Drago Miklavc

Celje - Srečanje pohodnikov Štirinajste in borcev Šerčerjeve

V Narodnem domu v Celju so se srečali udeleženci štajerskega pohoda Štirinajste s celjskega območja, z njimi pa tudi nekdanji borci Šerčerjeve brigade, prav tako s Celjskega. Prvih je trinajst, šerčerjevcev pa devetinpetdeset.

Pohodniki so prejeli priznanja Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, ostali pa drugi del Gučkove monografije »Pekoči sneg«.

Zbrane sta pozdravila predsednik ZZB NOV Celja Ivan Melik-Gojmir in predsednik skupščine občine Edo Stepišnik, ki je v govoru poudaril pomembnost prispevka Štirinajste za razvoj NOB na Štajerskem.

Avtor knjige »Pekoči sneg« Milan Guček je zbranim spregovoril o motivaciji za zbiranje gradiva, za pisanje in izdajo knjige, pohodnik Ivan Kopač pa je obudil spomin na nepričakovani sovraznikov napad na borce brigade na Federmhaus (na Bohorju, kjer se je razvil oster boj) in na to, kako je po boju v hudem mrazu in visokem snegu preživljal ranjence.

Ob koncu kraškega, a prijetnega srečanja je pevski zbor iz Ponikve zapel nekaj partizanskih.

Anton Javeršek-Tomaž

Zagorje ob Savi - KO ZB Jože Marn

Skrb za borce je v njihovem okolju premajhna, premalo je uvidenosti do te starejše populacije v zdravniški čakalnici, medtem ko je zdravnik, ki je zadolžen za zdravstveno spremljanje borcev, pogosto preobremenjen z drugimi nalogami; čakanje in še druge zagate čutijo na svoji koži (zobeh) borci tudi na področju zobozdravstva. Vse to so ugotavljali na letni konferenci krajevne organizacije ZB Jože Marn v Zagorju ob Savi.

Njihova nejevolja in negotovanje pa nista veljala le zdravstvu. Mnogo kritičnih besed so namenili že tri leta trajajočemu reševanju rudarskih pokojnin, ki še do danes niso urejene in nastajajo zato med borci upokojeanci večji socialni problemi. Borci, predvsem upokojeni rudarji med njimi, si preprosto ne morejo privoščiti preselitve v nova stanovanja, ker s pokojninami ne bi zmogli najemnine in drugih stroškov. Pri tem so dodajali, da bi jih bilo treba čimprej rešiti. Ne gre za to, da bi bil kdo brez stanovanja,

zastarelih stanovanjih, brez osnovnih higijskih razmer, kakršne narekuje sodobna stanovanjska kultura.

Na letni konferenci so zagorski borci kritično ocenili tudi predlog za cepitev krejvne zagorske skupnosti v dve (na levi in desni brez Medije). Menili so namreč, da za to ne vidijo nobenih koristi. Res je, so ugotavljali, da je njihova KS po številu prebivalstva med večjimi, zato pa je stisnjena na ozkem prostoru. O tem, da niso za cepitev v dve krajevni skupnosti, so se odločili že na zboru krajanov, vendar borci ugotavljajo, da si kljub temu politični organi še vedno prizadevajo za tako delitev. Sprašujejo se, kje je tu pravica krajanov do odločanja.

Na koncu so člani krajevne borčevske organizacije v Zagorju menili, da je treba pereče borčevske probleme nemudoma rešiti in pri tem ne pozabljati na pogosto izrečene besede o - minulemu delu.

Lojze Zupan

Maribor - Ostro o sedanjem trenutku

Ceprav je bila borčevska skupščina v krajevni skupnosti Dušana Kvedra-Tomaža v Mariboru že februarja, je njihovo poročilo šele zdaj prišlo na vrsto. Ker pa so spregovorili nekaj ostrih kritičnih misli na račun širšega družbenega dogajanja, jih seveda nismo mogli prezreti.

V oceni dela njihove organizacije (ki jo je po seji oblikovala za to imenovana skupina članov) so borci vključili tudi skrb in kritične pripombe na širši gospodarski in družbeni položaj: »Zaskrbljeni smo zaradi gospodarskih gibanj, vedno slabših življenjskih razmer, kadrovske politike, za katero lahko rečemo, da je sprivatizirana, zaradi česar je veliko kritik in nezadovoljstva med občinami, zlasti med borci NOB, pri katerih narašča skrb za jutrišnji dan.«

Ne skrbi jih le gmotni položaj borcev, kajti, menijo, da je ta še v mejah sorazmerno dobrega življenjskega standarda, ampak izražajo zaskrbljenost za življenjski standard delavcev, neposrednih proizvajalcev. Skrbi jih politično razpoloženje občanov, ki postajajo negotovi in nezaupljivi do stabilizacijskih prizadevanj. Skrbi jih tudi, da se med nekdanjimi borci povečuje omahljivost - »metanje puške v koruzo« in menijo, da je to izraz protesta v nemoči, da bi preprečili pojave lagodnosti in napaki, ki se pojavljajo tudi med posameznimi člani ZB in drugimi na vodilnih položajih.

Borci so na svoji programsko-volilni konferenci izrazili mnenje, da vse pač ne gre naprti ZIS in zveznim organom, kot je splošno razbrati iz časopisja in razprav. Vse ukrepe ZIS in drugih zveznih organov le kritiziramo, namesto da bi se lotili njihovega izvajanja in tudi - boljših rešitev.

Dejali so še, da nikakor ne mislijo, da je za sedanje stanje krivih le nekaj tovarišev ali pa eden; kaj so storili vodilni tovariši, med njimi tudi borci, vrsto let, da družba ne bi zabredla v sedanje težave, so se spraševali. Čas je, da prepustijo vodilna mesta mlajšim, vitalnim kadrom, saj to tudi sami ponavljajo v govorih. Skratka, menili so, da je treba dejansko od načel k dejanjem. Kajti revolucionarna vrednota je v tem, da vodilni tovariši z lastnim zgledom pokažejo, kako se je treba bojevati za realizacijo dogovorjenih nalog. Treba je izreči imena in ne govoriti »nekateri«, ki ignorirajo naš pravni red, sklepe, dogovore... Borci so na koncu v takem duhu potekajoče razprave menili, da je čas, da se prisluhne bazi ter razpoloženju v njej.

po prispevku Franca Žerjava, Vilija Dolžana, Mileta Nikoliča in Slavka Guliča

Vsak mora imeti komplet za RBK zaščito

Akcija se je začela

Kljub temu da je bilo v preteklosti podpisanih precej mednarodnih sporazumov in konvencij o neuporabi kemičnih in bioloških orožij, pa so to vrsto orožja uporabljali v spopadih po drugi svetovni vojni. Zadnji takšen primer je iraško-iranska vojna. V Jugoslaviji smo začeli že pred petnajstimi leti akcijo opremljanja delovnih ljudi in občanov s sredstvi za RBK obrambo.

Čeprav se vsi zavedamo pomena te obrambe, pa rezultati na tem področju niso zadovoljivi. Glede na takšno stanje je letos opremljanje s sredstvi za osebno in kolektivno zaščito prednostna naloga v pripravih za obrambo in zaščito, ki bo potekla po vsej Sloveniji, svoje mesto pa je dobila tudi v akcijah NNPN.

Zvezni zakon o splošni ljudski obrambi določa, da si morajo delovni ljudje in občani zagotoviti osebna zaščitna sredstva sami, če jim niso zagotovljena kako drugače. Prav tako je določeno, da morajo samoupravne in interesne skupnosti in druge organizacije in organi, ki upravljajo stanovanjske hiše, poslovne, javne in druge stavbe ter objekte, zagotoviti sredstva in opremo za kolektivno zaščito v teh stavbah. Republiški zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti pa je še bolj konkreten. Po njem morajo samoupravne stanovanjske skupnosti, temeljne in druge organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti ter last-

niki zasebnih stanovanjskih hiš in zasebni delodajalci zagotoviti tudi sredstva za kolektivno zaščito in reševanje stanovalcev oziroma delavcev v bivalnem in delovnem okolju.

Odlok o minimumu sredstev za osebno in kolektivno zaščito pred vojnimi in drugimi nevarnostmi vsebuje tudi nekaj novosti. Predvsem je poenostavljena vsebina sredstev za osebno radiološko, kemično in biološko zaščito. Tako je opuščen komplet za osebno RBK dekontaminacijo za občane. Predpisuje otroško masko MO-1, sirete z atropinom so zamenjane z avtoinjektorji, ki so enostavnejši za uporabo, daljši pa je tudi rok uporabe. Priročne maske niso več predvidene kot možno osebno zaščitno sredstvo, temveč so predpisane samo standardne zaščitne maske za odrasle in otroke. Seveda so to samo najnujnejša sredstva za zaščito. Glede na vrsto in stopnjo ogroženosti naj bi si delovni ljudje in občani, tozdi, ozdi in drugi prikrbneli poleg predpisanih sredstev tudi druga sredstva

za zaščito in reševanje.

Z odlokom republiškega izvršnega sveta je določeno, da si morajo delovni ljudje in občani priskrbeti sredstva za osebno zaščito do konca 1990. leta, tozdi, ozdi in druga pa sredstva za osebno in kolektivno zaščito do konca 1987. leta.

Že sprejetje tega odloka in začetek široke družbene akcije kažeta, da smo v Sloveniji na tem področju SLO in DS občutno zaostajali. Zaskrbljujoče je tudi, da organi, organizacije in skupnosti ne namenjajo dovolj pozornosti opremljanju s sredstvi za osebno in kolektivno zaščito tistih, ki so razporejeni na vojaške dolžnosti v TO, CZ, enotah za zvezo in službi za opazovanje in obveščanje. Glede na sedanjo opremljenost bi v naši republiki potrebovali za popolno opremljenost vseh uporabnikov sredstev za osebno zaščito še okoli 952 tisoč osebnih zaščitnih kompletov.

Precej različna je tudi opremljenost po občinah. Boljše je tam, kjer je tudi splošno stanje obrambnih priprav boljše. To kaže, da na izvajanje nalog ne vpliva samo denarna sredstva, ampak tudi splošna politika in odnos občin do vprašanj obrambe in zaščite.

S to široko družbeno akcijo so bili seznanjeni vsi proi-

zvajalci zaščitnih sredstev in reševalne opreme, ki naj bi zagotovili zadostne količine sredstev za osebno in kolektivno zaščito. Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je spodbudil tudi ustrezno dogovarjanje med trgovskimi in proizvodnimi organizacijami pri zagotavljanju zadostnih količin kakovostnih sredstev na tržišču. Preskrbljenost pa bo spremljala posebna komisija pri republiškem komiteju za tržišče in splošne gospodarske zadeve. Glede na to, da je po sedanjih predpisih o plačevanju prometnih davkov v ceno sredstev za osebno zaščito, ki jih kupujejo občani, vračunan tudi dokaj visok zvezni in republiški prometni davek, je RSLO predlagal pristojnim zveznim organom, da sredstva za osebno zaščito uvrsti med izdelke, ki imajo poseben pomen za splošno ljudsko obrambo in se pri njihovem nakupu ne plačuje davka od prometa.

Ustrezna opremljenost delovnih ljudi in občanov s sredstvi za osebno in kolektivno zaščito je izjemnega pomena za obrambo in zaščito v morebitni vojni kakor tudi ob množičnih naravnih nesrečah. Zato je nujno, da si vsak od nas čim prej kupi takšen komplet. Naloga članov ZZB NOV in rezervnih vojaških starešin pa je, da ob vsaki priložnosti razlagajo in pojasnjujejo pomen zaščitnega kompleta ter tako prispevajo k hitrejšemu opremljanju delovnih ljudi in občanov z njim.

Bojan Kuntarič

Kako varujemo državno mejo

V Mariboru ugotavljajo, da so se varnostne razmere na državni meji in v obmejnem območju nekoliko poslabšale. Tako so ugotovili povečanje nekaterih kršitev, ki so predvsem posledica družbenoekonomskih dogajanj pri nas in po svetu. Organi UNZ Maribor so lani ugotovili več primerov, ko so naši in tuji državljani poskušali preiti tapiti prek državne meje velike količine kave, ur, drugega tehničnega blaga, skritega v posebej pripravljenih bunkerjih v osebnih avtomobilih, avtobusnih in tovornjakih. Slabše varnostne razmere so se kazale tudi v pogostejšem organiziranem ilegalnem prehajanju prek državne meje. Tako je mariborska carinarnica lani obravnavala 10.993 carinskih, 1309 deviznih in 9052 mandatnih prekrškov. Prodala je za 314.531.216 dinarjev zaplenjenega blaga (brez motornih vozil), odvzela okoli 500 ton kave in uresničila vrsto drugih ukrepov.

Lani je prek mejnih prehodov za mednarodni promet na področju UNZ Maribor potovalo v obeh smereh 9.660.575 potnikov. To je za

20,4 odstotka manj kot v letu 1982. Tudi promet motornih vozil na mednarodnih mejnih prehodih se je zmanjšal, saj je mejo prevozilo 2.349.181 ali za 13 odstotkov manj osebnih vozil in za 10 odstotkov manj tovornih vozil. Največ potnikov je potovalo prek mednarodnega prehoda Šentilj, toda v primerjavi z letom 1982 za 18,6 odstotka manj. Tudi število motornih vozil je bilo za 9 odstotkov manjše.

Prav tako ne poteka v skladu s predpisi prijavljanje začasnega bivanja tujcev, ki so na obisku pri sorodnikih ali znancih. Tudi ozdi, druge organizacije in skupnosti v samoupravnih aktih nimajo določenega režima glede stikov s tujci in ne vodijo evidence o prihodu tujcev v delovno organizacijo. Prav tako dosledno ne pridobivajo dovoljenj za začasno bivanje tujcev v primerih, ko so leti v OZD sodelovali pri montažnih delih, bili na specializaciji ali pri opravljanju drugih nalog. Po posebnem opozorilu vsem komitejem za SLO in DS se je stanje v zadnjem času izboljšalo.

M. K.

Aktivni na vseh področjih

Osemindvajsetega maja je bila v domu AMD v Podnartu programska seja KO ZRVS Podnart. Člani so ugotovili, da so na zadnji programski konferenci sprejeti program dela skoraj v celoti uresničili, opravili pa so tudi razne nenačrtovane aktivnosti. Ugotovili so, da za delo komiteja za SLO za pripravo politično varnostne ocene, obrambnega načrta, varnostnega načrta, načrtov dela komisij, narodne zaščite, civilne zaščite v krajevni skupnosti v pretežni večini skrbijo člani rezervnih vojaških starešin. Dogovorili so se, da bodo letos na enem od predavanj z vsem gradivom o SLO seznanili vse člane KO ZRVS Podnart. Poleg aktivnosti, ki jih bodo opravili letos po navodilih občinskih organov, bodo organizirali skupaj s člani komiteja za SLO tekmovanje v streljanju s pištolo v sodelovanju s strelsko družino Stane Žagar Podnart. Letos bodo organizirali in izvedli sami orientacijsko-taktični pohod na Jelovico, ki bo povezan še z raznimi drugimi aktivnostmi in tovariškim srečanjem.

Ciril Rozman

Strelci so se izkazali

Bežigradskega občinskega tekmovanja mladih v znanju in spretnostih splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite se je udeležilo deset osnovnih šol in devet šol usmerjenega izobraževanja. Letos je tekmovanje potekalo pri osnovni šoli Maksa Pečarja in v črnuški Gmajni. Ekipe so najprej reševale teste iz civilne zaščite, SLO in DS, protipožarne zaščite, prometne vzgoje in orientacije ter topografije. Nato so streljali z zračno puško. Organizacija streljanja je bila odlična, kljub zelo slabim vremenskim razmeram. Rezultati streljanja so bili zadovoljivi, nekatere ekipe pa so dosegle izredne rezultate.

Orientacijski pohod je tekel mimo petih kontrolnih postaj. Na drugi kontrolni postaji je morala vsaka ekipa izračunati azimut, zračno in dejansko razdaljo. Na četrti kontrolni točki so razstavljali in sestavljali puško M-48, ekipe šol usmerjenega izobraževanja pa so na tej točki metale šolske ročne bombe. Na peti točki so se ukvarjali s prometnimi znaki in protipožarnimi sredstvi. Po prihodu na cilj so reševali še naloge iz prve pomoči.

Prvo mesto med osnovnimi šolami je dosegla ekipa Mirana Jarca; imeli so tudi najboljši strelce. Drugo mesto je osvojila ekipa osnovne šole Borisa Kidriča, tretje pa ekipa osnovne šole Franceta Bevka. Med šolami usmerjenega izobraževanja je prvo mesto dosegla ekipa gradbene tehniške šole, druga je bila splošna srednja vojaška šola Franca Rozmana-Staneta in tretja srednja naravoslovna šola.

Dušan Rebolj

Mladi vojaki

Nedolgo tega so bili Bistričani priče tradicionalne slavnosti, ki spremlja mlade ob odhodu v JLA. Spreved mladih, rojenih 1966. leta, se je vil po mestnih ulicah, popoldne pa so okrašeni vozovi prišli pred dom JLA. Ko so mladi dobili vojaške knjižice, je posebna komisija, sestavljena iz članov OK ZSMS Ilirska Bistrica, ocenjevala okrašene vozove. Prvo mesto so dobili rekruti iz vasi Koritnica iz krajevne skupnosti Knežek. Skromno nagrado so jim podelili OK ZSMS sindikat in borci.

P. Nikolić

ZRVS v Murski Soboti čaka vrsta nalog

Dejavnost šepa

Zadnja leta je v murskosloboški občinski organizaciji ZRVS slabši odziv na aktivnosti krajevnih organizacij ZRVS, ki jih je 23. Posebno občuten je bil ta padec v preteklem letu. Problem neudeležbe RVS bo potrebno reševati že letos bolj pozorno, saj ni nobenih kazni proti članom ZRVS, ki izigravajo delo v ZRVS. Seveda je ob tem potrebno poudariti, da je problematičnost udeležbe na sklicih v mestu Murska Sobota, kjer je po novi organiziranosti šest krajevnih skupnosti in tako torej tudi šest krajevnih organizacij ZRVS. Od teh sta uspešni organizaciji v KS Partizan in KS Turpolje, ostale štiri (Park, Boris Kirdič, Alija Kardoša in Lendavska) pa skoraj spijo. Pa tudi glede mlajših članov ZRVS je potrebno reči besedo, dve. V občinski organizaciji ZRVS je bilo namreč dogovorjeno, da članom pošiljajo obvestila oziroma vabila o akcijah. Mlajši člani oziroma novi člani se na takšna vabila ne odzivajo, kajti vabilo še ni poziv.

Kljub slabši udeležbi je bilo idejnopolitično in obrambno-samozaščitno usposabljanje izvedeno po posameznih krajevnih organizacijah. Pri tem so bila predavanja strokovno poglobljena, namenjena prav RVS, da se torej niso podvajala s predavanji za prebivalstvo, ki jih pripravlja sekretariat za LO. Tako je bila posebej izvedena tema »Ved v izvedbi diverzije na komunikaciji« kot skupinska vaja na terenu. Začela se je s predavanjem o diverzijah, nadaljevala s praktičnim delom s sredstvi za izvajanje diverzij in končala na terenu s pisanjem povelja, ki ga pripravljajo mlajši RVS ali starejši RVS. Poskrbljeno je bilo za ponazoritev z grafoskopskimi folijami in filmom.

V letu 1982 je bilo za RVS pripravljeno preizkušanje v streljanju s tromblonskimi minami, lani pa s polavtomatsko puško. Pri organizaciji streljanja je prisrkočil na pomoč občinski štab TO, žal pa je bila udeležba nezadovoljiva, kajti v času jesenskih opravil na kmetijskih

Rezervni vojaški starešine in mladinci, ki so letos zastopali OK ZRVS na tekmovanju v Dražgošah in zasedli četrto mesto.

površinah je zaman pričakovati množično udeležbo RVS.

Lahko pohvalimo to, da je precej RVS vključenih v delovna telesa in organe SLO in družbene samozaščite. V mnogih primerih so člani ZRVS celo nosilci najodgovornejših funkcij ter pobudniki obrambnega in samozaščitnega delovanja delovnih ljudi in občanov. Vsi predavatelji aktivna predavateljev za izvajanje predavanj po KS in tozdi, tudi na nerazporejeno prebivalstvo, so člani ZRVS.

Občinska konferenca ZRVS Murska Sobota je tudi uspešna pri izvajanju obrambnih aktivnosti ter izpeljavi obrambnih dnevo na republiški mladinski delovni akciji Goričko. Svoje priprave in delo z brigadirji so RVS združili s prizadevanji OSTO in JLA. Po osnovnih in srednjih šolah je bilo v letu 1983 izvedenih 18 obrambnih dnevo, trije na MDA Goričko, OSTO M. Sobota je za brigadirje pripravil tudi taktično-tehnični zbor vojaškega orožja in tehnike. Nekaj je sodelovanja še s strelsko organizacijo.

Posebej so pripravljali ekipe RVS in mladine za udeležbo na vsakoletni akciji Pohod po poteh narodnega heroja Lojzeta Kebeta. Pri-

prave so rodile uspeh. Prejšnja leta so se vrstile med dvajsetim in tidesetim mestom, leta 1983 na 7. mesto, letos pa že na 4. mesto. Lani je takšno srečanje zelo uspešno izpeljala krajevna organizacija ZRVS Rakičan, a letos naj bi se srečali junija v Bakovcih ali Krogu.

Po začetnih težavah so se člani predsedstva OK ZRVS Murska Sobota dobro organizirali, saj je vsak izmed njih zadolžen za obisk posameznih KO ZRVS ter spremljanje njihovega dela. Predsedniki nekaterih komisij niso opravili svojih nalog, in bo zato v prihodnjem mandatu potrebno misliti prav na poživitev dela komisij pri predsedstvu ter ustanovitev aktivov ZRVS v OZD. Trenutno je aktiv ZRVS organiziran le na Srednješolskem centru TPU v Murski Soboti, kjer so se vanj povezali učitelji predmeta obramba in zaščita ter pritegnili še druge člane RVS izmed učiteljev, da laže pripravijo obrambne dneve in druge obrambne aktivnosti na šoli.

O vsem te bo že v kratkem stekla razprava med delegati na volilno-programski konferenci občinske organizacije ZRVS Murske Sobota, ki bo nakazala smer dela in aktivnosti v prihodnje.

Filip Matko

Ekipa KO ZRVS Beltinci čaka na začetek orientacijsko-taktičnega pohoda, ki je bil lani v Rakičanu

Lepotec sredi kozjanskih host

Druga mladost podsredčkega gradu

Na severozahodnem pobočju Orlice, ki se dviguje v pogorje Bohorja, stoji grad Podsreda. Dan je sončen, tišina kar pretiha, nekje daleč se kriče razdaja ptica. Bližnji sosed nezaupljivo pogleduje proti mogočnim grajskim vratom. Pogled oplazi skromno grobnico na ravnici pred gradom.

Mogočno grajsko poslopje se tako zelo staplja z gozdno okolico, da ga je s ceste Podsreda-Trebče, iz osrčja spominskega parka, skorajda nemogoče videti. Okolica je urejena naravnost zgleddno. Še dolgo se bodo poznale roke mladinskih delovnih brigad. Kozjansko 1983. Grad Podsreda doživlja svojo drugo mladost.

Poslopje s poznoromanskim glavnim stolpom, kapelo in osemnajstimi sobami je prvič izpričano leta 1213. Kot fevdniki krške škofije so v njem prebivali do okoli leta 1320 Hörbergi, pozneje so ga dobili v roke Celjani, za njimi Habsburžani pa njihovi najemniki Mindorferji, Herbersteini in mnogi drugi. Še pozneje so se zvrstila znana plemiška imena kot Barbo, Apfaltrerni, Lazariniji, do leta 1945, pa je grad imel grof Windischgraetz. Grajska zgodovina je navdihovala tudi pesnika Antona Aškercja, ki je kot kaplan služboval med podsredčkimi farani.

Berem napis na skromni grobnici. V njej počivata politični komisar kozjanske partizanske enote, Črnogorec Djordje Popović in 21. decembra 1943 padli Joško Planinc-Kostja.

Spomnim se na zanesene, velikopotezne načrte podsredčkih mladincev pred več leti. O pomladitvi gradu. Razstavnih zbirkah. Gostinskem lokalu. Asfaltu, ki bo povezoval grad z dolino, s Podsredo. In spomin prinese s seboj tudi grenka spoznanja teh mladih ljudi, ki so se vseskozi dobesedno z glavo v zid zaletavali v včasih nepremagljive težave. Vroče glave, so govorili. In vendar: mehka voda trdi kamen dolbe. Njih, ki niso hoteli razumeti in tudi danes ne marajo, ni blizu.

Podsredčki mladinci so svoje dosegli: grad je vsaj za silo obnovljen, streha prekrita, dvorišča in okolje očističeno, sobane pripravljene za obnovo, v treh prostorih pa je od lanske jeseni na ogled nadvse privlačna in prvič celostno prikazana razstava

NOB na Kozjanskem. Obiskovalec se lahko pripelje do podsredčkega gradu po asfaltu. Saj res, vroče glave...?! Marsikomu v šmarški občini to ni šlo v račun. Tudi v občinskih sobanah. Kljub temu da je Podsreda in z njo grajsko poslopje v samem središču spominskega parka Trebče, ki se danes na vse pretege trudi da bi pritegnil kar največ ljudi, da bi približal Kozjansko in z

Spomenik na grobu Črnogorca Djordja Popovića, ki je padel na pragu svobode, in Jožka Planince-Kostje, ki je izgubil življenje v zadnjih dneh leta 1943.

njim rojstni kraj Titove matere in njegove mladosti ter predvojnega revolucionarnega delovanja pri teti, svetu, pobuda podsredčkih mladincev pred leti marsikoga ni posebej vznemirjala. In kot je že v navadi, so naleteli na več razumevanja zunaj.

Po klančku se proti grobnici, gradu približuje osiveli možakar. Ernest Sukič, »grajski« sosed. Nesojeni oskrbnik. Ključar. Njegova žena čisti prostore. Vzpenja se po strmih stopnicah. Mimo grajskega grba, ki si ga je hotel nekdo pred leti

prilastiti kar s krampom. Poslopje je bilo odprto. Izropali so ga tako temeljito, da danes ni v njem niti enega samega predmeta... Ni bilo denarja za nova vrata, za ključ...?! In vendar je grad eden najpomembnejših grajskih objektov na Slovenskem.

Sukič govori počasi, ni še dolgo, kar se je izvelel iz hude bolezni.

»Lani so začeli urejati grad, pripoveduje in me vodi v temno notranost. Čistila in belila je mladinska delovna brigada, zvezna akcija. Pokrili so ga že pred kakšnimi osmimi leti, da ne bi povsem razpadel. Letos bodo mladinci pomagali popraviti od potresa poškodovani vogal, prekrili bodo spodnji grad, napeljali telefon, čistili in belili preostale sobane, če bo denar, seveda!«

Denarja pa ni veliko. Sukič ponosno kaže, kar je bilo storjenega. Kot da bi bilo njegovo. Iz skrivnostnih grajskih prostorov, nizko obokanih, se izvije partizanska, revolucionarna pesem, razstavne panoje oblije žarka neonska svetloba, kozjansko partizanstvo vstane človeku nenadoma iz temine grajskih zidov, ki so končno po dolgih stoletjih znova postali

Ernest Sukič, grajski »sosed«, priložnostni razlagalec kozjanske partizanske zgodovine

koristni. Gledava, Sukič razlaga, kar pač ve: Preseljevanje Kozjancev, brestaniški zapori, streljanje talcev, rdeči lepaki, prvi partizani, akcija je kozjanske čete, bataljona,

Del razstave NOB na Kozjanskem na podsredškem gradu

odreda, kozjansko partizansko šolstvo, razvoj politične oblasti, prihod Stirinajste udarne divizije na Kozjansko, skupne akcije, prvo osvobodeno ozemlje na Kozjanskem, kozjanska partizanska pomlad od junija 1944 do konca leta, aktivisti, kurirji... veliko gradiva so zbrali v v teh treh prostorih, ki so jih, kot ve povedati Sukič, uredili po nasvetih celjskega Zavoda za spomeniško varstvo.

»Veliko sta nam pomagala Anka Aškerc in Ivan Stopar, razstava pa je delo Muzeja revolucije iz Celja, dodaja k svoji razlagi Sukič, med zidovjem pa buči iz zvočnikov Gobčeva Le naprej, odred kozjanski. Ne smem pozabiti Janeza Slovenca-Popaja in brata pokojnega Jožka Planince-Kostje. Brez njiju grad še dolgo ne bi bil to, kar je: ponos vseh Kozjancev.

Vprašujete za obisk? V teh nekaj mesecih je razstavo obiskalo - vsi pa so jo, brez izjeme, pohvalili - okoli štiri tisoč ljudi, predvsem mladina.

Razstava, sva enakih misli s Sukičem, bo pomembno dopolnilo pouku zgodovine kozjanskim šolarjem, ki so novost seveda že odkrili. Vendar ne samo to: skupaj z grajskim objektom pomeni novo pridobitev za spominski park Trebče.

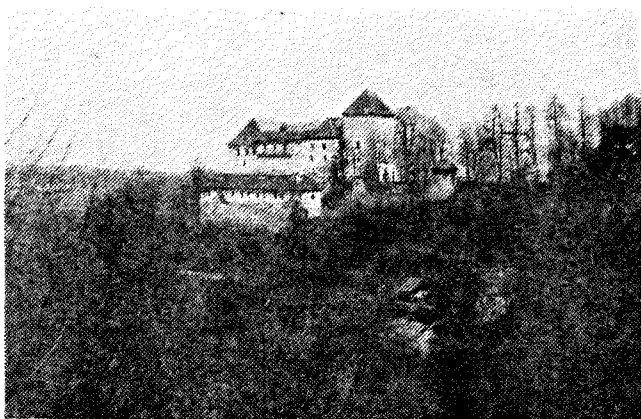
Pri tem, ne tako skromnem podvigu, je sodelovala, kolikor se je pač najbolj dalo tudi podsredčka mladost ki je pred mnogo leti akcija tudi začela. Danes niso več mladinci. V Podsredo so prišli vojaki mariborske garnizije.

Sukič se boji, da ni koga pozabil. Vsem se je treba

zahvaliti, je dejal, da je v gradu razstava, pravzaprav, da ga ni vrag vzel. Če sem omenil ljubljansko Lesnino, zaskrbljeno pogleda vame. Ne bi bilo prav!

Spodaj, v Podsredi, kamor se žložno pripelješ po ozki, sicer pa idilični asfaltirani cesti, ki so jo skupaj z razstavo dobili lani ob občinskem prazniku, vedo povedati še nekaj več kot Sukič.

Prijazni »nosilec gostinske dejavnosti« v kraju; Tina, obeta o nadaljnji usodi gradu v sklopu spominskega parka Trebče:

Grad Podsreda, najbolj »romanski« med slovenskimi gradovi.

»Premišljamo - zdi se, da ne bo dolgo ostalo pri tem - da bi grad dobil tudi gostinski lokal, vendar le za sobote in nedelje. Obiskovalci, vedno več jih je, bi dobili tudi toplo hrano in tako bi grad postal priljubljena izletniška točka. Urediti moramo še peš pot iz Podsrede na grad, iz Trebče pa je že. Letos imamo namena skupaj z mladinsko delovno brigado Kozjansko 84 urediti še zgornje grajske prostore, nad razsta-

vo NOB na Kozjanskem. V njih naj bi bila muzejska zbirka z naslovom Lončarstvo na Slovenskem. Kermika. To seveda ni naključna izbira. Vedeti je namreč treba, da je imelo lončarstvo na Kozjanskem večstoletno tradicijo in da so zadnji lončarji izginili šele pred nekaj leti. Novo razstavno zbirko bomo načrtovali skupaj z vodstvom spominskega parka Trebče.

Ni kaj reči, zagnanost in vročeglavost je še vedno ena temeljnih lastnosti podsredčkih ljudi, ki se nikoli

niso ozirali na malenkostne razprtije in ozke plotove, ki jih je bilo okoli njih kar preveč. Skupaj s kmečkim turizmom, ki že nekaj časa (nekaj let!) zaseda pomembno mesto v razvojnih dokumentih občine Šmarje pri Jelsah (vendar samo to in nič več), bi lahko bogato dopolnili turistično ponudbo spominskega parka, ki kljub prvim otroškim težavam vendarle še ni zlezal iz stajice.

Milenko Strašek

Še o Janeževem brdu med NOB

V štirih številkah je TV-15 objavil podlistke, katerih pisec je moj prijatelj in tovariš Maks Zadnik. Prevzel sem naslov njegovih zapisov, o Janeževem brdu pa kljub temu ne bom pisal. Vsebinska mojega zapisa je namenjena avtorju, ki mene in druge vznemirja s polresnicarji že od tedaj, ko se je začel ukvarjati s publicistiko iz obdobja naše revolucije. Ne bi mu pripisoval kakšnih namenov, ne morem pa se znebiti vtisa, da mu gre največkrat za to, da napiše čim več in ne čim bolje. Od tod do neresnic ali polresnic - ni daleč. To seveda ne velja le zanj. Zakaj tako, ko pa imamo vendarle na voljo še žive, resnične in bridke pričevalce?

Ponosen sem, da sem iz Brkinov, kjer ni bilo nikoli toliko gorja kot med zadnjo vojno, ki je pahnila naše ljudi na rob pogube. Zelo dobro poznam vsaj delček dogodkov na južnem Primorskem od pozne jeseni 1942 do konca vojne, četudi sem čisto navaden Frane Tonkov z Brezovega brda. Najprej sem se odporu pridružil, ko sem bil še doma, nato vstopil v Brkinsko četo, bil nekaj časa na relejni postaji P 2 na Slavniku

in potem, menda od junija 1943, s krajšimi prekinjavami (bolnica Gostenica na Kočevskem in tečaj v Semiču) na relejni postaji P 1 v snežniških gozdovih. Bil sem kurir, leto dni namestnik komandirja in pet mesecev komandir, do konca vojne. Vsega se še kar sveže spominjam, to in ono imam tudi zapisano. Če nekdo s polresnicami ponareja zgodovino NOB, mislim, da je to skrunitev po drobtincah.

Ko smo se 17. marca letos zbrali nekdanji borci Brkinske čete in mnogi drugi na Kozjanah, da se poklonimo padlim tovaršem, ki so izgubili življenje pred enainštiridesetimi leti, sem ugotovil, da imajo podobno mnenje tudi drugi.

Kaj mi očitam(o)?

Ce bi bila vsebinska njegovih člankov zvesta naslovu (Še o Janeževem brdu), ne bi imeli štirih podlistkov. Bil bi le eden in skromna brkinska vasica bi bila dovolj predstavljena. Ker je ravnal drugače, je (pri)pisal vse mogoče zadeve, ki vasice ne zadevajo. In: kdo bi vendarle vedel, kaj je pred 45 leti mislil (tako bi človek sklepal iz

gole slike pokojnega narodnega heroja) Pinko Tomažič, ko se je nekemu postavil pred kamero?

V zadnjem podlistku je Maks Zadnik zapisal, da so šle kurirske poti, tudi relejne postaje P 1, čez Janeževo brdo. Nikoli. Kaj naj porečejo ob takšnem pisanju mladinke, tedanje aktivistke, ki so nas oskrbovale (v Smrjahu Stana in Mršnikova dekleta, Kovačeve v Celjah, Slava Bitenčeva na Preložah, drugi v Nadanjem selu, Iratovi v Pristavi, v Požarjevi na Sušici in mnogi, premnogi drugi)? Do razsula Italije smo imeli iz snežniških gozdov v smeri Primorske tri osnovne redne in izredne poti: mimo Šembij, Smrij, Celj, Prelož do Bežajevga mлина; mimo Knežaka, Nadanjega sela v novosuški brda in mimo Palčij ter Slavne v Lozo.

Po italijanski kapitulaciji se je promet povečal, smeri smo spreminjali, dolžnosti so nas vodile na Postojnsko. Vendarle čemu dokazovanje, ko pa se mi zdi, da je naravnost Zadnikovega pisanja namenjena. V prejšnjih publikacijah smo lahko zasledili, da je naš avtor zapisal, koliko ur je trajal boj Brkinske čete 13. marca 1943 na Kozjanah. Kako naj bi se osemnajst slabo oboroženih partizanov nekaj ur bojevalo na neprimernem terenu? Od avtomatskega orožja smo imeli le eno zbrojevko, ki pa je

odpovedala? Italijanov je bilo, kot radi rečemo, kot listja in trave. Morali smo zavpiti »juriš«, da so nam čimprej odprli pot za umik. Zakaj pisati o človeku, ki se je skrival, da je deloval kot partizan?

Obdobje de kapitulacije Italije ni bilo tako lahko, kot se zdi Maksu Zadniku (ali kot vede ali nevede prikazuje). Posebej hudo je bilo vse leto dvainštirideseto in tudi sodelavcev OF je bilo manj, kot bi radi nekateri prikazali. Takih sestankov, kot si jih lahko predstavljamo za zimo 1942/1943, si v prejšnjem obdobju ni mogoče niti zamisliti. Ljudje so trepetali pred nasiljem po vaseh (ne v vaseh!) pa so imeli partizani le posamezne zaupnike. Seveda ni manjkalo junaštev, ni pa jih bilo toliko, kot bi jih rad ponekod prikazal Maks Zadnik. V njegovem pisanju so dobile vasi ob cesti Trst-Reka kar nekaj prevelik pomen v tem boju. Povsod so bile sovražne postojanke, zato so bili ti kraji aktivistom nedostopni, sicer pa jih tedaj tudi ni bilo toliko, da bi obvladali vse vase.

Na koncu: Maks Zadnik je v vseh štirih podlistkih hotel dokazati, da se je na Janeževem brdu nekaj dogajalo ali da naj bi se, in naposled sklene, da »nič izredno junaškega«. Za takšno prizadevanje je toliko pisanja res neprimerno.

Franc Lukač-Milan

Slikovit pogled v zgodovino vojaške noše

Pred petnajstimi leti je mariborski Pokrajinski muzej pripravil prvo slovensko razstavo uniform, po zasnovi pa tudi kar prvo v Jugoslaviji te vrste. Iz občasne razstave se je z leti razvila stalna zbirka, ki je danes v slovenskem in jugoslovanskem muzejstvu trden pojem, saj obsega več kot 250 uniform in nekaj sto kosov vojaške opreme, pokrival, označb, činov itd. Zbirka se uvršča v sestav slovenske kostumske zbirke, v katero se stekajo oblačila iz vse Slovenije in celo iz zamejstva. Pomembnost zbirke uniform brez dvoma poudarja dejstvo, da je mariborski Pokrajinski muzej pred dnevi prejel v varstvo dragocen eksponat – eno od uniform vrhovnega komandanta oboroženih sil SFRJ maršala Tita.

Razstava Uniforme v zgodovini II, druga po vrsti s

tem naslovom, se razlikuje od prve razstave v letu 1970 v tem, da ne prikazuje razvoja uniform na naših tleh, marveč želi javnosti predstaviti, kaj vse je mariborski muzej zbral v zadnjih desetih letih.

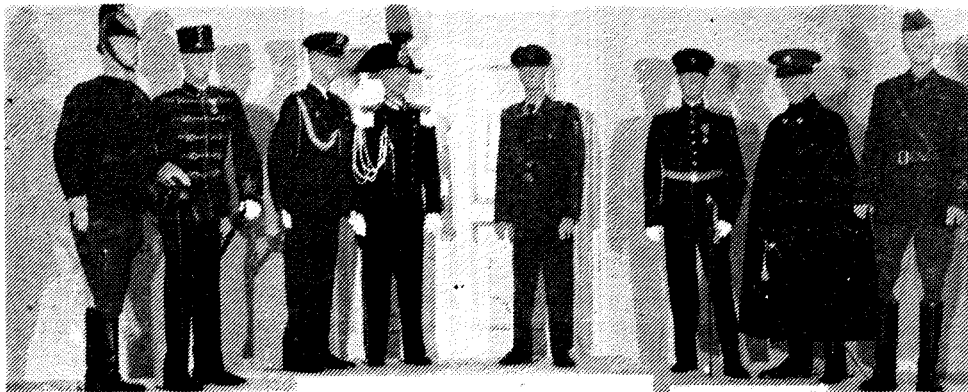
V razstavišču Narodnega muzeja Arkade so od 30. ma-

ja na ogled 150 uniform in številni sestavni deli vojaške noše, gradivo, ki ga hrani muzej v svojih depojih in bo pozneje uvrščeno v že obstoječo stalno razstavo. V Ljubljani bodo tokrat na ogled uniforme, ki so jih nosili na naših tleh – avstrijske, staro-jugoslovanske, nadalje v ča-

su NOB, uniforme JLA in milice, razstavo pa dopolnjuje tudi večje število uniform drugih držav.

V celoti gre za izredno pester in zanimiv pogled v zgodovino vojaškega oblačenja in kulturne zgodovine.

Narodni muzej Ljubljana

»Umetnost med obema vojnama«

Delovna skupnost Alpe-Jadran je v ljubljanskem razstavišču Richard Jakopič pripravila dokaj obsežno in odmevno razstavo pod naslovom »Umetnost med obema vojnama«. S prireditelji so sodelovale galerije iz Salzburga, Linza, Gradca, Celovca, Trsta, Benetk in Reke. Namen je bil prikazati likovni utrip časa, prepletanje medsebojnih vplivov različnih umetnostnih okolij in središč.

Problemsko zastavljena razstava je še en prispevek več k letošnji sicer bolj sušni likovni razstavi pomladi v slovenskem glavnem mestu.

Ob petinsedemdesetletnici Radovana Gobca

Prvega junija letos je praznoval 75. rojstni dan partizan komponist, profesor, dolgoletni umetniški vodja in dirigent Partizanskega pevskega zbora – Radovan Gobec. Preveč bi bilo popisane papirja, če bi mu ob jubileju opisali njegove življenjske in skladateljske mehanike. Veliko jih je in pomembni so za njega in čas. Doživljal in oblikoval jih je, pel z njimi in o njih in vse združil v svoje življenjsko geslo, pesem je »Delo in življenje« – plodno, veliko in nesebično. Naj ga spomnimo le na nekaj njegovih besed, ki jih je zapisal v »Življenje za partizansko pesem«; »Glede interpretacije partizanskih pesmi sem združil poglede in izkušnje svojih prednikov Pahorja in Šivica, način interpretacije Simonitija z zborom »Srečko Kosovel« in svoje, ki sem si jih ustvaril ob vodstvu partizanskega zbora 4. operativne cone«.

Njegova življenjska in pevska energija je bila nagrajena z nagrado AV-NOJ, ki jo je prejel PPZ pod njegovim dolgoletnim vodstvom.

Ob 75-letnici pa mu je IO PPZ podelil plaketo zbora.

Številnim čestitkam se pridružujejo tudi pevci Partizanskega pevskega zbora z željo, da bi jim še naprej bogatil pevski program.

—če—

Izšla je peta številka Borca

Tokrat si lahko v enojni številki revije Borec preberemo štiri prispevke k zgodovini NOB in revolucije, eno oceno literarnega dela, dve pismi na naslov uredništva in enajst pesmi Neže Maurerjeve.

V prvem prispevku k zgodovini NOB in revolucije (ta pravzaprav tematsko sodi še v prejšnjo, dvojno številko Borca, ki je bil posvečen življenju in delu Borisa Kidriča) obravnava Zdravko Klanjšček Kidriča kot političnega komisarja Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in oriše Kidričev prispevek k reševanju vprašanj s področja narodnoosvobodilne vojske, k oblikovanju nekaterih specifičnih oblik njene bojne organiziranosti ter njenega vključevanja v širši okvir jugoslovanske narodnoosvobodilne vojne.

Dr. Dušan Biber ponovno sega po britanski vojni dokumentaciji; tokrat nam razgrinja nekatere dokumente o Titu. V vojnih dokumentih je našel več kot enajst tisoč shranjenih fasciklov, med katerimi jih okrog tisoč obravnava, oziroma je njih vsebina povezana z Jugoslavijo.

V tretjem sestavku dr. Tone Ferenc obravnava sodelovanje med slovenskim in hrvaškim NOB v Istri, inž. Boris Mlakar pa v naslednjem prispevku spregovori o ustaših in slovenski protirevoluciji.

Poleg zgodovinskih prispevkov spregovori v tej številki Borca Zvone Kržišnik pod naslovom »Ta literatura živi« o šestih knjigah izbranih del Ivana Potrča, ki so izšla lani pri Državni založbi Slovenije. Kržišnik bralca v daljšem prispevku nadrobneje seznani s to predstavljajo Ivana Potrča, tega pisatelja, ki se skupaj z Vorancem, Miškom Kranjcem in Antonom Ingoličem uvršča v »osrednji kvartet severovzhodnih slovenskih literarnih ustvarjalcev po prvi svetovni vojni.«

V rubriki »Na naš naslov« sta objavljena prispevka Mileta Pavlina »Zgodovina in krave« (v katerem se Pavlin kritično odziva na članek Jožeta Dežmana v 10. št. Borca pod naslovom »Vaje – razmišljanje o zgodovini NOB – primer iz Bohinja«) in Marjete Mikuževe »Napisano pravilo« ali kaj nas o enobojju sploh še zanima. V tem sestavku Mikuževa polemizira s člankom Božidarja Jezernika (ki je izšel v lanski oktobrski številki Borca in obravnava nekatera teoretična in metodološka vprašanja raziskovanja NOB in socialistične revolucije).

Pesmi Neže Maurerjeve so objavljene pod skupnim naslovom »Sedim v naslanjaču noči in pestujem zemljo.«

B. Ž. J.

Muzej revolucije tudi vzgojna ustanova

Pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu je ne le muzejska, temveč tudi ena izmed se kako pomembnih vzgojnih ustanov na Koroškem. Njihovi strokovni delavci so zlasti v zadnjih dveh letih s potrpežljivim delom poleg muzejskih dolžnosti razvili še dobro in organizirano pedagoško dejavnost. Zanj je vedno več zanimanja. Gre za čimboljšo ponazoritev podajanja zgodovine iz narodnoosvobodilne vojne na Koroškem.

Prav po njihovi zaslugi ta ustanova danes tesno sodeluje z vsemi šolami na Koroškem. V muzeju imajo učilnico, opremljeno z ustreznimi pripomočki. Čeprav imajo že bolj ali manj izdelane učne teme in opremljene z diapozitivi, ki so razvrščeni tako, da predstavljajo celoten začetek ter razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Koroškem, jih sproti dopolnjujejo z novimi spoznanji. Vedno več imajo učnih tem z ustreznimi fotografiskimi gradivom in dokumenti.

Zanimanje za Pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu je tako naraslo, da ga danes vse bolj obiskujejo učenci, dijaki in študenti ne le s Koroške, temveč iz Prekmurja, Maribora, Ljub-

ljane, Primorske in od drugod ter celo iz drugih republik.

Vendar se je treba ustaviti pri prizadevnosti strokovnih delavcev muzeja. Nekatere šole, ki so sicer zelo oddaljene, so tudi v časovni stiski, pa tudi nimajo denarja, da bi lahko njihovi učenci večkrat obiskali muzej ali pa poslušali predavanja. Prav ti tihi in resnično požrtvovalni delavci v muzeju jim pomagajo tako, da jih obiščejo v njihovem kraju. Prikazuje jim učno snov s področja NOB z vsemi pripomočki kakor v muzeju. Za takšna predavanja so jim tako šole in drugi še kako hvaležni.

Razen tega je še posebej razveseljivo, da so muzejski strokovni delavci, po želji obiskovalcev, pripravili obiskovalce popeljati na kraje in jim tam razložiti, kaj se je takrat tam dogajalo.

Strokovni delavci Pokrajinskega muzeja revolucije v Slovenj Gradcu mislijo, da je upoštevanje načel didaktike in pedagogike pri njihovem delu nekaj povsem normalnega.

Drago Miklavc

Izšle so Cerkljanske novice

Pred dnevi je izšla prva letošnja številka Cerkljanskih novic, glasila krajevne konference SZDL Cerklje. Novice izhajajo že četrto leto, tokrat v novi obliki in nakladi 550 izvodov. V tej številki je precej zanimivih prispevkov, med drugim velja omeniti prisrčno dobrodošlico gostom iz Majurja v Srbiji, ki bodo gostje krajevne skupnosti Cerklje konec junija letos, povabilo k sodelovanju na razstavi cvetja in lovstva,

osrednji prispevek v novicah pa je namenjen pripravi na obnovitev in razširitev telefonskega omrežja na območju avtomatske telefonske centrale Cerklje, ki pokriva sedem krajevnih skupnosti pod Kravcem. V letošnji prvi številki novic je med drugim prispevek o uspešnem delu sveta staršev v cerkljanskem vrtcu, delu AMD Cerklje in načrtih v prihodnje pa zapis o združitvi dveh športnih društev Krav-

ca iz Cerklj in Trim Zalog. O glasilu Odmevi izpod Kravca je zapisano, da so Odmevi, ki izhajajo že od 20. maja 1957, leta, eno od najboljših šolskih glasil v Sloveniji. Mentor uredniškemu odboru je vseskozi prizadevni Jože Varl. Na zadnji strani pa je zapis o delovanju gasilskega društva Cerklje, o uspehih smučarskih tekah v Cerkljah, zanimiv pa je tudi zapis o Majurju.

J. Kuhar

Skladatelji, udeleženci NOB Rado Simoniti

Ob 70-letnici rojstva

Skladatelj in dirigent Rado Simoniti se je rodil pred sedemdesetimi leti v Fojani pri Gorici (15. maja 1914). Rojenice so mu že ob zibel izbrale pot, ki je vodila h glasbi. Po maturi na klasični gimnaziji je diplomiral kot organist na ljubljanskem konservatoriju. Študij iz kompozicije in dirigiranja je končal po osvoboditvi leta 1946 na Akademiji za glasbo v Ljubljani.

Prva glasbena služba mu je bila leta 1937 učiteljevanje na Glasbeni šoli v Splitu, kjer se je začel uveljavljati tudi kot zborovodja. Iz Splita se je vrnil v Ljubljano, kjer je bil v obdobju 1939–1943 zborovodja ljubljanske Opere.

Svoje vsestranske glasbene nadarjenosti je Simoniti lahko do konca razvil šele v partizanih, kamor je odšel leta 1943: bil je član kulturniške skupine 10. Ljubljanske brigade, pozneje pa je v južni Italiji prevzel umetniško vodstvo partizanskega pevskega zbora »Srečko Kosovel«. Njegovo skladateljsko ustvarjanje v partizanih je rodilo vrsto čudovitih samospevov na verze slovenskih pesnikov (Kajuh, Gruđen, Samec itd.) zborovskih pesmi in osnutek za partizansko opero »V nove zarje« (pozneje »Partizanka Ana«).

Lirični samospevi in udarne zborovske partizanske pesmi so postale med borci zaradi mehke, čustvene, južnaško privlačne melodije izdredne priljubljenosti. Skoraj ni moglo biti pomembnejšega partizanskega mitinga brez Simonitijevih pesmi. V razvoju partizanske vokalne glasbe je odigral Rado Simoniti eno izmed odločilnih vlog.

Simonitijeva zamisel o partizanski operi se je porodila med jesensko nemško ofenzivo 1943 na Ilovi gori. Opera naj bi pokazala »nekaj partizanskega duha in življenja s partizansko bolečino pa tudi radostjo.«

Za nastanek partizanske opere je bil usoden odhod kulturniške skupine Ljubljanske brigade v Dalmacijo (Vis). Njeni člani so bili Jože Jerman, dramski igralec, Rado Simoniti, glasbenik, Vlado Golob, glasbenik, Smiljan Samec, pesnik in libretist ter Marjan Kristančič, pevec. Na Visu je Rado Simoniti napisal svoje najboljše samospeve, bisere partizanske vokalne glasbe: »Bosa pojdiva...« in »Samo en cvet« na Kajuhove stihove.

V aprilu 1944 je nastal libreto za opero »V nove zarje«. Libretist Smiljan Samec je nazkazal vsebinski smisel opere v podnaslovu »Veliko življenje malega naroda« in v ge-

slu, vztem iz Kajuhove pesmi »Dekle v zaporu«: Moj dragi fant leži ubit nekje v dolenskih hribih...

Skladatelj in libretist sta hotela ustvariti delo, ki bi ga bilo mogoče uprizoriti v ljubljanski operni hiši po osvoboditvi. Besedilo je Smiljan Samec napisal do srede junija 1944 in Simoniti se je brž lotil komponiranja opere. Načrt pa je preprečil Simonitijev odhod s pevskim zborom »Srečko Kosovel« v Beograd. Delo je ostalo nedokončano do leta 1947, ko je ljubljanski radio posredoval končano opero. Prvotni naslov »V nove zarje« je zamenjal prvotni »Partizanka Ana«. Opera se deli v dva dela, v prvem je sproščen značjakski opis partizanskega življenja, v drugem pa visoki borbeni zanos. Konec je svetel: krvava zarja, ki ponazarja trpljenje, z monumentalnim zborovskim prizorom vodi v svobodo. (Emil Cesar).

Vsebinsko sta avtorja (libretist in skladatelj) združila resnost in smešnost, vojne in idilične prizore, resno vzvišenost in partizansko veselo sproščenost. (Viktor Smolej).

Na Visu je Simoniti komponiral tudi skladbi na Gruđnove verze »Mesečina« in »Čas selitve«.

V južni Italiji (Gravina) je Rado Simoniti prevzel umetniško vodstvo partizanskega pevskega zbora Srečko Kosovel, ki je prišel iz Alžirije in ga je sestavljalo 34 primorskih Slovencev. Za ta zbor, ki je nastopal od septembra 1944 dalje pred različnimi poslušalci, je Smiljan Samec pripravil več partizanskih pesmi in napisal nove, ki jih je uglasbil Rado Simoniti.

Zbor Srečko Kosovel je pod tankočutnim umetniškim vodstvom svojega dirigenta Rada Simonitija na svoji poti od Visa, osvobodene Dalmacije, Črne gore, Albanije, Makedonije vse do Beograda (v začetku leta 1945) doživljal velike uspehe. Naslednje leto (1946) se je odpravil na zmagoslavno turnejo po Evropi: s svojimi koncerti je obiskal Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo, Belgijo in Švico. Konec leta 1946 je bil zbor demobiliziran.

Kot skladatelj in dirigent je zapustil Rado Simoniti neizbrisne sledove v partizanski glasbi, s svojim delom, ki ga je nadaljeval tudi po osvoboditvi, se je zapisal kot pomemben in izjemen skladatelj v zgodovino slovenske in jugoslovanske glasbe.

Med njegovimi skladbami naj omenimo nekaj značilnih: glasba za Žižkovo dramsko montažo Kajuhovih pesmi. »Za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti«, opera »Partizanka Ana«, Pesem o Titu, ljubezenske pesmi iz Režije, Sedem partizanskih pesmi, Pet samospevov, Mladinski samospevi, Izbrani samospevi, Zborovske skladbe »Le vkup, le vkup uboga gmajna«.

Po osvoboditvi je bil dolga leta dirigent ljubljanske Opere in tudi zborovodja Slovenske filharmonije, za kar je prejel Prešernovo nagrado. Veliko delo je opravil tudi kot glasbeni svetovalec in mentor amaterskim zborom.

Njegovi partizanski samospevi in zbori ne bodo končali v arhivu, njihova umetniška živost in prepričljivost jih ohranjata neminljivo.

Dušan Mevlja

Pobeg z Ljubelja k partizanom

27. junij 1944. – Treba je bilo iti na zvezo. Pošte je bilo dovolj, med njo pa mnogo letakov in lepakov za Koroško.

28. junij – Vso literaturo sem skrbno prinesel na Ljubelj. Peljal sem se v spremstvu esesovcev, ki so se v tovrnjaku peljali iz Tržiča proti Sv. Ani (danes Podlujbelj), zato sem bil še bolj prepričan, da se mi ne bo nič zgodilo, pa tudi kontrole se nisem bal. Na Ljubelju sem letake in vse gradivo skrbno pregledal, odbral in že vnaprej odločil, kje bo kaj viselo in kdo bo kaj bral.

29. junij – Zvečer sem šel k Blazniku, kakor so po domače imenovali družino Mak, v Ljubeljsko dolino – Brode. S seboj sem imel gradivo. Pri Blazniku sem prebral, kar je bilo za njih zanimivo, in povedal, da bom nalepil lepake na občinsko desko in letake raztrosil po cesti. Naredil smo natančen načrt in ob pol desetih zvečer sem se napotil proti Ridovcu. Pod sukničem sem imel veliko letakov in lepakov. Nikogar nisem srečal in kmalu sem stal pred ciljem. Skrbno sem pregledal okolico. Ura je bila pol desetih, jasna noč in nikjer luči v oknih. Velika občinska deska, ki je bila zaprta, je visela na polodprtem župnišču pod cerkvijo sv. Lenarta. Nasproti župnišča je bila osnovna šola, kjer je stanovala mlada učiteljica Kulnik, ki je še kar dobro znala slovenski jezik, čeprav ga je le redko uporabljala. Prav tiho sem odprl desko, potrgal nemške občinske razglase in nalepil velik rjav lepak, ki je segal čez vso desko z naslovom: »Slovenci in Slovenke!« To je bil poziv ministra stare jugoslovanske vlade Franca Snoja, v katerem je pozval, naj se Slovenci pridružijo NOV. Poleg tega lepaka sem prilepil najnovejša radijska poročila na obeh straneh. Vesel uspeha

sem odšel dalje proti Ridovcu. Vso pot sem raztresal letake s pozivom v NOV in radijskimi poročili. Preden sem prispel do barake, kjer sem prenočil, okrog 100 mestrov od gostilne, mi je že zmanjkalo letakov.

30. junij – Ob devetih zjutraj sem šel z Ridovčevu Tonco in inženirjem Čerinom proti Borovljam. Lepak je bil še vedno nedotaknjen. Pred desko so bili mladina, nekaj delavcev in domačini. Kakor da bi me nič ne zanimalo, sem šel mimo, na obrazih Čerina in Tonce pa sem opazil smeh. Vedel sem, da sta slutila, da je to moje delo. Orožništvo v Sapotinici je bilo alarmirano, vendar ni nihče odstranil lepaka. Domačinom, članom NSDAP, je bilo naročeno, naj odstranijo lepak. Ko smo se opoldan vračali, so bili lepak in letaki še vedno nedotaknjeni. Vsi so radovedno brali. Nič hudega slutec sem šel ta večer skozi predor v Podlujbelj, kjer sem prespal.

Sobota, 1. julija 1944. V spalnici sem imel štiri pakete za francoske politične kaznjence. Ob osemih sem se napotil s pismom in polnimi žepi ter ves obložen pod črnim plaščem s stvarmi za Ivana Ivanoffa in Ligny en Barrois. Skrivaj sem se priplazil v delavnico, kjer je delal. Oddal sem pismo in druge stvari in povedal najnovejša radijska poročila. Domenila sva se, da mu ob pol desetih prinesem novice, ki jih bom slišal ob devetih. Hitro sem se vrnil in pripravil stvari za Ivana. Ura je bila 8.55. Inž. Čerin je stopil na stražo pri glavnih vratih, tehnik Kožuh je bil pri oknu, jaz pa sem smuknil v prvo nadstropje v pisarno šefa in odprl radio. Poročila radia London v nemškem jeziku so bila sijajna. Ura je bila 9.10. Ves vesel sem skočil v svojo sobo v drugem nadstropju po veliko geografsko

karto Sovejske zveze, kamor sem začrtoval potek fronte. Spodaj so me že napeto pričakovali. Nisem še zganil zemljevida, ko so prišli čez dvorišče štirje z brzo-strelkami oboroženi policisti. Niso takoj zavili k nam v risalnico, zato tudi nismo bili pozorni. Dva sta odšla v prvo nadstropje in trkala na vrata šefove pisarne. Po tem smo sklepali, da nekaj iščeta, medtem ko sta druga dva čakala zunaj. Na srečo se je šef pred dveto uro odpeljal prek Ljubelja domov. Gestapovca sta prišla v našo risalnico. Tu smo bili inž. Čerin, tehnik Kožuh, tehnik Cedilnik, v kotu pa sem sedel jaz in držal v rokah zemljevid.

»Heil Hitler!« je bil prvi pozdrav v tiho sobo. Nobeden ni odgovoril. Nato so vprašali po meni. Spet ni nihče odgovoril, kakor da bi imeli toliko dela, da se nimamo časa pogovarjati. Po kosteh me je spreletelo in v mislih sem bil že aretiran. Prisiljeno sem buljil v prazen papir pred seboj in čakal, kdaj bo stopil gestapovec do mene in me zgrabil.

Inž. Čerin je čez čas rekel, da sem se verjetno že odpeljal domov, ker je sobota. Rekel je tudi, da mi lahko kaj sporoči, ker se v ponedeljek gotovo vrnem. Toda Nemec je hotel vedeti, kje me lahko dobi. Inž. Čerin je povedal, da me mogoče lahko še dohitijo pred predorom. Obrnil se je k meni, češ naj jim pokažem pot. Vse štiri Nemce sem peljal na travnik in jim od daleč pokazal pot. Verjeli so mi.

Hitro sem skočil v risalnico, odšel v sobo, dal še zadnja navodila glede mojih stvari in že sem bil na cesti. Ves čas sem tekkel, da bi čimprej prišel iz zastražene doline in mimo zadnje straže v svobodo. Nedaleč od rampe sem že srečal prvi tovrnjak, ki je pripeljal iz Tržiča. Šofer Anton Meglič iz Tržiča je

ustavil pred menoj. Potihoma mi je povedal, da me je prejšnje popoldne doma iskala tržiška žandarmerija. Ta novica je bila zame zelo koristna, ker sem hotel iti najprej domov. Tekel sem naprej po glavni cesti. Ura je bila pol enajstih. Takoj pod Podlujbeljem je stal ob robu ceste v grmovju skrit tržiški orožnik Anton Hell s psom in čakal partizanskega kurirja. Z očmi sva se ujela. Pozdrav »Heil Hitler!« je bil dovolj, da sem jo lahko še hitreje mahnil naprej. Na Čegelišah sem srečal Jožeta Raztresena, ki me je prav tako obvestil, da so me tržiški orožniki že dva dni iskali doma. Sam ne vem, kdaj sem se znašel pri Lojzetu Kaplanu na Cimpru. Povedal sem, kako je z mano in da grem v partizane. Žena mi je obljubila, da mi bo priskrbela zvezo z domom. Na srečo je bila ta dan tudi mama v Tržiču. Po kratkem čakanju so me že obvestili, da so stvari pripravljene. Odšel sem skozi mesto v pisarno kovačije Kajetana Ahačiča, kjer je bil zaposlen prof. Simon Milač. Temu sem vse povedal in ga prosil, naj shrani vse moje stvari, ki bodo koristne po vojni.

Odšel sem po stranski poti za Virjem na poštni urad v Tržiču. Komaj sem prestopil prag, sem zagledal v uradu iste gestapovce, ki so me prišli iskat v risalnico pod Ljubeljem. Naročil sem se tovarišu Janezu Perku, naj vse pakete in pisma, naslov-

ljene name, vrne v Francijo. (To so bila pisma in paketi za internirance). Janez mi je rekel, da so gestapovci že sprashevali po meni. Skozi stranska vrata sem tekkel, kolikor so me nesle noge, mimo lesarne, po Blejski cesti in Zavod do Janeza Jermana (Jančmanovega Janeza), kjer je bilo moje zbirališče. Mati mi je že prinesla nahrbtnik. Popoldne ob dveh sem s polnim nahrbtnikom krenil mimo policijske postojanke k teti in stricu. Stric Jože Brankovič je šel z menoj do Bistrške planine prek Stolca. Mama je bila že na planini. Nisem še bil pol ure v koči, ko je že prišel partizan Karl Stucin z nekim mladim partizanom – risarjem. Domenili smo se, da bom drugi dan odšel v Gorenjski odred.

2. julij – Ze navsezgodaj je bil na planini kurir Matevž Valjavec. Ob pol desetih sva odšla proti cesti Tržič-Ljubelj. Najprej sva se spustila po drči in tu za smrečicami opazovala. Videla sva orožnike, ki so se pomikali iz zase- ob cesti proti postojanki v Podlujbelju. Ko so se odmaknili že precej daleč, sva se spustila do Mošenika. Računal sem, da se bova sezula, toda Matevž jo je mahnil kar v čevljih po vodi, jaz pa sem moral slediti. Okrog 20 metrov od naju sva opazila Štrumblija, ki je lovil ribe. Hitro sva skočila čez cesto nedaleč od mosta pri Švelčevi Zagi in zavila po jarku med grmovjem prek Gube do Gamsa (družina Jež).

Mlajši sin je bil tudi tega dne na straži in naju je obvestil, da je vse varno. Na robu med Završnikom in Počivalnikom sva našla tovariša Planina (Vladimir Peraić, prvoborec) in še nekaj partizanov, ki pa so bili skriti v žitu na Počivalnikovi strani. Od tod me je Matevž peljal do Počivalnika, kjer sem našel precej Tržičanov trencv, med njimi tudi Karla Kušarja. Po kosilu me je kurir Kristijan Štrukelj odpeljal mimo Kotarja in Loma k Pavšelnu, kamor sva prišla okrog 17. ure. Tu je bil štab Gorenjskega odreda.

3. julij – Zjutraj so me poklicali v štab in me vprašali, kam bi rad šel. Odločil sem se, da grem prostovoljno na Koroško. Popoldne me je prišel iskat kurir Pinčev Janez, doma iz Doline (čez nekaj dni je pobegnil k Nemcem) in me peljal prek Javoriškega sedla v dolino reke Kokre do Fužin, kamor sva prišla okrog osmih zvečer. Tu naju je že čakal drugi kurir. Janez mu je oddal pošto in mojo prepustnico. Kurir je gledal dovolilnico, potem pa se je obrnil k meni in rekel: »Ta prepustnica ne velja! Vi ne morete z menoj!« Nobena prošnja in pojasnilo nista pomagala. Še isti večer sem se moral vrniti. Z nama je potovala tudi tovarišica Zala, ki je s Koroške potovala kot delegatka na kongres AFŽ v Kočevje. Četrtega julija sem bil spet v odredu in določili so me, da ostanem na tržiskem terenu.

inž. Janko Tišler-Zaromil

Dobimo se na Ljubelju

Spominsko srečanje v soboto, 9. junija 1984, ob 10. uri

Nekdanji politični zaporniki, interniranci in izgnanci ter drugi borci se vsako leto junija zberemo z mladino na Ljubelju. Na prostoru nekdanjega koncentracijskega taborišča podružnice Mauthausna na Ljubelju, kjer so bili poleg Jugoslovancev internirani tudi drugi, počastimo spomin na vse umrle.

Leta 1954 je ZZZB NOV Slovenije skupaj z ZZZB NOV občine Tržič postavila veličasten opominjajoč spomenik, ob katerem se zberemo vsako leto in se spomnimo hudih in slavnih dni iz narodnoosvobodilne vojne. Hkrati pa se tudi zaobljubljamo, da ne bomo dovolili, da se ponovijo časi, ko človek ni bil človek, ampak le številka.

Pričakujemo, da se bo letošnjega srečanja na Ljubelju udeležilo čim več tovarišev in tako dokazalo, da je bila ta preteklost naša. **Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri predsedstvu RO ZZZB NOV Slovenije.**

Ob 40-letnici bojev na Koroškem

Vzhodnokoroški odred

Štirideset let je že minilo od takrat, ko je tudi vzhodni del Koroške zajel val splošnega ljudskega odpora. Rad bi osvetlil spomin na ljudi, ki so se bojevali za našo sedanost. V naši vsakdanjosti izginjajo spomini na obdobje, ko so prevladovalle tiste človeške vrednote, brez katerih ni napredka, pa naj si bo to v miru ali v vojni.

Februarja 1944. leta je bil ustanovljen Vzhodnokoroški odred (VKO). Že konec junija je imel tri bataljone, s približno petsto borci. Fantje in dekleta so prihajali v odred množično iz vseh predelov Koroške. Precej teh mladih borcev je bilo dodeljenih v enote na Gorenjsko, Primorsko in Dolenjsko. Odred je bil dobro oborožen in oskrbljen. Več kot polovico borcev so sestavljali dezertarji iz nemškega Wehrmachta, zato je bila vojaška izurjenost dokaj dobra. Z uspešnimi akcijami smo iz sovražnikovih skladišč jemali vse potrebno za življenje in boj. Vojaška in družbenopolitična uspešnost in moč odreda sta sloneli na tesni in dobro organizirani medsebojni povezavi s pravimi, pristnimi odnosi med borci, prebivalstvom in političnimi delavci na terenu. Prebivalci ravenske, slovenjgraške, mežiške, kopriške, bistrške, topliške in solčavske doline ter Slovenci in tudi nekateri avstrijski prebivalci v dolinah Lepene, Bele, vključno s Svinjsko planino, onkraj Drave, vse do Velikoveca in Celovca so bili povezani z narodnoosvobodilnim bojem.

Gore nad temi dolinami so odredu dajale prostor za zavetišče, manevriranje, bolnišnice in skladišča. To celotno območje so osvobodile in nadzorovale odredove enote, terenske organizacije in zelo pogumno ter aktivno prebivalstvo. Obvestila o sovražnikovih premikih in delovanju so bila redna, natančna in neverjetno hitra. Tako smo omejili sovražnika na utrjena oporišča v Črni, Mežici, na Prevaljah,

Ravnah in v Slovenjgradcu, od koder je napadal z močnejšimi kazenskimi ekspedicijami.

Osvobodjena partizanska republika

Lahko rečem, da smo imeli v sredini leta 1944 v tem delu naše domovine osvobodjeno partizansko republiko, ki smo jo uspešno branili vse do septembra 1944, ko je bil VKO razformiran. Koroški domovi so dajali moč odredu. Zelo redki so bili izdajalci, pa še s temi je ljudstvo kar hitro opravilo. Odredni bataljoni so na svojih področjih delovali samostojno, v mejah operacijskega načrta 4. operativne cone in odredovega poveljstva. Združeno so delovali bataljoni le ob večjih akcijah.

Odred je v času svojega obstoja onesposobil 678 sovražnikovih policistov, oficirjev, podoficirjev in vojakov. Zaplenil je več ko 250 kosov različnega orožja, več deset tisoč nabojev in druge vojaške opreme. Porušili smo sedemindvajset mostov, uničili deset žag in skladišč, minirali čez petdeset drogov visoke električne napetosti in drugo. Napadli smo pet postojank in dve zažgali. Za dalj časa so borci onesposobili delovanje rudnika svinca v Žerjavu, zažgali pa so tudi papirnico na Prevaljah. Verjetno pa to še niso bile vse akcije tega pogumnega odreda.

Rešeni iz policijskih klešč

Prvi bataljon pod vodstvom komandanta Ivana Štehnarika-Djoka in komisarja Dolfa

Hohkravta je deloval na območju Smrekovca, Slovenjgradca, Prevalj in Črne. Bataljon je imel eno od stalnih nalog, da je načrtno vsaj enkrat na teden uničeval stebre visoke napetosti, prek katerih so dobivali elektriko obrati rudnika svinca v Mežiški dolini in livarna ter papirnica na Prevaljah. Za Nemce je bil rudnik zelo pomemben, zaradi akcij našega odreda pa je deloval le s polovično močjo.

Stirinajstega junija pa so borci po uspešno opravljenem miniranju stebrov ob vračanju zašli v potoku Sečnice v smrtno past. V jutranjih urah je skupina bredla Sečnico. Ko sta ostala le še dva borca v vodi, je nemški razdeljevalec v električni centrali spustil elektriko v podrti vod. Žice porušenega voda so padle v reko in elektrika je ubila borca, ki sta bila še v potoku. Sežgana tovariša so borci prenesli v gozd pod Selami in se vrnili v tabor. Popoldne istega dne smo z dvema četama bataljona in zaščitnim vodom položili borca v skupno krsto, ki so jo tovariši pripravili v vrtači, obrasli z lepim smrekovim gozdom. Spregovoril sem poslovilne besede. V tišini in žalosti, ki nas je zajela, je nenadoma zaropotalo ob obronkih vrtače. Nad našimi glavami so zažvižgale krogle, ki so se odbijale ob vršičkih dreves. Stražarska enota se je upirala nasilnemu, mi pa smo pohiteli proti grebenom vrtače, da bi pomagali zavrniti napad. K umiku smo prisilili čez dvesto policistov, ki so ponesli s seboj ranjene in osem mrtvih.

Med nami je bil izdajalec

Trenutek zmedenosti v naših vrstah je izkoristil partizan Franc Petek, nemški vrinjenec in ovadah. Pobegnil je k svojim. Ob napadu je bil smrtno zadet borec Leopold Adamič, starejši sin Jakoba Adamiča, po domače Plaznika iz Bistre. Pobegli Franc Petek je bil krušni brat Leopolda Adamiča in rejenec Plaznikove družine. Zato mu ni bilo težko izdati Nemcem nadrobnosti partizanske družine, ki mu je nekdaj rezala kruh. Petek je kot poslani izdajalec policiji dal vse podatke o naših gibanjih. Ta zapeljani in naivni mladenič je nemški policiji omogočil priti do podatkov o borcih, o vodil-

Z leve proti desni so: Ivan, Jakob in Peter Adamič

nih kadrih, o nalogah in akcijah odreda, izdajal je dužine na terenu, pri katerih smo se ustavljali, in izdajal je še marsikaj, česar verjetno ne bomo nikoli izvedeli.

Veliko let kasneje sem obiskal Plaznikove

Plaznikovega očeta Jakoba in sina Franceta sem na njegovi domačiji obiskal leta 1978. Tedaj mi je stari Plaznik povedal tole: »Moj brat Ivan Adamič, ki je bil brez otrok, je po smrti zapustil domačijo meni in moji družini. Z domačijo sem nasledil tudi rejenco Petka, ki je bil pri bratu že štiri leta. Z mojima sinovima Leopoldom, Francetom, hčerama Heleno in Pavlo so skupaj odrasli. Bili so prijatelji. Ne vem, zakaj nas je leta 1942 zapustil in se odpra-

Patrioti, ki so znali reči »NE«

Zgodaj zjutraj 16. aprila 1941 je iz Boke Kotorske odletelo 6 pomorskih letal proti Grčiji z namenom, da se pridružijo zaveznikom in nadaljujejo boj proti napadalcu na našo domovino. Istega dne popoldne sta odleteli še dve letali in čez čas jim je sledilo še eno. Od skupnega števila je bilo 7 dornierjev (DO-H) nemške izdelave, eno letalo Heinkel, prav tako nemške izdelave, in eno SIM-XIV jugoslovanske izdelave. Skupaj je bilo v njih 26 članov posadke. Prvi dan so letala preletela do otoka Krfa in pristala v Patrasu, da bi si napolnila gorivo. Nato so nadaljevali let do Aten. Tam pa so morali tri dni čakati na ustrezna dovoljenja britanskih vojaških oblasti, da bi smeli nadaljevati let do Egipta.

Dne 21. aprila so poleteli do Suda Baya na otoku Kreti. Tam so jih že v pristanišču med tankanjem goriva napadle nemške »štuke«. Zadet je bilo letalo Heinkel, ki so ga morali pustiti na Kreti. V aleksandrijsko pristanišče v Egiptu so se jugoslovanski letalci spustili 23. aprila ob 13. uri. Britanci so jim naslednji dan določili bazo Abukir. Že 29.

Pa tudi drugače ni šlo vse

izvidniška, z možnostjo bombardiranja. Toda zaradi neprestanega letenja so se letala začela obrabljati, rezervnih delov pa ni bilo. Po naključju je, britanska obveščevalna služba odkrila na Bližnjem vzhodu nekaj novih motorjev hispanosuaiza, kakršne so imeli dornieri. Tako so jih za nekaj časa rešili stiske.

Letalci prekomorci, nekdanji pripadniki 1. lovske eskadrilje NOVJ, so se fotografirali skupaj s sedanjim komandantom enote, ki nadaljuje izročila eskadrilje, komandantom vojnega letalstva in komandantom vojaškopomorske oblasti.

aprila pa so bili vključeni v vojne operacije. Od britanskega letalskega poveljstva so sprejeli nalogo opravljati izvidniške polete in protipodmorniške polete ob sredozemski obali med Tobrukem in severno od Aleksandrije. Britancem je ta pomoč še kako prav prišla, saj je bilo njihovo letalstvo, zlasti na Bližnjem vzhodu, še zelo šibko. Jugoslovanski dornierji, izdelani leta 1938, pa so bili kot nalašč za take operacije, saj so bili izredno kvalitetni in hitri; dosegli so 340 km/h, kar je bilo tedaj za pomorska letala vrhunski dosežek, in že po namenu so bila ta letala

tako gladko. Kraljevska begunska vlada ni bila preveč navdušena, da naša letala in naše moštvo uporabljajo Britanci v operacijah proti Italiji. Letalce iz Abukirja so hoteli povleči v Aman, v Transjordanijo, kjer so se tedaj zbirali tisti, ki so zbežali po kapitulaciji Jugoslavije. Toda patrioti, izsolani v Divuljah pri Splitu, so zopet rekli »Ne!«, kakor so bili rekli aprila 1941, ko jim je kapitulantsko in izdajalsko poveljstvo ukazalo, naj vsa vojna sredstva nepoškodovano predajo sovražniku. Raje so si enostavno prisvojili letala in z njimi odleteli v Egipt.

Tako je postal Abukir središče zbiranja jugoslovanskih vojnih letalcev. Tam so se začeli zbirati vsi, ki jim je kakorkoli uspelo utesiti k zaveznikom: tisti iz Nikšića, od koder je z letali »odletela« vlada s kraljem na čelu, ter tisti, ki so odleteli v oddaljeno Sovjetsko zvezo, med njimi tudi komandant 1. lovske eskadrilje Hinko Soić. Polet do Sovjetske zveze je bil veliko bolj tvegan, saj so le 4 letala od sedmih dosegla Sovjetsko zvezo. Tudi ti letalci so potem prišli v Abukir, seveda brez letal. Se nekaj se jih je na razne druge načine uspelo pretolči do zaveznikov, tako da jih je bilo jeseni 1941 vsega skupaj 232 mož. Med operacijami so dornierji opravili nad 2000 ur bojnih poletov. Toda operacije so bile proti koncu februarja 1942 prekinjene zaradi intrig v vrhovih begunske vlade in dvora. pojavila se je tako imenovana Mirkovičeva afeta. Ta afeta je baje nastala in se razpletla, kot bom opisal.

Neposreden povod za kairsko afero je bila zahteva kralja Petra za zvišanje apanaže, čemur se je uprl general Simović, takratni predsednik vlade. To Simovičevo upiranje so izrabili »diplomati«: Jovanović, Krnjević, Ninčić, Grol, Su-tej, Krek in drugi. V hudi vladni krizi je Simović naposled potegnil krajši konec. Na njegovo mesto je s spretnim manevriranjem uspelo priti Slobodanu Jovanoviću. General Mirković pa se je s svojim štabom opredelil za dvor in proti Simoviću. Tako je prevrat razbil vojsko na »simovičevce« in »mirkovičevce«. Grozilo je popolno razsulo še te peščice vojske. Toda britansko poveljstvo je brž ukrepalo. Tokrat prvič. Poveljstvo nad jugoslovansko vojsko je brez oklevanja pritegnilo nase, razrešilo komandanta in poveljstvo poverilo svojemu generalu Stonu. Vse vojske in oficirje, ki so se izrekli za generala Mirkovića in proti Simoviću, so internirani v Abazio v bližini Kaira.

Simovičevo upiranje zvišanja kraljeve apanaže so potihoma podprli tudi Britanci. Tudi Jovanovičeva vlada, ki je nasledila Simovičeva, te apanaže ni zvišala. Tako so mirkovičev-

ci, čeprav so potegnili s kraljem, ostali nekakšni uporniki, in sicer uporniki proti vladni politiki med vojno.

General Stone je določil, naj se Jugoslovanski bataljon (približno 500 mož) razporedi v 10. indijsko brigado in pošlje na libijsko fronto. V tistih kritičnih dneh sta vladala med vojski jugoslovanske vojske razburjenje in negotovost. Krožili sta paroli: »Kdor ne bo sledil Mirkoviću, kdor se ne bo izrekel za njegova stališča, bo moral na fronto!« in »Mirković je za kralja in proti Simovičevi vladi, ki se upira kralju.« V čem se mu upira, pa seveda ni nobeden pojasnjeval. Vsa ta propaganda pa ni bila javna, uradno vodena. O vsem se je le šušljalo. Veljala sta načelo in praksa stare jugoslovanske vojske, da se vojska ne sme ukvarjati s politiko. Oficirji so navidezno stali popolnoma ob strani. V bataljonu niso sklicali nobenega zbora, nobenega pojasnjevanja ni bilo. Le nekateri podoficirji so bili v agitaciji za Mirkovića precej aktivni. Stra-

šili so predvsem z odhodom na fronto. Toda ubrali so napačne strune. To med Primorci in Istrani ni vzgalo. Vsi do zadnjega so se odločili za fronto. Na Mirkovičevo stran pa so se odločili skoraj vsi letalci – general Mirković je bil njihov poveljnik – večina mornarjev, znatno število oficirjev in podoficirjev bataljona.

Tako je 4. marca 1942 kadrovsko znatno okrnjen Jugoslovanski bataljon odpotoval na fronto v sestavi 5. indijske divizije oziroma 10. brigade te divizije. Letalci, ki so sledili Mirkoviću in bili internirani, pa so kmalu spoznali, da so bili grdo izigrani. Veliko jih je prostovoljno kmalu pristopilo v britansko letalstvo RAF in nadaljevalo boj, dokler se niso skoraj vsi zbrali v 1. lovske eskadrilji NOVJ. Od pomorskih letalcev, izsolanih v Divuljah, ki so aprila 1941 in maja 1941 dvakrat rekli svoj »Ne!«, so padli v 1. lovske eskadrilji v boju s sovražnikom: Leopold Ankon z Lavrice pri Ljubljani (letemu smo 31. marca letos

odkrili spominsko obeležje na rojstni hiši na Lavrici), Ratko Jovanović, Aleksander Marković in Mileta Protić. V prvo eskadriljo je prišel tudi tehnični inženir in vodja tehnike, zdaj upokojeni Franjo Lolić, kateremu gre nesporna zasluga, da je postavil tehnične temelje našemu novemu letalstvu.

Na koncu tega zapisa moram opozoriti še na napake v članku Matije Dermastie v sobotni prilogi Dela z dne 19. maja »Od Boke in Prijedora do zmage nanebu«. Franjo Kluz ni bil nikoli poveljnik 1. eskadrilje. Na njegovem zadnjem bojnem poletu je bil sicer vodja oddelka letal, ki so imela nalogo napasti ladje v pristanišču Omiš. Pri tem napadu je bil sestreljen.

Posebno razpravo bi zahtevali vsi spodrsrljaji in netočnosti v sestavku »Piloti kot pešaki«. Ker pa tu ni prostora za to, mu svetujem, da vzame v roke zgodovinske vire, ki jih ni malo, in naj sam popravi, kar je napačno napisal. Janko Perat

Partizanske kolesarske enote

Del kolesarske čete Tomšičeve brigade, 12. septembra v Velikih Laščah. Z desne: poveljnik Martin Kotar (narodni heroj, padel 1944 na Štajerskem), Anton Velišček-Zoran. Kdo so drugi na sliki?

Pri zbiranju podatkov in gradiva za knjigo »Slovenski sportniki v NOB« dobim zelo malo pisanih podatkov o partizanskih kolesarskih enotah. V prvem letu narodnoosvobodilne vojne so partizanske čete uporabljale partizane na kolesih za kurirske naloge. Prvo enoto, kolesarski vod, zasledimo spomladi 1942 v 1. bataljonu Ljubljane, ki mu je poveljeval Tone Vidmar – Luka. Kolesarski vod je patroliral in imel izvidniške naloge. V prvih dneh poletne italijanske ofenzive, sredi julija 1942, so kolesa odložili na Ljubljanskem vrhu, partizani pa so se vključili v Krmski odred.

Pisec knjige Tomšičeva brigada Franci Strle je zbral nekateri podatke o kolesarski enoti v Tomšičevi brigadi. Po ukazu ko-

mandanta Dakija jo je ob kapitulaciji Italije ustanovil Martin Kotar (padli narodni heroji), ki je bil njen prvi poveljnik, komisar pa je bil Anton Klobučar – Snajder. Stela je okoli 50 mož. Kolesa so dobili spotoma v Ribnici, Velikih Laščah, Zdenski in Zelimljah. Napadali so ostanke bežeče belogardistične brigade »Triglav«, ki se je umikala s Turjaka v Ljubljano, in jih lovili do Iga. Kolesarska četa se je pod vodstvom novega komandanta Franca Grebenca – Lada 17. septembra 1943 premaknila čez Mačkovec, Sv. Vid v Begunje.

Nekaj dni pozneje se je četa, ki je na poti novačila, prepeljala čez Bezuljek, Rakov Skočjan do Ravbarkomande. Kolesa so pustili v Podbojemem Lazu. Odšli

so na Savkov hrib, kjer so stiri dni uspešno branili odsek proge med Rakom in Postojno. Dne 29. septembra so se Nemci približili 1. bataljonu Tomšičeve brigade za hrbet. V Podbojemem Lazu so uničili kolesa. Borci kolesarske čete so bili nato razdeljeni med prvo in drugo četo 1. bataljona Tomšičeve brigade.

Lado Ambrožič – Novljan omenja v nedavno izšli knjigi Petnajsta divizija, da je Gubčeva brigada okoli 20. septembra 1943 ustanovila kolesarsko četo. Organizator in poveljnik je bil bivši poročnik Ostoje Vokić, komisar pa Viktor Marolt – Čuk, pomočnik komandirja pa Anton Dekleva – Nino. V četo so bili novčani tudi bivši belogardisti, ki so imeli kolesa. Četa je delovala kot hitri prednji odred, kot manevrska rezerva brigade. Stela je 192 borcev. Kurirji na kolesih so povezovali rejele postaje, enote brigade s štabom in zaledjem. Sredi jesenske nemške ofenzive, v novembru 1943, se je kolesarska četa razkropila, borci so odvrgli kolesa, se vrnili v bataljone, mnogi pa so zapustili partizanske vrste in se vrnili na svoje domačije.

Borce kolesarskih enot prosim, da pošljejo fotografije, svoje prispevke in spomine in da obvestijo, če so izšli kakršnikoli zapisi o kolesarskih partizanskih enotah.

Miloš Rutar, Ljubljana – Oražnova 5 (tel.: 218-180)

vil v Črno. Čez nekaj tednov pred dezertiranjem se je priključil partizanom. Ko je na Selah padel mož sin Leopold, je spet pobegnil k Nemcem. Povedali so mi, da je eden od partizanov, ki je bil naš sosed, streljal za njim, vendar ga na žalost ni zadel. Nemcem je izdajal še naprej in jih je tudi pripeljal do nas. Po naravi je bil lahkomišeln, zamerljiv in brez odgovornosti do ljudi. Zato ni čudno, da je takšen človek postal orodje v rokah okupatorja.

Nemci se maščujejo nad Plaznikovo družino

Nemška policija je v Črni pripravila načrt, da bo Petek vodil kazenski pohod v dolino Bistre. Tam naj bi obračunali s Plazniki, ki pa o padlem sinu in o izdajstvu rejca Franca niso še ničesar vedeli. Plaznikovi naj bi bili prvi v dolgi vrsti maščevalnih akcij, ki jim je botroval izdajalski Franc Petek.

Nekaj dni po napadu v Selah smo se vračali v štab odreda pri Urbanu Robniku pod Olšavo. V štabu smo zaradi velikega priliva borcev pripravljali formiranje 3. bataljona. V 1. bataljon smo poslali kurirja. Ta naj bi sporočil komandantu bataljona, naj pripelje eno od čet bataljona, ki jo bomo prerazporedili v 3. bataljon. Zborna mesto je bilo določeno v gozdu pod kmetijo Pestotnik v Bistri, in sicer v noči med 27. in 28. junijem. S seboj naj bi četa prinesla hrano za dva dni. Bili smo prepričani, da je Bistra pripraven kraj za srečanje. Toda vojna usoda je hotela, da smo ravno tukaj opravili eno najuspešnejših in najhumanejših akcij na vzhodnem Koroškem.

Naše zborna taborišča smo postavili v gozd nasproti Plaznikove domačije. Bili smo le za streljaj nad njo. Ko se Djok s četo približeval dolini Bistre, je spotoma v Koprivni natovoril hrano in proti jutru so otovorjeni borci prispele v taborišče. Utrujeni in neprespani so polegali na hitro pripravljena ležišča iz smrekovih vej in praproti ter zaspali. Po isti poti pa se je uro za njimi potekalo osemdeset policistov z namenom, da aretirajo Plaznikovo družino.

Z novim komandantom odreda Stojanom Ribičem, ki je dolžnost prevzel pred dnevi, z zaščitniškim vodom in že postavljenim namestnikom komandanta 3. bataljona Antonom Petanom-Bricem smo prispele v dogovorjeno taborišče nekako ob sedmi uri zjutraj.

Med pogovorom smo zaslišali od Plaznikove domačije vpitje ljudi in cviljenje prašičev. Ker se je tu in tam premikala še jutranja megla, je bila vidljivost slaba. Kmalu smo ugotovili, da selijo Plaznikove. V meni je kipela nepremagljiva jeza in borem, ki so se začeli zbirati, sem dejal: »Prekleta drhal, kaj ni sramota, da nam to delajo pred očmi. Ali bomo to, tovariši, dopustili?« Borci so se dvigali s skromnih ležišč in tudi dežurni je že dal znak za zbor. Šlo je za minute.

Močan mlad fant z mitraljezom v roki je dobro poznal tamkajšnje kraje. Z obupom je povedal, da hočejo Nemci odpeljati njegove starše in sestro in da je brat padel pred Štirinajstimi dnevi. Po desnem pobočju Belih Peči smo morali neopazno prečkati pot Nemcem, ko bi se vračali. Z daljnogledom sem opazoval dogajanje pred Plaznikovo domačijo. Nemci so v naglici metali na voz zaklane prašiče in za voz privezovali govedo. Plaznikovi pa so zastraženi stali ob hiši. Pod hišo je bilo proti naši smeri kakšnih deset policistov v policijski zasedi. Kakor sem presodil, je bil naš namen, da jih počakamo ob cesti, pravilen. Imeli smo različne pomisleke o uspehu akcije, kajti borci so bili resnično utrujeni. Zahteval sem, da je treba akcijo izvesti, pa čeprav na mojo odgovornost. Borci so opazovali Plaznikovega sina, ki je nestrpno čakal, da nas pelje k cesti. Utrujenost, neprespana noč in lakota so bile pozabljene. Vse nas je gnala želja, pomagati soborcju in mu rešiti njegove najdražje. Opremo, hrano, oslabele borce in stražo smo pustili v taborišču. Vedeli smo, da vsaka zamujena minuta lahko pomeni neuspeh. V popolni tišini nas je v gosjem redu pohitelo okrog šestdeset borcev. Vodnik Franc je tekel pred nami kot jelen.

Bitka s časom

Drug drugega smo spodbujali in hiteli proti cilju. Izid boja je bil odvisen od tega, kdo bo prej v višini gozdarske kočice. Opiti policisti so se ob vozu, naloženem z žitom, mesom in petimi zaklanih prašiči, za katerim je bilo privezanih pet glav živine, hitro pomikali po makadamski cesti proti Črni. Naložen voz so vlekli sami in v sredi tega smešnega spreveda so peljali zvezane Plaznikove. Za nami so bili kakšnih dvesto metrov, a ta oddaljenost se je zaradi naše težke poti zmanjševala v njihovo korist. Na čelu nemške kolone je bil izdajalec Petek, kot smo izvedeli kasneje. On in Nemci so se zavedali, da je kljub tišini vpad v koroško partizansko republiko tvegan, zato se je tudi njim mudilo. Prepoteni in zasopli smo kar iz teka poglobili v kolovozno pot, ki se je nasproti požgane hiše vila ob Bistri na greben nad cesto, na kateri smo že opazili čelo sovražne kolone.

Komandanta 3. bataljona Brica sem poslal z nekaj borci naprej, da bi podrli že prej zažagani most, od nas proti Črni. Pričakovali smo nemško pomoč z oklepnimi vozili, ki so jih imeli Nemci v Črni. Tovariši so zaradi pomanjkanja časa most še na nekaj mestih zažgali in kmalu je obležal v koritu Bistre.

Boj je moral prinesiti zmago

Zavzetje naših položajev in prihod sovražnikov kolone sta potekala nekako hkrati. Komandant bataljona Djok je še uspel dati povelja in opozoriti borce, naj pri streljanju pazijo na Plaznikovo družino. Dvignil sem se na skalnati greben pred menoj in ob majanju z rokami zavpil: »Heil!« Kolona se je zaustavila. Začeli so se pogovarjati, ob tem pa sta srednji in zadnji del kolone naredila zbito živo tarčo. V trenutku smo ustrelili. Nemci so bili pred nami na čistini. Brezglavo so tekali sem in tja, ne da bi mislili na Plaznike ali na naropano blago. Zadetki so obležali, ranjeni pa so se zavlekli v korito potoka. Le dva policista sta pretekla travnik in se postavila ob oknih kamnite kleti požgane gozdne hiše. Uspešno sta

nadzorovala okolje. Juriš je bil zaradi tega ustavljen. Dvakrat smo poskušali priti čez cesto do kleti. Naš borec je bil medtem ranjen. S skupino desetih borcev sem se po koritu Bistre pomaknil navzgor proti našemu taborišču. V kritju drevja smo prestopili cesto in se odzadaj približevali kleti, ki je potala utrjen bunker. Bili smo oddaljeni le dobrih sedemdesetih metrov. S streljanjem smo se spustili h kleti, od koder pa so nas prav tako pozdravili strupeni strelji. Spet smo se umaknili h gozdu in čakali, da bi Nemcema zmanjkalo streliva. Ko sta utihnili smo ponovili juriš, pri tem je padel pomočnik komandirja čete Janez Pandev-Metod.

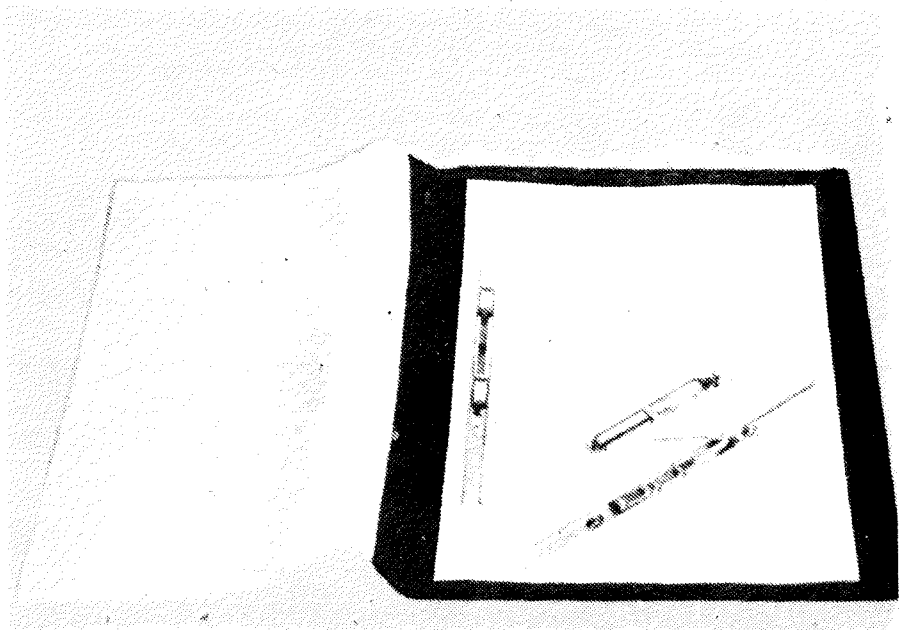
Zmaga je zahtevala dragoceno žrtev

Ta pogumni fant je bil med koroškimi partizani že v začetku leta 1943. Bil je primer tovarštva, borca, in človeka. Smrt tovariša Metoda je bila vzrok, da smo opustili napad na utrjeno klet. Celoten boj je trajal okrog poldruge uro. V tem času so Nemci že dobili pomoč iz Črne. Kljub porušenemu mostu so policisti prodirali do kleti požgane hiše, postavili zasedo, pobrali ranjene in mrtve in se hitro umaknili v Črno. Imeli so več kot petindvajset mrtvih in veliko ranjenih. Mi smo zaplenili strojnico, dve brzostrelki, pet pušk, dva zaboja nabojev, veliko bomb in drugega vojaškega materiala.

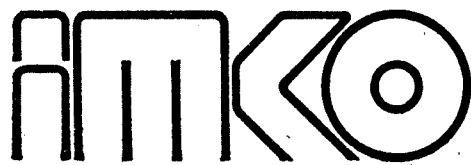
Ceprav je za partizane zaplemba orožja pomembna stvar, pa sem dogodek opisal predvsem zaradi veselja, ki nas je takrat prevzelo, ko smo rešili celotno Plaznikovo družino. Plaznikovi so se odpravili v gozdove Podpeč, v katerih so živi in zdravi dočakali konec vojne. Nikoli več nismo slišali za izdajalca Franca Petka. Nihče ne ve, ali je končal pod sovražnikovo krogo ali pa je poravnal njegovo umazane račune kdo od naših. Naša zmaga nad nasiljem je imela po Koroški velik odmev. Plemenita in uspešna pomoč partizanov civilnemu ljudstvu je še bolj strnila koroško ljudstvo s partizanskimi vrstami.

Franč Sever-Franta

niko
KOVINARSKO PODJETJE
ŽELEZNIKI

BRZOVEZI ZA MAPE

**Kovinsko
podjetje
61231 Črnuče,
Ljubljana**

Šlandrova ul. 4

Izdelava jeklenih konstrukcij,
oken in vrat sistema SECCO,
regalov za skladišča in vseh
ostalih stavbno-
ključavničarskih
izdelkov

Telefon: (061) 348-161
Telegram: IMKO Ljubljana
Telex: 31877 YU IMKO

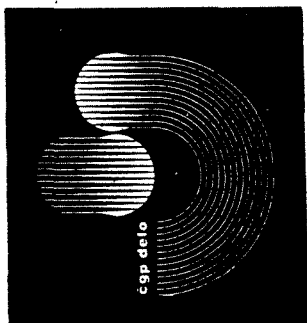

Kmetijsko gozdarska
zadruga

**Mercator –
Sora p. o.
64226 Žiri**

Telefon: (064)
Uprava: 69-340
Žaga: 69-330
Železnina: 69-262
Market Dobračeva: 69-313
Prod. reprodukt.: 69-271
Oprema Rovte: (061) 768-002
Tekoči račun pri SDK Škofja Loka
Štev.: 51510-601-10899
Železniška postaja: Škofja Loka
ali Logatec

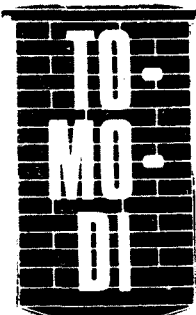
ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljub-
ljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematčne pregiede z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

KUPON

Prosim, pošljite mi informativno gradivo in cenik storitev
na naslov:

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Velike vojaške akcije na pragu Ljubljane

Dva bataljona Gorenjskega odreda sta junija 1944 tede izvajala vojaško-politične akcije le nekaj kilometrov od Ljubljane. Tako so bile osvobodene vasi Selo pri Vodichah, Šinkov turn, Koseze, Dobeno, Rašica in vas Vesca.

Dne 7. junija je bil zbor 2. in 4. bataljona Gorenjskega odreda na Šenturši gori v Karavankah. Popoldne tega dne so ukazali daljši pohod. S pesmijo smo odšli po pobočjih prek Komenske Dobrave proti vasi Komenda. Že Velika kolona partizanov in partizanov je v vraku šla skozi vasi Podgoršt, Mlaka, Križ, čez d. novsko polje in gozdove skozi Bukovico in Utik v vas Selo pri Vodichah. Vas leži ob vznožju rašiškega hriba. Tja smo prišli proti jutru. Posamezne skupine so se razdelile po hišah, postavili smo dobre straže in poslali obveščevalne patrulje na vse strani. Nemške postojanke so bile na gosto posejane v neposredni bližini. Ravna in dobre ceste bi jim omogočile hitro obkolitev. Morali smo biti zelo previdni. Obveščevalna služba je bila noč in dan na delu. Izredno veliko pa so nam pomagali vaščani, posebno mladina. Naša vojska je štela 400 tovarišev in tovarišev. V bližini so bili domači terenci in skupina članov VDV, skupaj približno 50 mož, s katerimi smo bili povezani. Računali smo tudi na njihovo pomoč v primeru vojaškega spopada. V vasi Selo smo imeli 8., 9. in 10. junija 1944.

Akcija Gorenjskega odreda je imela velik politični in vojaški pomen. Z njo smo hoteli pokazati moč NOV. Organizirani so bili razni sestanki z vaščani, izvedenih je bilo več mobilizacij in prehrambenih akcij v bližnjih vaseh. Minirali smo hoteli cerkveni zvonik v Mengšu, kjer so imele nemške enote mitralješka gnezda. Skozi line zvonika so ogrožale premike naših enot, predvsem obveščevalne in kurirske skupine. Zaradi ogroženosti civilnega prebivalstva in cerkvenega poslopja smo načrt opustili. Vaščani so nas obveščali o vseh pomembnostih. S pomočjo vaščanov smo našli v Bukovškem hribu več paketov sovražne literature; odvrkla so jo zavezniška letala, poslala pa bivša jugoslovanska vlada v Londonu. Zaplenjeno literaturo smo uničili. Bivanje v vasi Selo pa nam ni prizanesevalo tudi z žalostnim dogodkom. Pri čiščenju brzostrelke se je v hiši pri Ivanu na Selu smrtno ponesrečil kulturni referent Dušan Otoničar, doma iz Vikre. Proti večeru smo ga pokopali na

pokopališču na Skaručah. Pogreb je bil drzno dejanje za tisti čas.

Bivanje naših enot v teh krajih je bila res velika vojaška in politična manifestacija NOV. S propagando nam je uspelo zapeljati nemške okupatorje, da nas je več kot 2.000 dobro oboroženih borcev, in da bomo v tem kraju vsaj mesec dni. V odredu je bilo precej borcev iz teh krajev in bližnje okolice. Spominjam se, kako sva s Francem Kimovcem zaplenila tovarnjak, ki je peljal po cesti Vojško-Koseze-Mengeš, last manjše nemške firme iz Mengeša. Šofer je bil naš somišljenik, zato smo ga po krajšem zaslišanju izpustili.

Po tridnevem bivanju v vasi Selo smo v soboto, 10. junija zvečer krenili iz vasi na hrib pri Dobenu, še bližje Ljubljani. Ponoči so bile nekatere skupine borcev v raznih akcijah, drugi pa smo prespali v topli poletni noči na hribu pred vasjo Dobeno. Zgodaj zjutraj smo krenili v vas Srednje in Gornje Dobeno. Kljub vojni vihrji smo imeli veliko upanje, da bomo kmalu napravili še nekaj kilometrov in stopili v osvobodeno Ljubljano. Toda drzno dejanje naše vojske nemškemu okupatorju ni šlo v račun. Zato so klicali nujni sestanki vojaških predstavnikov in gestapa na Bledu, kjer

so napravili načrt za uničenje Gorenjskega odreda.

Prvi dan našega bivanja na Dobenu je bilo kar mirno. Lepa sončna nedelja je omogočila, da so nekatere borce obiskali svojci iz vasi Črnuče in bližnjih krajev. Drugi borci so opravljali vojaško in politično delo. V ponedeljek,

12. junija, so nemške vojaške enote začele akcijo po načrtu, izdelanem na Bledu. Prvi spopadi so se začeli v Smlečah in Skaruških gozdovih. Boji so se vneli s kurirji in obveščevalci. Pri spopadu so ob robu gozda v Skaručah padli trije naši tovariši.

Tudi naši odredni obveščevalci, ki so šli z Dobena proti Mengšu, so padli v nemško zasedo. K sreči so pravočasno opazili sovražnika in se umaknili. Vrnili so se na Dobeno in poročali o dogodkih. Takšna poročila so se vrstila vse dopoldne z vseh strani. Odred se je premaknil iz vasi že pred polnočjo. S pripravljenim kosilom za naše borce se je gostila živina na Dobenu. Odred je bil na položaju med Dobenom in Rašico, razporejenim po najvišjih gričih, pripravljen za boj.

Kot obveščevalec sem šel s tovarišem v patroljo proti Črnučam. Hodila sva preveč v desno in zašla na Dobravo pri Črnučah. Ko sva hotela stopiti iz gozda proti kmetiji pri Brinjevcu v Dobravi, je bila gospodinja prav tedaj za hišo in naju je opazila. Z mahanjem naju je obvestila, naj ne hodiva do hiše. Počakala sva malo ob robu gozda. Kmalu se je vrnila z velikim kosom kruha in klobaso v predpasniku. Na hitro nama je povedala, da je na dvorišču veliko Nemcev, ki so prišli že ponoči. Pobrli so jim vso slamo in zdaj kopljejo zaklonišča proti Trzinu-Mengšu. Povedala je, da bodo obkolili hribe Dobeno in Rašico ter uničili vse partizane. Brinovčeva mama je bila velika prijateljica partizanov. Poznala me je, saj sem se učil obrti pri njenem sosedu, komaj leto dni pred tem srečanjem.

S tovarišem sva urno krenila nazaj proti Dobenu, k sreči sva zopet zašla in prišla iz gozda v skrajnem levem kotu vasi Dobeno. Ko sva pogledala proti vasi Gornje Dobeno, sva zagledala nemško vojsko. Brž sva nadaljevala pot v gozd proti Rašici in kmalu dospela do našega bataljona. Poročala sva komandantu, kaj sva zvedela v vasi Dobrava. Popoldne se je odred ponovno premaknil še bolj nad vasi Rašica in vodje. Videli smo premike dobro oborožene nemške vojske z lahkim orožjem, s seboj pa so vlekli tudi poljske to-

pove. Sam sem opazoval premike iz Skaručne proti Polju, Vesci in Selu. Bili smo v zelo negotovem položaju, z nestrpnostjo smo pričakovali vojni spopad. Toda tudi Nemci so menjali svojo taktiko. Vse okoliške gozdove so izredno dobro prečistili. Okrog hriba Rašica in Dobeno so sklenili dva obroča, in sicer z veliko vojaško natančnostjo. Zasede so postavili na vsakih 100 metrov, da ne bi niti en partizan mogel pobegniti živ z obkoljenega hriba.

Zelo dolgo je bilo popoldne 12. junija, najdaljše v mojem življenju. Vsak borec je imel svojo skrb, kako se prebiti skozi tako močan obroč. Bili smo slabo oboroženi. Prav v teh dneh smo pričakovali pošiljko orožja in streliva s Primorske, zaradi ofenzive v Poljanski dolini pa se je dobava orožja zavlekla. Vodstvo našega odreda je celo popoldne načrtovalo preboj iz obročev. Našo zavezniško noč smo dočakali brez bojev. Med 9. in 10. uro ponoči smo krenili v pohod, toda ta pohod je bil vrtenje v začaranem krogu. Po večurnem tavanju in premikanju v popoldni tišini smo imeli kratak počitek. Zadnji posvet štaba je odločil, da se prebijemo iz obročev prek travnikov in polja med vasjo Vesca in Polje. Odločitev je bila zelo dobra. Nemci so namreč računali na naš preboj iz gozda v gozd. Tako so postavili najmočnejše zasede ob cesti Koseze-Mengeš in Skaručna-Smartno. Med 2. in 3. uro zjutraj se je Gorenjski odred skupaj s terenci in vodom VDV množično prebil skozi dvojni nemški obroč pri vasi Vesce. V predhodnici je bilo šest mitraljezcev. Z močnim ognjem naših mitraljezcev je bila odprta pod odredu, nemške zasede so se razbežale, naše enote pa so s hitrim maršem krenile proti Bukovici v zabrežje mimo Vidic v Voglanske gozdove. Manjša skupina se je odcepila pred vasjo Polje in krenila v Repenjski hrib. S tem je bil prvi del naše akcije končan, s popolno zmago naših partizanskih enot. Če se ne bi umaknili tako načrtno in skupinsko s partizansko taktiko, bi bilo gotovo usodno za vse nas. Sodelovalo je kakih 3.500 zelo dobro oboroženih nemških vojakov. Imeli pa so veliko napako, večina te vojske je le nekaj dni prej prišla z ruske fronte, kjer je doživela velike poraze. Med njim je vladala zelo nizka morala. Nasprotno pa je bil naš Gorenjski odred zelo slabo oborožen, imel pa je veliko moralno moč v zavesti vsakega borca, da se bojuje za svobodo in zmago svojega naroda.

Po preboju iz nemškega obroča 13. junija 1944. je glavnina odreda taborila v Voglanskih gozdovih. Tudi tu smo imeli krajši spopad z nemškimi vojnimi enotami. Nepriznava je nemška enota naletela na naše zasede. Med kosilom je zaropotalo. V začetku smo bili malo zmedeni, toda z dobrim poveljevanjem smo bili takoj vsak na svojem položaju. Boj je bil kratek in bliskovit. Nemci so imeli več ranjenih in so se umaknili. Mi smo imeli le enega ranjenca, to je bil mlad študent iz Šentvida pri Ljubljani. Ranjen je bil v nogo, tako da smo ga morali nositi. S to akcijo pa se je tudi končal 13. junij s popolno zmago naše partizanske vojske.

Trinajsti junij sta krajevni skupnosti Vodice in Bukovica-Šinkov turn razglasila za svoj krajevni praznik.

Maks Žnidar

V Drvarju sem se srečal s Titom

V akciji za obrambo vrhovnega štaba pred štiridesetimi leti v Drvarju so sodelovali tudi Slovenci. Eden teh maloštevilnih je bil Aleksander Miklavčič-Aco, doma iz Brdic pri Kožbani. Sandrova doživetja iz NOB so vsestransko zanimiva in obenem dokaj izjemna. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko v začetku leta 1940 in odpuščen iz JA 1947. leta.

Takole pripoveduje o svoji vojaški poti: »Po kapitulaciji Italije, septembra 1943, sem bil med prvimi prostovoljci v neki baraki v Altamori pri Carbonari. V Gravini smo dobili najslabše italijansko orožje iz druge svetovne vojne, kar pomeni, da naša opredelitev nekemu ni bila všeč. Meni, izurjenemu šoferju tankistu, so dodelili lahko brezo. Čim smo se nekoliko uredili, smo v sestavu 1. prekomorske zavzeli Korčulo. Tam sem decembra 1943 doživel strahotni ognjeni krst. Znašli smo se v peklenem svinčenem metežu. Nemci so nas napadali s Pelješca s tremi bojnimi la-

»To je bilo aprila 1944, mesec dni pred desantom. Poveljstvo je določilo skupino skojevcev za inženirsko četo v zaščitnem bataljonu VŠ. Samo slutili smo, da mora biti vrhovni štab nekje v bližini, saj smo vedeli, da komandanti dobivajo ukaze neposredno iz VŠ. Tako sem bil dodeljen zaščitnemu bataljonu tudi jaz, vendar si nihče od nas ni predstavljal, da se bomo srečali s Titom.«

Kako se je potem zgodilo?

»Pet ali šest skojevcev so nas poslali k neki pečini nad Drvarjem. Morali smo oblagati stražarsko barako z lesom. Nenadoma smo zaslišali: Fantje, pozor Tito prihaja! ... Ostali smo ko vkopani ... Bližal se nam je krepak mož v brezhibni uniformi. Nekoliko je obstal in pomiril psa Tigra, ki se ni ravno strinjal z našo navzočnostjo. Za trenutek je opazoval naše delo, potem je odšel, in se kmalu vrnil z žganjem. Presenetil nas je s svojo človeško neposrednostjo. Naslednje dni se je med sprehodom pogosto ustavil pri nas, tudi po 10 minut, kakor je pač utegnil, in nas spraševal o življenju in delu na Primorskem, o vojnih doživetjih in bojih. Za vsakega je hotel natančen odgovor, od kod je doma. Medtem sem videl tudi Kardeja, Rankovića, pa rusko in ameriško vojno misijo, Ronaldpha Churchilla... a vse bolj od daleč, ker niso prihajali k nam, kakor je prihajal Tito.«

In potem, nadaljnji boji...

»Z neuspelim desantom so Nemci doživeli hud moralni poraz. Zato nam niso dali več miru. Prišel sem v sestav 9. krajiške brigade. Vrstile so se bitka za bitko: Vranica, Konjev, Ljubuška planina, Bugojno, Bitovina, Prijedor. Vso jesen in pomlad 1944-1945.

Naš tretji bataljon 9. krajiške brigade pod vodstvom komandanta Ilije Ponjevića je nosil zastavo za hrabrost vse do osvoboditve Sarajeva, 6. aprila 1945. Tedaj sem dobil za pomočnika dva Italijana, se spominja Sandro. »Jurišali smo vsak dan: Prozor, Lašva, Zenica, Travnik, Banjaluka, Doboj, Kozara, Kordun... Napredovali smo bliskovito in vžigali po sovražniku kot pobesneli, ker smo slutili njegov konec. Potem smo se 5 dni in 5 noči tolkli za Karlovac. Dne 11. maja 1945 smo pri Zidanem mostu obkolili 12000 ufašev in končali drugo svetovno vojno za našo brigado.«

Pa nikoli ranjen?

»Nikoli. Samo pri Karlovcu me je ustaš oplazil z nožem po roki. To je bila vojna sreča.«

Zmago Sitar

Aleksander Miklavčič-Aco

djani. V večdnevnom boju smo vsak dan izgubili po 100 borcev. Naposled smo se skozi razbesnelo morje s čolni umaknili na Hvar.«

Ali ni bilo huje ob desantju na Drvar?

»Tudi tam je bilo hudo. Na dan desanta 25. 5. 1944 sem bil sicer še vedno v sestavu zaščitnega bataljona vrhovnega štaba, vendar sem bil s 1. proletarsko v bližnjem Bosanskem Petrovcu. Navsezgodaj smo zagledali nemška letala in padalce. Hitro smo morali na pomoč, vrhovni štab je bil v nevarnosti. Imel sem še vedno svojo brezo in streljal sem na vsako komandantovo opozorilo, da se je bliskalo pred menoj, takrat nismo smeli streljati javdan, varčevati smo morali s strelivo. Sploh so se komandanti radi zadrževali v moji bližini, češ da sem srečen borec, ki se ga krogla ne prime zlepa. Nekaj je že moralo biti res, saj sem večkrat imel prestreljene hlače, angleški plašč in celo titovko na glavi, kože pa se mi na srečo ni dotaknilo.«

Ali ste se prebili v Drvar?

»Seveda, 48 ur smo se bojevali z Nemci in tako omogočili varen umik VŠ. Veliko naših je padlo, toda bili smo srečni, ker se je rešil Tito s štabom.«

Kako si se srečal s Titom?

Agrotehnika-gruda

n. sol. o., Ljubljana, Titova 38-40

proizvodnja, notranja in zunanja trgovina, servisi

GABROVICA

40-letnica požiga

Dne 28. maja 1944 so nemški vojaki, fašistična policija in domobranci požgali vasico Gabrovica v bližini Kopra, enega izmed najpomembnejših revolucionarnih središč slovenske Istre in eno izmed najbolj organiziranih baz NOB na Slovenskem. Divjanje fašistov je bilo barbarско, saj so na postelji ustrelili štiriletno dekletce, osemdesetletnega starca pa so živega vrgli v ogenj. Pobili so osem vaščanov, številne pa so odgnali v zapore in internacije, odkoder se mnogi niso več vrnili. Vas so požgali do tal. Kljub grožnjam in mučenju niso fašisti izvedeli ničesar in vsi partizanski bunkerji v vasi in okolici so ostali nedotaknjeni.

Med redkimi vaščani, ki so preživeli tedanje dogodke, sta tudi nekdanji partizanski mladinski aktivisti Zofka Bukovec in Marija Škrk. Danes živita v Kopru. Pripovedovali sta o osemindvajsetem maju pred štirimi desetletji in tudi o današnji Gabrovici.

Po vojni so zgradili novo Gabrovico z industrijskim obratom, pri tem pa so vaščani veliko prispevali s prostovoljnim delom. Prebivalci pa mislijo, da bi morali bolj poskrbeti za razvoj kmetijstva, saj so med drugim zelo dobre razmere za gojitev oljk. Pogovarjali smo se tudi o spominskem parku, ki bi obsegal celotno območje med Gabrovico, Ospom in Socerborn. V Gabrovici in okolici so bili namreč med NOB številni partizanski bunkerji, sedeži političnih organizacij, ilegalna tiskarna, kurirske postaje in drugo. Z ureditvijo obeležij, z nasadi in z manjšimi objekti bi postal ta prelepi delček slovenske Istre primeren ne samo za šolske izlete in za tabornike, ampak tudi za domači in tuji turizem. Ker pa koprška občina in krajevna skupnost Črni kal sami nista sposobni za tako veliko nalozbo, bi bilo potrebno pritegniti širšo družbeno skupnost.

L. O.

TOLMIN

Priznanja in nagrade

V spomin na množični odhod fantov in mož iz sedanje tolminske občine na dan mladosti – 25. maj – in na znani boj na Kolovratu v začetku maja 1943 so Tolminci določili svoj občinski praznik 25. maj. Letos so občinski praznik slavili z več kulturnimi, gospodarskimi in športnimi prireditvami. Tako so v Tolminu odprli prenovljene prostore nekdanje občinske knjižnice in sedeža krajevne skupnosti. Na slavnostni seji skupščine občine Tolmin so podelili domicil Skupnosti borcev kobarškega vojnega področja. Odločili so tudi, da bodo podružnično šolo v Gorenji Trebuši poimenovali po 2. brigadi VDV, podružnično šolo v Lomu pa po partizanski skoejki Mariji Štrukelj-Marici. Po slavnostnem govoru predsednika občinske skupščine Marjana Rozmana so podelili vsakoletne občinske nagrade in priznanja. Plakete občine Tolmin so prejeli: Planika Tolmin, Gasilsko društvo Kobarid, Franc Grbec iz Volč, ki slavi letos 80-letnico, predvojni, medvojni in tudi po osvoboditvi partijski delavec in organizator, in Franc Podgornik iz Gorenje Trebuše, nekdanji partizanski učitelj, partizan in obveščevalec 9. korpusa. Tovariš Podgornik je še vedno delaven v organizacijah krajevne skupnosti.

Nagrade občine Tolmin sta prejela Moški pevski zbor Triglav iz Trente in Edi Laharnar s Pečin. Priznanja občine Tolmin pa so prejeli Ivan Laharnar s Kneže v Baški grapi, Ivan Krajnik iz Poljubinja, Marjan Korošec iz Bovca, Viktor Maver iz Podbrda in Jože Manfreda iz Tolmina.

A. P. – OGAREV

RADOVLJICA

Deseti partizanski tabor heroja Tončka

Občinska konferenca ZRVS Radovljica v sodelovanju s šolskimi vodstvi in sekretariatom za LO in DS pri skupščini občine Radovljica bo 13. junija organizirala letos že 10. partizanski

tabor, ki nosi ime pobudnika te akcije pred 7 leti umrlega narodnega heroja iz Lesc Antona Dežmana-Tončka. Tabor je bržčas edinstveni tovrstni zbor za usposabljanje mladih v naši republiki, ki ga prirejajo vsako leto ob sklepu šolskega leta za učence sedmih razredov vseh 6 osnovnih šol v občini Radovljica.

Tudi letošnji tabor bo pod Ribensko goro v Ribnem pri Bledu. Učenci in učence, teh bo okoli 460, bodo zvršeni v šest čet z dva, tri do pet vodov. Tabor bo vodil štab odreda, v katerem bodo od poveljnika, komisarja, načelnika, intendanta do članov učenci, iz vsake šole po eden. Vsaka četa bo imela komandirja in komisarje mladince in mladinke, v pomoč pa jim bodo mentorji iz vrst občinske organizacije ZRVS.

Tudi letošnji program dela v taboru bo zelo pester. Po jutranjem zboru, dviganju zastave in slavnostnem govoru predsednika sveta za LO in DS OS Radovljica bodo dopoldne udeleženci poslušali o življenjski poti heroja Tončka in se seznanili s pomembnimi dogodki iz NOB na ožjem območju Gorenjske. Delegacija bo položila venec na grob heroja Tončka v Lescah, nadaljevali pa se bodo pogovori s predstavniki in gojenci vojskanih šol o vojaških poklicih. Večidel časa bodo posvetili seznanjanju s praktičnim prikazom ravnanja s pehotnim orožjem, sredstvi zveze, opremo za gašenje in lokostrelstvom. Izvedli bodo tudi kviz in tekmovanja v razstavljanju in sestavljanju oročja, v prvi pomoči in v streljanju s polavtomatsko puško.

Taborenje bodo sklenili s slovesnostjo na kateri bodo podelili najuspešnejšim tekmovalcem priznanja in zastavico najboljšemu vodju.

JR

Kolesarski praznik v Kamniku

Če premišljate, kam za konec tedna, če ne veste, kako preživeti lepo in sončno nedeljo, potem ima kolesarsko društvo Kamnik izvrsten predlog. Pripeljite svojo družino 24. junija v Kamnik, pripeljite se s kolesi – tekmovalnimi, navadnimi, pony kolesi, s prestavami ali brez njih. Torej, vaše geslo naj bo: vsi na kolo za zdravo telo!

Kamniško kolesarsko društvo pripravlja akcijo Družina na kolesu tokrat že osmo leto in se tako pridružuje splošnemu kolesarskemu navdušenju in njegovi množičnosti.

Navdušeni kolesarji, ki se radi preskušate tudi časovno, boste kolesarili od gostilne Pod skalco v Kamniku pa do gostilne Pod Kozjakom v Tuhinjski dolini. Na štirinajst kilometrov dolgi poti vas bo čakala vrsta presenečenj, za vas bodo poleg organizatorjev prireditve poskrbeli še predstavniki tuhinjskih krajevnih skupnosti, spremljali vas bosta glasba in dobra volja vseh sodelujočih.

V tekmovalnem delu bo pet kategorij:

- mlajši mladinec do 16 let in veteran od 35 do 45 let v paru,
- starejši mladinec do 18 let in veteran od 46 let dalje v paru,
- oče in hči,
- tekmovalka in tekmovalec (poljubna izbira)

- družina na kolesu, starostne omejitve ni, s poljubnimi kolesi, vsaj en otrok.

Prvi trije v vsaki kategoriji se bodo lahko pohvalili z novimi kamniškimi medaljami. Podeljena bosta tudi prehodna pokala. In da ne bodo ostali nagrajeni samo najboljši (saj je namen te prireditve sodelovati, in ne le zmagati), se bo organizator potrudil nagraditi kar največje število udeležencev s simboličnimi priznanji. Vsi bodo dobili tudi prigrizek in osvežilne pijače. Tovarna Rog je pripravila za vas praktične nagrade, in če vas sreča ne bo obdarila ravno s temi, boste morda veselili tudi krofa ali kranjske klobase.

Startnina za pare je dvesto, za družino pa tristo dinarjev. Tekmovalni del se bo začel ob devet uri, startne številke pa boste dobili petnajst minut pred startom vsake kategorije.

Sklepna slovesnost s podelitvijo priznanj in hudomušno »polžjo dirko« bo na športnem igrišču za osnovno šolo Toma Brejha. Zabavali se boste lahko tja do večernih ur, na prireditvi pa bodo nastopali tudi otroci, upokoenci in nekaj znanih imen naše estrade.

Romana Grčar

Slovinci, ustreljeni v Kraljevem

Sredi oktobra 1941. leta je nemški okupator v Kraljevem ustrelil 6000 ljudi. Med njimi je bil tudi del delavcev, ki so delali v tovarni letal v tem mestu.

Ko so začeli svoje zverinsko divjanje, so Nemci posebno pozornost namenili tudi Slovincem, ki so že pred vojno delali v tovarni letal, in tistim, ki so jih nasilno preselili z okupirane Štajerske.

Po podatkih, ki jih je zbral moj prijatelj »Dušan Cirovič – stric Čira«, so bili med ustreljenimi tudi tile Slovenci: **Jože Anšek**, krojač, rojen 10. 8. 1909 v Brežicah, **Ivan Delhuni**, delavec, rojen 23. 8. 1916 v Kamniku, **Alojz Jernol**, oficir, rojen 20. 5. 1892 v

Idrskem, **Ferdinand Karting**, ključavničar, rojen 30. 3. 1916 na Jesenicah, **Vasilij Lah**, inženir, rojen 18. 2. 1920 v Mariboru, **Alojz Novak**, zidar, rojen 4. 4. 1904 na Ptuj, **Alojz Penč**, ključavničar, rojen 18. 6. 1906 v Celju, **Borut Brimusek**, tehnik, rojen 23. 10. 1922 v Mariboru, **Josip Primožič**, ključavničar, rojen 14. 8. 1913 v Trstu, **Ivan Tretinja**, delavec, rojen 23. 1. 1923 v Mariboru, **Franc Turk** tehnik, rojen 13. 5. 1920 v Škofji Loki, **Ludvik Čuk**, delavec, rojen 27. 7. 1909 v Frabčah pri Mariboru, **Svetozar Janjič** ključavničar, rojen 9. 3. 1915 v Trstu in **Ernest Čuk**, električar, rojen 29. 2. 1920 v Šoštanju. **inž. Antun Benčević**

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Oddaja »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu 10. 6. 1984 ob 9. uri na 1. programu Radia Ljubljane, bo posvečena 60-letnici oboroženega spopada Proletarskih akcijskih čet, v katerih so bili skojevci in komunisti, s pripadniki Orjune. Le-ta je 1. junija leta 1924 organizirala izzivalni in maščevalni pohod v Trbovlje, da bi s fašističnimi metodami zastraševanja uklonila napredno delavstvo v »rdečih revirjih«. Toda vodstvo Proletarskih akcijskih čet je sklenilo, da pohoda oboroženih nacionalistov ne bo sprejelo prekrizanih rok. Preživeli udeleženci spopada bodo v oddaji obujali spomine na ta pomemben dogodek pred šestdesetimi leti, ki se je napredno delavstvo z orožjem v roki postavilo po robu fašistični Orjuni.

Poziv

borcem Gorenjskega odreda (2. in 4. bataljona), ki so sodelovali v preboju iz nemškega obroča 13. junija 1944 z rašiškega masiva pri vasi Vesca pri Vodicah, da sporočijo sedanjim naslov. Na proslavi ob 40-letnici preboja bodo prejeli spominske značke. Podatke pošljite na naslov: Maks Znidar, Utik 18, 61217 Vodice nad Ljubljano, telefon 843-107

Vabila

Vabimo borce 3. bataljona brigade VDV na srečanje ob krajevnem prazniku Mirne in 40-letnici ustanovitve bataljona.

Srečanje bo v soboto, 9. junija 1984, na Mirni, po programu: od 9. do 10. ure zbor borcev pred osnovno šolo; ob 11. uri odkritje spominskega obeležja na kraju ustanovitve bataljona v Volčjih njivah; ob 13. uri zbor na prireditvenem prostoru pri lovski koči v Zapužah, kjer bo slovesni del s kulturnim programom, nato pa tovariško srečanje borcev, aktivistov in krajanov.

Borci bataljona, na svidenje na Mirni! Odbor skupnosti borcev 3. bat. 1. brig. VDV

V nedeljo, 17. junija, bomo na Šentviški gori (dostop s Slapa ob Idrjci) praznovali 40-letnico ustanovitve 2. brigade VDV NO in praznik krajevnih skupnosti. Vabimo borce brigade VDV, druge borce, aktiviste OF, krajeve in vse druge občane na slovesnost, ki se bo začela ob 11. uri. Na slovesnosti bomo odkrili spominsko obeležje na rojstni hiši španskega borca Stefana Rijavca, poimenovali osnovno šolo po 2. brigadi VDV ter izročili domicilna prapora 1. in 3. bataljona brigade. Slavnostni govornik bo generalpolkovnik Branko Jerkič. Slovesnosti in kulturnemu sporedu bo sledilo družbeno srečanje.

Istega dne ob 9. uri bo v dvorani kulturnega doma programsko – **volilni zbor skupnosti borcev 2. brigade VDV** in 1. premičnega bataljona. Pričakujemo zanesljivo in točno udeležbo borcev 2. brigade VDV!

Udeležencem proslave, ki imajo namen potovati z vlakom, priporočamo odhod iz Nove Gorice ob 7.02 ter z Jesenic ob 6.20. Na relaciji Most na Soči – Šentviška gora bo organiziran prevoz z avtobusi. Vrnitev z Mosta na Soči bo proti Novim Gorici ob 15.26 ali 19.32 in proti Jesenicam ob 16.13 ali 20.18.

Odbor 2. brigade VDV in pripravljalni odbor

Poizvedbi

Dne 24. oktobra 1941 je skupina na novo prispelih partizanov, ki so bili namenjeni v tedanjo Ribniško četo na Travnj gori, trčila nad Sodražico na italijansko zasedo. Vrnili so se čez Sodražico v Ljubljano. Kdorkoli o tem kaj ve, kdo je bil v tej skupini itd., naj se oglasi na naslov: Matija Maležič, Valvazorjeva 7, Ljubljana, telefon (061) 214-502.

V OŠEVKU pri KAMNIKU sta padla 18. januarja 1944 partizana Drago RAJH-Andrej in neznani SIMON. Ob smrti je bil rajonski poverjenik VOS in tudi rajonski komandir VOS ZA Kamnik.

Kljub vsestranskim poizvedbam nismo mogli ugotoviti, kdo je bil partizan Simon, o katerem nimamo nobenih podatkov.

Letos ob 40-letnici jima namerava krajevna organizacija ZB NOV Nevle pri Kamniku odkriti spominsko ploščo na takratni javki »Pri Bleku« v Oševku.

Prosimo vse, ki karkoli vedo o padlem partizanu Simonu in njegovih svojcih, naj sporoče tajnici KO ZB NOV Poldki Svetec, Vrhpolje 1 61240 Kamnik.

Ob 15-letnici delovanja bo Zveza društev invalidov Slovenije v organizaciji Društva invalidov Velenje obudila spomin na njene dolgoletnega predsednika Staneta Lavriča z razstavo o njegovem življenju in delu in z avtoraljem za invalide.

Otvoritev razstave s kulturnim programom bo v nedeljo, 10. junija 1984, ob 9. uri v avli Osnovne šole Antona Askerca v Titovem Velenju, nato pa bo sledil avtoraly prek Graške gore.

Poleg invalidov vabimo borce 14. divizije, zlasti Zidanske brigade, člane Partizanskega pevskega zbora in njegove prijatelje, da se udeležijo te spominske manifestacije.

Zveza društev invalidov Slovenije

★

Krajevna skupnost Bukovica-Sinkov turn in Vodice, družbenopolitične organizacije in odbor Gorenjskega odreda vabijo na praznovanje krajevnega praznika 13. junij

KS Bukovica-Sinkov turn in Vodice ter 40. obletnice uspešnega preboja Gorenjskega odreda 13. junija 1944 v Vesci pri Vodicah, ki bo v soboto, 23. junija 1984, ob 17. uri pri spominskem obeležju v Vesci pri Vodicah.

Program prireditve: prikaz preboja Gorenjskega odreda na kraju zgodovinskega dogodka; slavnostni govornik bo prvi komisar Gorenjskega odreda Vinko Hafner; kulturni program; tovariško srečanje borcev Gorenjskega odreda s krajin KS pri smučarski koči na Selu; taborni ogenj.

Vabljeni borci in aktivisti NOV, mladina in krajan!

Obvestila

Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda obvešča borce odreda, da se s prebivalci Bele krajine in Dolenjske snidejo in skupaj obudimo spomine na dan, ko sta dve slabo oboroženi skupini partizanov iz 1. in 3. čete Belokranjskega bataljona dne 20. 6. 1942 brez izgub premagali italijanska stražna oddelka, enega v zgradbi vodne črpalke in enega v bližnji čuvajnici pred vodom v železniški predor Rožni dol-Semič. Odkritje spominskega obeležja bo 17. 6. 1984 ob 10. uri pri zgradbi vedno črpalke (bajer) pri Rožnem dolu s kulturnim programom.

Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda

★

Koordinacijski odbor za zgodovino pri predstavitvi občinske konference SZDL Ljubljana Vič-Rudnik pripravlja v juniju delovni posvet vseh borcev aktivistov, ki so bili med NOB zaprti v zaporih Srednje tehnične šole na Askerčevi cesti v Ljubljani, oziroma vseh tistih aktivistov, ki so bili z zaporniki kakorkoli povezani.

Namen posveta je, da zberemo čim več spominskega in zgodovinskega gradiva, ga primeroma obdelamo in s tem iztrgamo pozabi.

Morda ste tudi vi eden tistih borcev aktivistov, ki nam bi bili lahko pri tem posvetu v izredno pomoč. Če o teh dogodkih ali zaporih karkoli veste, vas vabimo na delovni posvet, ki bo v četrtek, 7. junija 1984, ob 9. uri v mali sejni sobi skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik, Trg MDB 7.

Vsako informacijo pa lahko ravno tako sporočite po tel. 210-311 int. 20, tov. Mojca Černe.

Koordinacijski odbor za zgodovino pri POK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik.

★

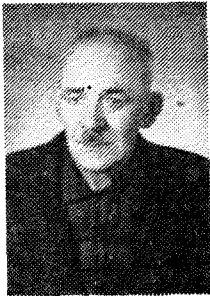
V letu 1984 se spominjamo junaškega pohoda 14. divizije na Štajersko in njenih zmagovitih operacij. V noči od 22. do 23. avgust 1944 so njene enote napadle in zavzele orožniško postajo v Ribnici na Pohorju, zavzele in uničile vojaške postojanke in osvobodile Lovrenc na Pohorju. Postavljeni sta bili ljudska oblast in vojaška uprava. Brigade so organizirale številne akcije: napadale nemške patrulje, postavljale zasede, rušile železniško progo, širile osvobodeno ozemlje. Izredno pomembna je bila akcija 3. septembra 1944. Takrat so enote Serčerjeve brigade napadle in zavzele sovražnikovo postojanko na Sokolskem domu, enote Tomšičeve brigade pa Mariborsko kočjo. Ta akcija je izrednega pomena, saj je s tem partizanska vojska uničila zadnje nemške postojanke na Pohorju, hkrati pa razširila osvobodeno ozemlje do predmestja Maribora. V boju je padlo 14 borcev: 10 borcev Serčerjeve in 4 borci Tomšičeve brigade.

V spomin na ta zgodovinski dogodek bosta mladinska organizacija Bradisa in KO ZB NOV Ruše 9. junija 1984 ob 11. uri odkrili spominsko obeležje padlim borcem Serčerjeve brigade na razvalinah Sokolskega doma. Obeležje bo prevzela v varstvo mladina Gradisa.

Vse borce in svoje vabimo, da se udeležijo slovesnosti ob odkritju in s svojo navzočnostjo počastijo spomin na herojske dni naše revolucije.

Po slovesnosti, na kateri bodo sodelovali godbeniki, recitatorji in pevci, bo tovariško srečanje.

KO ZB NOV Ruše
OOZSMS Gradis tozd GE Maribor

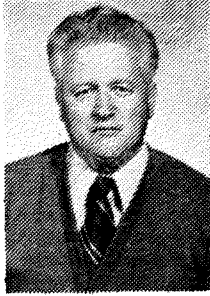
Alojz Mejak

Rodil se je 1902. leta v Landolu pri Postojni. Bil je borec prekomorec v sestavi artilerijske brigade 4. armade. V boju z Nemci je bil ranjen in ostal je invalid. Dobil je več odlikovanj. Od njega smo se poslovili decembra lani.

Filip Čuk

V Spodnji Idriji smo se marca poslovili od Filipa Čuka iz Srednje Kanomlje. Bil je borec 4. prekomorske brigade in 13. dalmatinske, v kateri je bil minometalec. Odlikovan je bil z medaljo za narod in z medaljo za hrabrost.

Jože Likan

Novembra lani je umrl Jože Likan, rojen 1924. leta v Ajdovščini. V NOV je odšel 1943. leta. Bil je komandir več primorskih kurirskih karavel. Za svoje delo med vojno in po njej je prejel več vojniških in državnih odlikovanj. Imel je čin rezervnega kapetana 1. razreda. Od njega smo se poslovili v Stari gorici pri Novi Gorici.

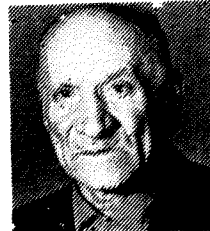
Jože Cerkovnik

V Bohinjski Bistrici smo se februarja poslovili od Jožeta Cerkovnika, rojenega 1899. leta. Decembra 1941. leta se je odzval organizatorjem bohinjske vstaje proti fašizmu. Februarja 1943. je bil poslan najprej v Begunje, nato pa v Burghausen v Nemčijo.

Alojzija Hvalič

V Kromberku smo se decembra lani poslovili od Alojzije Hvalič, rojene 1926. leta v Solkanu. Po kapitulaciji Italije je začela delati v NOG in bila sprejeta v SKOJ. Junija 1944. je bila aretirana in odpeljana v taborišče Oswiezin na Poljsko.

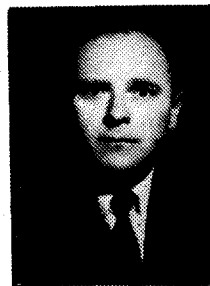

Franc Gomezel

V Krajni vasi na Krasu smo se februarja poslovili od borca Franca Gomezela. Rodil se je 1902. leta v Koprivi na Krasu. Januarja 1943. leta je začel delati za OF. Po kapitulaciji Italije je odšel med partizane v Gradnikovo brigado. Na Dolenjskem je zbolel in poslan je bil na zdravljenje v Bari. Bil je dvakrat odlikovan.

Urška Prašnikar

Urška Prašnikar se je rodila pred 91. leti v vasi Vrh nad Laškim. Na njenem domu je že od 1942. leta delovala obveščevalna javka s tehniko, vsem partizanom pa je bila prava mati. Sin je padel kot borec, za njim ji je umrl še mož, hčerka pa je bila v taborišču Ravensbrück. Od nje smo se poslovili marca na celjskem pokopališču.

Ivan Kavčič

V Kranju smo se decembra lani poslovili od Ivana Kavčiča, rojenega 1922. leta v Hrašah pri Bledu. Spomladi 1942. leta je bil sprejet v SKOJ in je aktivno in organizirano deloval vse do aretacije julija 1943. Nemci so ga poslali v kazenske enote nemške vojske v Ukrajino. Julija 1944 mu je uspelo pobegniti in se je pridružil Rdeči armadi, s katero se je bojeval v Romuniji in Jugoslaviji. Ob osvoboditvi Beograda je bil ranjen. Po okrevanju je bil dodeljen komandi mesta Zrenjanin. V Slovenijo se je vrnil 1951. leta in se zaposlil v Kranju. Prejel je državna odlikovanja in več priznanj.

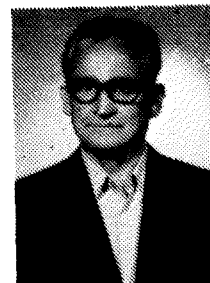
Vesela Ninčević

V Izoli smo se februarja poslovili od Vesele Ninčević, rojene 1912. leta v Splitu. Od 1943. leta je bila terenska aktivistka, od 1944. pa je bila v enoti avto-bataljona 28. divizije.

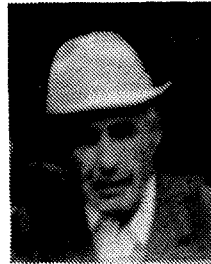
Andrej Šorc

Januarja smo se v Slavini poslovili od Andreja Šorca, rojenega 1910. leta. Med vojno je bil aktivist OF na vasi. Bil je odlikovan.

Janko Tavčar

V Lipici pri Škofji Loki smo se decembra lani poslovili od Janka Tavčarja iz Zminca. Rodil se je 1924. leta. Leta 1943 je odšel med partizane v Poljansko četo in Prešernovo brigado. Jeseni istega leta je postal član VOS vse do ustanovitve Vojske državne varnosti. Poslan je bil v glavni štab Slovenije, kjer je opravljal zaupne naloge.

Karel Tabernik-Janez

Marca je umrl Karel Tabernik-Janez, borec 2. grupe odredov. Leta 1942 je bil v boju na Tujem grmu pri Jančah hudo ranjen.

Ivanka Matičič

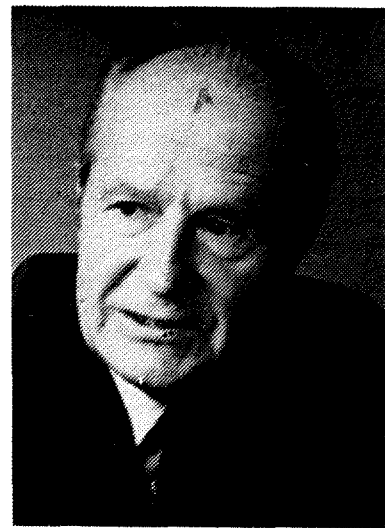
V 62. letu je umrla Ivanka Matičič, članica ZB NOV Rožna dolina. Od 1942. leta je delovala kot mladinska aktivistka na terenu Srednja vas pri Kamniku. Oče in brat sta bila v partizanih, mati in sestra so bile zaprte v kamniških zaporih in izseljene. Od nje smo se poslovili decembra lani na ljubljanskih Žalah.

Franc Gorup

V Slavini pri Prestranku smo se marca poslovili od Franca Gorupa, rojenega 1906. leta. Med NOB je bil vodnik in kurir, zaupane so mu bile odgovorne naloge vse do odhoda v Dolomitski odred poleti 1944. Dobil je dvojno odlikovanje.

Roman Stana

Vest o smrti je kot blisk preletela vse, ki smo kakorkoli poznali Romana Stano, tovariša, sodelavca, soborca, predvsem pa človeka.

Roman Stana se je rodil leta 1922 na Blejski Dobravi ko sin naprednega Korošca. Delovnega duha se je navzel tudi sin Roman, zato ni naključje, da je šel po očetovih stopinjah. Že v zgodnjih fantovskih letih je spoznal vse gorje delavske družine takratne stare Jugoslavije.

Leto 1941. Terni oblaki so se zgrihali nad našo deželo in Roman je skupaj s svojimi tovariši odšel najprej v Zagreb, da se z orožjem v roki uprejo sovražniku. Toda kmalu se je vrnil na Jesenice in se vključil v OF. Junija

istega leta se je povezal z Jeseniško četo na Mežakliji in avgusta je že sodeloval v vojaški akciji te partizanske enote pri napadu na nemško posadko. Toda kmalu so ga ujeli in odpeljali v šentviške zapore, kjer so mu prisodili 20 let ječe, nato so ga prepeljali v Italijo na prestajanje kazni. Po kapitulaciji Italije se je vrnil na Jesenice in se vključil v Prešernovo brigado. Tu je ostal do konca vojne in leta 1946 se je kot kapetan demobiliziral.

Takoj po vojni se je zaposlil v jeseniški železarni, kjer je napredoval do obratovodje šamotarne. Po upokojitvi leta 1975 se je Roman preselil v Ljubljano, kjer je nadaljeval s požrtovalnim delom v družbenopolitičnih organizacijah.

Kot krajan krajevne skupnosti Zgornja Šiška se je najprej posvetil krajevni samoupravi, nato pa delu v

družbenopolitičnih organizacijah šišenske občine. Zlasti je bil aktiven na področju LO in DS, hitro pa se je vključil v delo ZB in ZRVS. Zaradi uspešnega in zagnanega dela je bil izvoljen v predsedstvo OK ZRVS, vodil je propagandno komisijo, predsedstvo občinske konference SZDL pa mu je zaupalo vodenje koordinacijskega odbora za pridobivanje mladih za vojaške in obrambne poklice. Prav na tem področju je Roman dosegel ogromne rezultate. Pomagal je OK ZRVS do takšnih uspehov, da se le redkokatera tovrstna organizacija lahko meri s šišensko. Bil je tudi nepogrešljiv sodelavec našega tednika. Njegovi prispevki so znova in znova potrjevali delo borčevske organizacije, zlasti ZRVS. S tem je bil tudi zgled drugim, kako morajo delovati tovrstni odbori.

Jože Čurin

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega

ROMANA STANA

se zahvaljujemo vsem prijateljem in znancem, bivšim sodelavcem in borcem z Jesenic, sostanovalcem Tugomerjeve 2 iz Ljubljane, uredništvu Naše obrambe, TV-15, ZB NOV KS Zg. Šiška in Stožice, predvsem pa nekdanjim soborcem prešernovcem, nadalje občinski skupščini Ljubljana Šiška in vsem njenim družbenopolitičnim organizacijam za tako veliko spremstvo na njegovi zadnji poti. Hvala za venco, cvetje in izrečena ustna in pisna sožalja. Hvala zdravstvenemu osebju infarktske bolnišnice v Ljubljani kakor tudi za izrečene poslovnice besede. Se enkrat hvala vsem delegacijam, nekdanjim soborcem, ki so s tako številno udeležbo dokazali, da pravo tovarštvo, skovano v najtežjih časih, ne pozna pozabe.

Vsi njegovi!

Ljubljana, Jesenice, maj 1984

Pravni svetovalec

P. A. K. Ste borka NOV od začetka leta 1943 dalje. Stari ste 65 let in imate skupaj s posebno dobo 13 let pokojninske dobe. Ali je kaka možnost, da se vam prizna pokojnina?

Odgovor: Po 2. odstavku 51. člena zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja lahko sicer posebna komisija prizna borcu (borki) NOV pred 9. 9. 1943 izjemoma pravico do starostne pokojnine, če spozna, da je to potrebno glede na njegovo oziroma njeno splošno zdravstveno stanje in delovno zmožnost, vendar pa le ob pogoju če ima najmanj 15 let pokojninske dobe in od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe, v katero se všteva enojno tudi vsa obdobja, ki se borcem NOV všteta dvojnó v posebno dobo. Ker sami pravite, da imate le 13 let pokojninske dobe vam torej tudi ne more biti priznana izjemna pokojnina.

S. M. M. Kot borec NOV pred 9.9.1943 prejimate poleg osebnega dohodka tudi republiški dodatek za borca. Zanima vas, kolikšna je letošnja osnova za odmero tega dodatka?

Odgovor: Po odloku o določitvi za priznanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem narodnoosvobodilne vojne, ki ga je 19. 4. 1984 izdal republiški izvršni svet (Urad. list SRS, št. 14/1984), znaša osnova za priznanje republiškega dodatka za borca v letu 1984 - 22.458,50 din.

L. K. M. Pred kratkim vam je umrl mož, ki je dobival borčevsko starostno pokojnino (pokojnina mu je bila odmerjena v višini 85 odstotkov zajemčene pokojninske osnove). Ali boste glede na to, da nimate nobenega premoženja in dohodkov, upravičeni do varstvenega dodatka, ki vam bo priznana?

Odgovor: Pri pogoj, da se upokojenec prizna varstveni dodatek k pokojnini, je, da njegova pokojnina ne presega zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo. Ta najnižja pokojnina znaša od 1. 1. 1984 dalje 10.088,51 din. Ker znaša letos zajemčena pokojninska osnova borca NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 - 21.481,71 dinarjev, bo znašala vaša družinska pokojnina (70 odstotkov pokojnine pokojnega moža, odmerjene v višini 85 odstotkov pokojninske osnove - 18.259,45 dinarjev) več kot 10.088,51 dinarjev, in zato ne boste upravičeni do varstvenega dodatka.

V. P. K. Jeseni letos, ko boste dopolnili 39 let pokojninske dobe, se nameravate starostno upokojiti. Ste borec NOV pred 9. 9. 1943. Kako vam bo odmerjena starostna pokojnina?

Odgovor: Borcem NOV pred 9. 9. 1943 (oziroma do 13. 10. 1943 - Slovensko primorje) se pokojnina odmerja enako kot zavarovancem, ki uveljavljajo pravico do pokojnine po splošnih predpisih, to je od pokojninske osnove, izračunane na osnovi mesečnega povprečja osebnih dohodkov, ki jih je zavarovaneec dosegel v katerikoli zaporednih desetih letih zavarovanja, ki so zanj najugodnejša, in sicer v času od 1. 1. 1966 dalje. Le če je za zavarovanca - borca NOV pred 9. 9. 1943 ugodnejše, se mu pokojninska osnova ugotovi na podlagi mesečnega povprečja osebnih dohodkov v katerikoli zaporednih petih letih zavarovanja od vključno leta 1966 dalje. Pri tem se osebni dohodki iz prejšnjih let zavarovanja ustrezno valorizirajo, in sicer glede na povprečje osebnih dohodkov iz leta pred zadnjim letom dela, pri čemer se kot zadnje leto dela šteje leto, v katerem je zavarovaneec dobil osebni dohodek oziroma njegovo nadomestilo najmanj za šest mesecev, torej v vašem primeru na raven osebnih dohodkov v letu 1983. Za valorizacijo se bodo torej upoštevali valorizacijski količniki, vsebovani v sklepu o valorizacijskih količnikih za preračunavanje osebnih dohodkov iz prejšnjih let na raven osebnih dohodkov iz leta 1983 (Urad. list SRS, št. 10/1984). - Pokojnina vam bo glede na to, da ste dopolnili 35 let pokojninske dobe, kot borcu NOV odmerjena v 85 odstotkov pokojninske osnove. Ker pa ste bili po izpolnitvi 35 let pokojninske dobe še 4 leta zavarovani, se vam bo pokojnina povečala za 4 odstotke, to je za vsako vsako leto zavarovanja po izpolnitvi 35 let pokojninske dobe za 1 odstotek.

Jože Vidic

5

GESTAPOVEC DRUSCHKE, PRIČE IN PRIČEVANJA

Odlomki iz rokopisa za knjigo Krik v Dragi

Zasliševanje je potekalo takole:

Druschke mi je rekel, naj se usedem na stol. Povsem mirno me je začel spraševati, če sem imel zveze s tem ali onim, če sem pomagal partizanom, če sem storil to in ono. Vse sem zanikal in trdil, da so to hudobne lažne govorice. Nato mi je začel groziti. Snel mi je očala, kar je bilo očitno zanj značilno, in me začel neusmiljeno tolči s pestjo po obrazu. Nisem klonil. Rekel mi je, da pozna še druge metode. Šel je za zaveso in se z nekom skrivaj pogovarjal. Jasnno mi je bilo, da govori z ovaduhom. Vrnil se je in mi še bolj nadrobno predložil, kaj sem delal, zato sem spoznal, da smo izdani. Da bi me zlomili, so me soočili z izdajalcem. Še vedno nisem hotel priznati. Trdil sem, da je ovadba čista hudobija. S silo so me slekli, da sem bil le v srajci in spodnjih hlačah. Uleci sem se moral na dolgo klop, potem me je začel Druschke tepsti po hrbtu. Bilo je grozno, ker ni imel v rokah navaden bič, ampak posebno narejen korobač. Zbudil sem se v bunkerju na tleh. Stražar mi ni upal dati vode.

Cez tri dni me je Druschke poklical in dal v podpis zapisnik o zaslišanju. Rekel je, da sem le nekaj priznal. Nisem ga hotel podpisati, zato me je ozmerjal in nagnal.

Spominjam se, da so v tistem času streljali talce. Zjutraj ob petih so nam ukazali, naj se postavimo v vrsto. Policist je bral seznam in vsak poklicani je moral stciti korak naprej. Vsakemu so takoj zavezali roke na hrbtu in povedali, da gre na ustrelitev. Ko so talce odpeljali na ustrelitev v Drago, smo morali zaporniki na dvorišču peti vesele pesmi, skakati in telovaditi.

Vse to so bili načini, ki so moreče vplivali na razpoloženje jetnikov. »

Je priča res videla pomor na Belem polju?

Dne 27. julija 1942 so nemški policisti na Belem polju pri Hrušici postrelili 45 fantov in mož, od tega 37 z bližnje Hrušice.

Je Koritnik res videl ta pomor?

Mnogi dvomijo o tem, nekateri pa so prepričani, da ga ni. Dvomijo celo o tem, da je Koritnik res imel svoj avto.

Jeseničan Konrad Lazar je kot priča preiskovalnim organom v Kranju povedal, da je Koritnik že pred vojno kupil avto od kranjskogorskega sodnika dr. Bregarja.

Zvonko Turnšek iz Lesc, ki je bil med vojno vajenec v Koritnikovi avtomehanični delavnici, je na sodišču izjavil:

Clemens Druschke, levo vodja raztrgancev Andrej Noč, Glazarjev s Koroške Bele (živi v Celovcu), ki je bil Druschkejev vodnik in spremljevalec v hajkah.

Gestapovec Filip Zwick, doma s Koroške, si je po vojni sodil sam v taborišču, ker se je bal, da ga bodo zavezniki izročili Jugoslaviji

»Pri Koritniku so bili vajenci še Vinko Pivk, Marjan Vilman in Ivan Mesar. Popravljali smo tudi avtomobile gestapa: opel kapiten, plymouth in ford. Vedno v navzočnosti kakega gestapovca. Pri popravilu avtomobilov gorske policije ni bilo straže.

Koritnik je imel avtomobil znamke steyr, dr. Milan Čeh tat. Spominjam se, da sta na Jesenicah imela avtomobile še Albin Stegnar (ki je imel svoj avto prijavljen na ime jeseniškega župana Hoffmana) in zdravnik dr. Marčič.

Novinarju Radia Triglav in sodelavcu RTV Ljubljana Dušanu Dragojeviču je Koritnik v svojem motelu v Italiji leta 1977 izjavil:

»Usodnega dne sem peljal svojega klienta Zupana v Mojstrano. Za vasjo Hrušica so me ustavili nemški policisti. Nekaj časa sem čakal in nato slišal ropotanje strojníc. Ko je streljanje prenehalo, sem slišal tudi posamične strele, Mislil sem, da imajo orožne vaje. Kmalu mi je policist dal znak, da lahko odpeljem. Počasi sem vozil proti Belemu polju in tam zagledal strašen prizor. Trupla so ležala na robu ceste. Kri se je zlivala na cestišče, tako da sem z desnim kolesom moral zapeljati čez potok krvi. Ko sem pripeljal čisto blizu, sem med trupli zagledal Druschkeja. Na prsih je imel brzostrelko, v roki pa je držal pištolo, iz katere se je še kadilo. Najina pogleda sta se srečala, vendar sem kmalu odpeljal naprej.

Preiskovalnemu sodniku Antonu Žitku je aprila 1977 Koritnik izjavil:

»Bilo je 27. julija 1942 okrog poldneva, ko sem s svojim starim avtomobilom peljal Zupana z Jesenic proti Mojstrani. On mi je pripeljal avto v popravilo in ga pustil v moji delavnici zaradi večje okvare. Ko sva se bližala Belemu polju, sva slišala strele. Na drugi strani, kjer se cesta prevesi, sem videl Druschkeja z brzostrelko in pištolo. Talci so ležali eden čez drugega na sredi ceste, kot bi s tovarnjaka stresli drva. Iz Druschkejeve pištole in toplih trupel se je še kadilo...»

Ce bi Zupan še živel, bi nam lahko potrdil ali zanikal to izjavo, tako pa je umrl aprila 1950, star 52 let.

Na Temeljnem sodišču v Kranju sem več dni bral preiskovalno gradivo. Zadnji dan, ko sem utrjen od branja že vstal in z mize pospravljaj dokumentacijo, sem kar stoje na hitrico prelistal še zapisnike komisije za ugotavljanje vojnih zločinov okupatorja in njihovih pomagačev. Napisani so bili v letih 1945/46 na enotnem obrazcu. Pogled mi je obtičal na zapisniku, ki ni bil napisan na obrazcu, mojo pozornost pa je pritegnil njegov naslov. Prepisal sem zapisnik, v katerem je zapisano:

»Ogled Belega polja 1945. leta.«

ZAPISNIK

Sestavljen dne 22. maja 1945 ob lokalnem ogledu usmrtitve 45 na Belem polju.

Priča Rudolf Zupan iz Mojstrane izjavi na kraju dogodka:

»Na dan usmrtitve sva se peljala v avtomobilu s Francem Koritnikom z Jesenic proti Mojstrani. Pod vrhom Belega polja naju je ustavila nemška straža in sva morala celo nekoliko nazaj. Zakaj nisva vedela. Nato so se čuli strelji iz avtomatskega orožja, ni pa bilo slišati niti krika, niti ječanja. Po preteku nekaj časa je bila pot prosta in odpeljala sva se naprej. Na mestu ustrelitve sva videla med vožnjo postreljene ležati v jarku desno od ceste, vse križem in v mlaki krvi. Midva sva bila prva od civilnega prebivalstva, ki sva to videla ter tudi v bližini nisva opazila nobenega drugega civilista. Usmrčeni so ležali na kraju kakor jih je zalotila smrt ter jih prikazujejo priložene fotografije. Med njimi nisem mogel spoznati nikogar in se tudi nisva smela zaustavljati; celoten dogodek me je zelo pretresel. Straža, ki naju je ustavila, je bila od nemške žandarmerije. Vprašal sem jo, zakaj morava čakati in kaj streljajo, vendar, nama niso pojasnili.

Se nadaljuje

Šola nosi ime po 18. diviziji Stoji učilna zidana

Dobrepoljska dolina. Male strnjene vasice: Kompolje, Podgora, Ceste, Zdenska vas, Struge, Predstruge itd. s prestolnico Videm... Tako je, kot bi kdo natrosil kupčke po livadi. Človeku vlivajo mir. Bližamo se Ponikvam. Zastave nas spremljajo vso pot; nekatere vihrajo v vetru, čisto majhne papirnate pa so zataknjene za železne križe na okencih. Tudi mlaji stojijo nekje. Vse je tako praznično. Seveda, to bo pravi vaški praznik. Osnovno šolo v Ponikvah bodo danes, 2. junija, poimenovali po 18. diviziji. Ne bo več samo podružnična šola centralne osnovne šole 1. SPUB Toneta Tomšiča Videm-Dobrepolje; imela bo svoje ime.

Nič ni na prvi pogled podobna šoli. Razmeroma majhna stavba, ki v prenovljeni obleki, prepleskana in z novimi svetli-

Edi Zgonc

mi okni čaka na slavnostni trenutek. Stoji učilna zidana, za njo je stara jablana... tako bi lahko rekli za osnovno šolo v Ponikvah, le tisto o »barabah grdih paglavih« ne bo držalo. Tega res ne bi mogli reči za sedemindvajset učenk in učencev, ki v tej šoli obiskujejo pouk od prvega do četrtega razreda, zdaj pa se na koncu še z metlami in krpami v rokah trudijo, da bo njihovim današnjim gostom lepo med njimi.

Rado Novaković že devetnajst let poučuje v Ponikvah. kar vse štiri razrede. »To je kombiniran pouk,« pravi o svojem delu. »Predvsem je potrebna praksa, kako zaposliti en razred, medtem ko se ukvarjaš z drugim.« Seveda je v takem primeru težko zadostiti vsemu, kar zahtevata Zavod za šolstvo in šolski zakon. Pa, tovariš Rado ima rad svoje otroke in oni njega. Prijatelj jim je. Skupaj znajo biti resni in znajo biti razigrani. Radi slišijo o Bošku Bui, njihovem vzorniku, po katerem so nadeli naslov svojemu pionirskemu odredu. Radi poslušajo tudi pripovedi borcev o narodnoosvobodilnem boju v njihovi dolini in drugod. »Z borci imamo pogoste stike,« pravi Rado. »V posebno čast so nam besede, ki nam jih naši obiskovalci napišejo v šolsko kroniko.« Nazadnje sta tam zapisani imeni Slavka Medveda in Bogdana Vrančiča, ki sta položila pionirjem na srce: »Prenašanje revolucionarnih tradicij na mladi rod naj vam narekuje, da nadaljujete pot, ki so jo prehodili partizani v času naše revolucije. Zato je naša dolžnost, da prenašamo in ohranjam revolucionarne tradicije. Obenem smo prepričani, da boste trdno stopali po poti, ki smo jo začrtali v našem težkem in krvavem NOB. Vas mlade pa najboljkujejo vzgoja, dobro učenje, poznejše delo in odgovornost, ki jo boste vi mladi sprejeli od starejših tovarišev in tovarišic. Zato bodite ponosni, da ste mladi državljani Titove socialistične Jugoslavije.«

Zakaj ime prav po 18. diviziji? Velik delež pri odločitvi o imenu imajo borci sami. »To dolino so vedno zapostavljali in obsojali, da je bila v njej sama bela garda,« pripoveduje ravnatelj osnovne šole 1. SPUB Toneta Tomšiča Videm-Dobrepolje Edi Zgonc. »Pa smo sklenili, da je takšno mišljenje, tudi med družbenopolitičnim vrhom, treba spremeniti. Odločili smo se za teden tradicij NOB, s katerimi želimo

osvetliti in z zgodovinskimi dejstvi dokazati širšemu slovenskemu prostoru, da je tudi naša dolina dala marsikaj pozitivnega v NOB. Od tukajšnjih prebivalcev jih je 236 sodelovalo med partizani. Med njimi so narodni heroji Jože Kadunc-Ibar, španski borec Jože Nose-Špan, štirje odposlanci kočevskega zbora, 34 talcev, dva predvojna komunista... Tega ni mogoče pozabiti. In ker je bila v Zdenski vasi ustanovljena 18. divizija, smo se odločili, da po njej poimenujemo osnovno šolo v Ponikvah, medtem ko ima druga naša podružnica v Kompoljah že svoje ime – po Zapadnodolenjskem odredu. Druga podbuda za ime po 18. diviziji pa je osvoboditev naše doline; osvobodila jo je prav 18. divizija. Želimo, da z imenom šole ohranjamo ta dogodek v generaciji mladih in vedno novih mladih.«

Tovariš ravnatelj smo poprosili, naj nam pove še nekaj o centralni osnovni šoli Videm-Dobrepolje, to je nova šola, zgrajena leta 1979 iz samopriskevka KS Videm-Dobrepolje in Ponikve, z obsegom treh hektarov zemljišča, sodobno opremo in urejeno okolico. V osemletko hodi letos 306 učencev. Poleg rednega pouka imajo še podaljšano bivanje in celoletno malo šolo. Na področju interesnih dejavnosti je največja pozornost namenjena kmetijstvu, ob njem pa še čebelarstvu, taborništvu, raznim športnim dejavnostim, dramskemu krožku in kulturi sploh. Športne dneve znajo na primer tako povezati, da se s kolesom odpeljejo do Trubarja

tivno vključujejo v delovni proces v Iskri in v Stolari. Pokazali so veliko spretnost, saj so celo presegli norme delavcev. Za plačilo, ki ga prejmejo,

Rado Novaković

pa ponavadi organizirajo izlete ob koncu šolskega leta.

Osnovna šola 1. SPUB Toneta Tomšiča Videm-Dobrepolje je navzven povezana še z dvema osnovnima šolama, ki nosita isto ime; z osnovno šolo v Knežaku in z osnovno šolo v Ljubljani. Vsako leto se srečajo v enem od teh krajev. Letos je bila to Ljubljana, kjer so obenem sprejeli nove člane v mladinsko organizacijo. Srečanje je vezano na 21. maj, na dan, ko je padel Tone Tomšič. Osnovnošolcem se takrat obvezno pridruži tovarišica Vida Tomšič. Skupaj z njo poglabljajo svoje poznavanje življenja Toneta Tomšiča, njegovih sodelavcev, bataljona Toneta Tomšiča in Tomšičeve brigade. Organizirajo tudi kvize na to temo in izdajo skupno glasilo. Sodelovanje pa ni samo v takšnih občasnih srečanjih. Poleg literarnega in likovnega področja je najbolj zanimivo prav sodelovanje v kmetijski dejavnosti. V Dobrepolju imajo celo poskusne gredice. S strokovnimi nasveti jim pomagajo na Inštitutu za kmetijstvo, SIS za pospeševanje kmetijstva pri občini in v Kmetijski zadrugi Dobrepolje. Za ljubljanske osnovnošolce pa je pravdo doživetje priti iz mesta in se s konjsko vprego odpelja-

»Tale naša šola bo od zdaj naprej nosila ime ene Titovih divizij – 18. divizije, in z njo seveda tudi mi.«

v Rašico, pa naprej do Stritarja v Podsmreko in v Retje k Levstiku. Velik poudarek dajo domači dolini v kulturni zakladnici tudi z bratoma impresionistoma Tonetom in Francetom Kraljem. Tu segajo njihove vezi do Kostonjevice, kjer stoji galerija z deli obeh bratov. Pouk povezujejo tudi z družbeno koristnim in proizvodnim delom. Učenci se ak-

ti na njivo, spoznati, kako sadijo krompir ali fižol. Mladi Ljubljančani imajo v Dobrepolju tudi svojo njivo in pridelke porabijo v svoji šolski kuhinji.

Takšne povezave so koristne, saj odpirajo vrata medloveskim odnosom in splošni razgledanosti. Z njimi postajajo razdalje vse manjše, prijateljstvo pa vse večje.

Živa Drole

Peti nagradni natečaj Bogo Flander-Klusov Joža

Življenje – kako lepo zveni ta beseda

Bogo Flander-Klusov Joža

Pa smo pri koncu, dragi mladi dopisniki. Ostane nam le še to, da objavimo najboljših pet sestavkov, ki smo jih izbrali izmed šestinpetdesetih prispelih, in da pošljemo obljubljeni knjižni nagrade. Zahvaljujemo se vsem, ki ste sodelovali v nagradnem natečaju, in želimo, da ostanete naši stalni dopisniki. Če ni bilo nagrade letos, bo pa morda kdaj v prihodnje. Bistveno je, da ste s svojimi razmišljanji obogatili smisel in namen našega natečaja. Če na splošno povzamem vsebino vaših sestavkov, moram reči, da se največ misli vrti okoli vojn, ki ogrožajo svet, ki ogrožajo življenje. Dovolj zreli in trezni premišljanja! Morda kar preveč trezna za otroški svet, ki bi moral biti poln sonca, pršernega smeha in razigranosti. Sicer iz vaših sestavkov vse to diha, vendar je obenem čutili, da na ta vaš svet pada senca, kajti vaš svet ni zaprt vase – vanj sodijo tudi otroci in njihove usode vseh dežel sveta.

Kdo bo dobil nagrado? Ste že radovedni? Tukaj so imena: Marko Laznik iz Stranic, Ciril Svetnik iz Cerknega, Bojana Humar iz Nove Gorice, Karin Uhan iz Dolenjskih Toplic in Nataša Klavžar iz Logatec. Čestitamo!

Uredništvo TV-15 za mladino

Življenje – čas od rojstva do smrti. Kakšno naj bo, da bo pravo? Je to splet sreče, veselja, ljubezni? Ne, ni vedno. V življenju ljudi je veliko nevoščljivosti, nezaupanja. Sosed kupi avto, drugi postane nevoščljiv. Življenju obeh zavladava sovraštvo. Začno se prepiri.

Gledam ljudi: zapirajo se v svoje hiše, skoraj vsak si jo je obdal z ograjo, zasadil živo mejo, ki je tako gosta, da še zrak ne more čeznjo. Življenje so omejili na gledanje televizije in poslušanje radia. Mislijo, da so sredi dogajanja. Ne vejo pa, da so svoje življenje osiromašili, ga prikrajšali za velike užitke. Ne gredo v nobeno akcijo, ne pomagajo pri nobenem pohodu, nimajo časa za skupno delo v KS, gredo mimo vabil. Pomembno jim je le njihovo delo. Bil sem že na številnih akcijah tabornikov, vaščanov in vedno sem na koncu ostal nekako vesel, počutil sem se bogatega, zadovoljnega. Ni mi bilo žal časa; življenje sem obogatil!

Poznal sem ljudi, ki niso živeli le zase. To so bili predvsem tovariši Tito, Kardelj, mnogi narodni heroji, borci. Živeli so za nas, za naše srečno življenje, za nas so žrtvovali svoja življenja, ure in ure svojega življenja so posvečali razmišljanju in pisanju knjig. Samo pomislimo, če teh ljudi ne bi bilo! Če ne bi žrtvovali svojih življenj! Če ne bi ničesar storili! Življenje človeka, ki živi le zase, ni življenje!

MARKO LAZNIK, 6. r.
OŠ V. Vlahovič
Stranice

★ ★ ★

Očka, mamica in sinko kakih štirih let. Stopili so iz limuzine in zavili v trgovino. Mali se je držal mamice za roko in ji sledil. Samozavestno je stopal glavar družine pred ženo in otrokom. To samozavest mu je vlivala nabita denarnica, ki baje odpira vsa vrata tega sveta. Prišli so na oddelek z igračami. Tedaj je pobudo prevzel mali in začel starše voditi od igrač do igrač. Očeta je zabavalo, da je sin tako zelo izbirčen. Naj si sam izbere igračo, je menila mamica in bila ponosna na svojega edinca. Mali se je ustavil pri igrački, ki je bila nekaj posebnega. Prijel jo je v roke. Cena je bila zelo visoka, a oče jo je kimaje brez pomisleka sprejel. Plačal je pri blagajni in odrinil ne ravno majhen znesek, kot bi odrinil

natakarju napitnino. Žena je ljubeznivo pogledala moža, ki je spravljal denarnico v žep suknjiča. Odšli so naprej, do oddelka s fotografskimi aparati in podobnimi predmeti. »Fotokamera! Cena ni pomembna, da bo le prvovrsten material.« Trgovec pa ne bi bil trgovec, če ne bi ponudil najdražje, kar je premoglo njegovo skladišče. Zavil je kamero in jo izročil novemu lastniku. »Zdaj si pa ti na vrsti,« se je gospodar obrnil k ženi, »nočem te žaliti, toda to krzno ni več zate. Daj ga svoji mami.«

»Mamica, še bombone in žvečilni!« »Dobiš, dobiš, sinko!« »Zdaj hočem!« ... »Pa kupimo še hrano.«

Zapeljal je avto v garažo in si zadovoljno pomel roke. Pomočnica, ki jo je imela gospodinja pri delu, je že pripravila večerjo. Družina je pojedla, gospodar je zvrnil še kozarec črnega, si obrisal zamaščena usta in se s stola preselil v fotelj. Udobno se je zleknil in vzel časopis v roke. Ko ga je odložil, so s prve strani zrle vanj lačne in preplašene oči otroka, čigar trebušček je bil napihnjen zaradi pomanjkanja.

CIRIL SVETNIK, 8. a.
OŠ Spomenik NOB Cerkno

Včasih, ko mi gre v šoli vse narobe, ko je doma pravi direndaj, in mi sploh gre vse na živce, si zaželim, da bi umrla. Ko pa me jeza mine in pomislim na smrt, me od groze kar strese.

Kako je življenje včasih čudno!

Jaz, ki imam vse možnosti za lepo življenje, si zaželim, da bi umrla. Otroci iz nerazvitih dežel pa, ki bi tako radi živeli, jim tega ne dovolita lakota in vojna. Koliko nedolžnih otrok izgubi življenje v teh strašnih vojnah? Življenje, v katerem bi lahko še toliko lepega doživeli. Kaj je temna jama pod zemljo v primerjavi s svetlim življenjem? Le zakaj nekateri ljudje nimajo pravice do življenja? Vsi ljudje na svetu prav gotovo nočejo vojne. Zakaj se morajo bojevati, zakaj ubijati ljudi, ki jih ne poznajo? Mar za koristi tistih, ki se poznajo zelo dobro?

V primerjavi s svetom sem mlada in majhna in z dvema rokama ne morem ugasniti vseh vojn. A v srcu preklinjam

vojno in tiste, ki so jo začeli ter jih prosim, naj dajo ljudem samo toliko pravic, da bodo lahko svobodno živeli.

Hvala mama, ker si mi dala življenje! In hvala vojakom, ki noč in dan, v snegu in soncu varujejo domovino, da se mi ni treba bati vojne.

BOJANA HUMAR, 8. b
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

★ ★ ★

Na jasi sredi gozda se je partizan pravkar odpravljal na stražo. Prisluhnil je nočni tišini. Nenavadno tiho je, le od časa do časa nočni ptičji klic prepara tišino. Naslonil se je na košato jelko in se zazrl v brezmesечно nebo ...

»Kako lepo bi bilo življenje brez vojn.« Brez sovraštva bi lahko živeli vsi narodi; mir, mir! Skrb za jutrišnji dan bi bila z današnjim strahom prav majhna. Pa vendar – vojne so. Koliko mirnih življenj je ugasnilo v teh letih, koliko jih je moralo umreti zaradi enega samega človeka, ki hoče osvojiti ves svet! Kakšen pomen ima vojskovanje?

Če bomo zmagali, presneto, saj moramo zmagati in bomo zmagali, naši potomci morajo mirno in lepo živeti. Ustvariti moramo boljše razmere zanje. Vsi se bodo imeli radi. Tudi nas se bodo spominjali. Ne, ne bodo nas pozabili, saj jim bomo mi pomagali. Govorili bodo o bojih, o naši volji do življenja, čeprav marsikatero ne bo dočakalo konca vojne ...

Tisti hip so sončni žarki dosegli dolino pod njimi in dolina je zažarela v vsej novi moči. Življenje v njej se je prebudilo v upanju, da bo prišel lepši dan.

KARIN UHAN, 5. r
OŠ Baza 20
Dolenjske Toplice

★ ★ ★

Ko pomislim na življenje in na svet, me obide groza. Le kaj bo, če bosta obe velesili še naprej vznemirjali ljudi ter ogrožali človeštvo? Namesto da bi se ljudje ljubili in bi otroke učili ljubiti, jih učijo strejati in ubijati. Namesto da bi uživali sadove svojega dela, se uničujejo; ne uničujejo pa samo sebe, ampak tudi delo narave. Le zakaj se potem rojevajo otroci, če pa so obsojeni na smrt!? Denar, ki ga države porabijo za oboroževanje, bi darovali deželah v razvoju, ki so razvoja in napredka bolj potrebni kot orožja. Kako bi bilo lepo, če bi velesili in tudi vse človeštvo tekmovali v ljubezni do bližnjega, ne pa v oboroževanju. Sklenjenih je toliko pogodb in obljub miru, pa kaj, ko ne veljajo več kot nekaj mesecev ali pa samo nekaj dni.

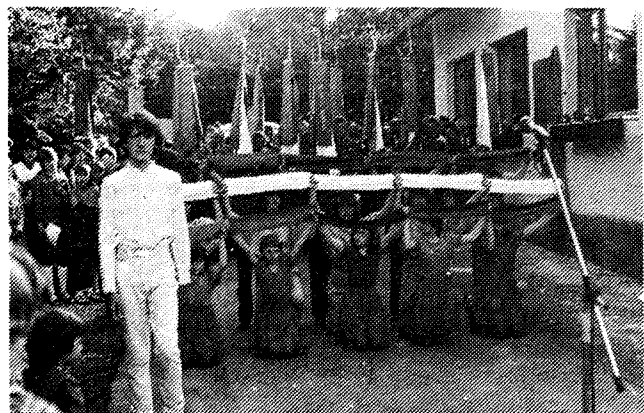
Če bosta velesili tekmo še nadaljevali in ne bosta pomislili, da lahko uničita ves svet in še sami sebe, potem lahko samo čakamo vojno. Toda zakaj morajo trpeti tudi otroci, ki bi tako radi videli ves svet v prijateljstvu, miru, cvetju ...

Res – življenje je lepo; lepo za tistega, ki uživa sadove človeškega dela, in strupeno za tistega, ki trpi človeško brezsrčnost do narave in otrok. Otroci se mi smilijo in smili se mi narod, ki je preganjan in zatrt, sovražim pa vse, ki povzročajo to trpljenje in si lastijo ves svet.

NATAŠA KLAVŽAR, 7. c
OŠ »8 talcev« Logatec

Osnovna šola 18. divizije Ponikve

S himno 12. brigade se je v soboto začelo slavlje v Ponikvah. Pred osnovno šolo so se zbrali mladi, borci in krajani. Prišla sta narodna heroja Jože Ožbolt in Drago Jerman, delegacije borcev 18., 15. divizije, 1. slovenske artilerijske brigade, 1. divizion 15. divizije, Gubčeve brigade, 8., 9. in 10. brigade, jurišnega bataljona 18. divizije, jurišnega bataljona 15. divizije, Zapadnodolenjskega odreda pa še drugi borci, prišli so predstavniki družbenopolitičnih organizacij skupščine občine Novo mesto in

Osnovnošolci iz Dobrepolja in Ponikve so skupaj izvedli recital na temo narodnoosvobodilnega boja ter zanj poželi navdušen aplavz borcev in drugih zbranih.

skupščine občine Grosuplje, predstavniki družbenopolitičnega življenja sosednjih krajevnih skupnosti in predstavniki osnovne šole Grm, ki nosi ime po 15. diviziji. Slavnostni govornik Milan Marincič, predsednik medobčinskega sveta SZDL ljubljanske regije, je spregovoril o narodnoosvobodilnem boju in o 18. diviziji NOV in POJ še posebej ter navzoče nagovoril s spodbudnimi besedami za nadaljnjo graditev, združevanje ljudi, skupna prizadevanja na kateremkoli področju življenja in dela, v bogatenju naše samoupravne skupnosti. Več glav več ve in znati je treba prisluhniti različnim mnenjem, je poudaril govornik.

Ploščo z imenom 18. divizije na šolski stavbi je odkril narodni heroj Jože Ožbolt, skupen nastop učencev iz Ponikve in Dobrepolja pa je bil prvi dokaz mladim, da so novo ime šole sprejeli s ponosom. Kulturnemu programu je sledilo tovariško srečanje borcev, posladkano s pecivom, ki so ga v obilni meri pripravile domačinke.

Živa Drole

Srečanje pionirjev ob 40-letnici pionirske zaprisege na Primorskem

Pred dnevi mi je tovarišica mentorica PO povedala, da smo dobili vabilo za srečanje predsednikov pionirske organizacije. Zmenili sva se, da bo z mano odšla tudi sošolka Tanja. Prav nestrno sem čakala ta dan. Zjutraj sem se že zgodaj zbudila. Pripravila sem vse potrebno in se odpravila v šolo. Prvi šolski uri sta bili neskončno dolgi. Končno malica. Ni mi tekni-

la, ker sem bila z mislimi že na srečanju. Odpeljali smo se v Novo Gorico.

Predsednik SZDL Branko Dolenc nas je povabil v malo sejno dvorano. Posedli smo okrog mize. Z nami sta bila tudi predsednik ZZB NOV Jože Pahor in predsednik mladinske organizacije.

Predsednik je spregovoril nekaj besed o pomenu tega srečanja. Potem smo bili na

vrsti mi. Pogovarjali smo se o naših problemih in o uspehih, ki jih dosegamo. Tudi jaz sem spregovorila nekaj besed o naši šoli. Dotaknila sem se problemov prevoza učencev, še ne ustanovljene pionirske zadrage in možnosti, ki jih učenci premalo izrabljamo za samoupravo. Pohvalno pa sem omenila zbiralne akcije, poročala sem o delu na likovnem področju, raziskovalnih nalogah, o športnem področju, o udeležbah na pohodih, raznih očiščevalnih akcijah in o veliko drugih dejavnostih.

Spregovoril je tudi predsednik ZZB NOV Jože Pahor o spomenikih borcev ter predsednik mladinske orga-

nizacije o akcijah brigadirjev.

Po sestanku smo se okrepčali s sadnim sokom in sladkarijami. Za konec nam je predsednik podaril majhno knjigo Lirika uporov.

Zadovoljni in sproščeni smo končali to srečanje ob dnevu mladosti. Spoznali smo, da je problemov veliko, vendar se vse lahko reši s skupnim sodelovanjem.

Srečanje mi bo ostalo v trajnem spominu in z veseljem bom pripovedovala sošolcem, kaj vse sem izvedela iz pogovora.

SUZANA TOMAŽIČ
6. razred
Osnovna šola
»BBO« Dobrovo

Presenetili so nas

Člani novinarskega krožka iz Gunje so osvojili letos na natečaju Modre laste iz Zagreba prvo nagrado. Tako bo 40 učencev njihove šole lahko 5 dni letovalo v Savudriji.

Ker imamo s člani novinarskega krožka že nekaj let prijateljske stike, so se odločili, da bodo del nagrade solidarnostno delili z nami. Sporočili so nam, da se bodo na poti v Savudrijo oglasili pri nas v Artičah, si ogledali, kako kaj raste naše drevo prijateljstva, in vzeli s sabo štiri člane našega krožka. Prednost imajo seveda tisti, ki so pred leti gostili Gunjance. Lepa pozornost, ni kaj! Pozornost in dejanje, ki nam je dalo povod za premišljanje: »Bi storili mi tudi tako? Bi se spomnili ob taki nagradi tudi mi njih? ...«

SUZANA MOLAN, 7. a
nov. krožek, OŠ Artiče

Nagrada »25. maj« za Artičane

Prosvetno društvo Oton Zupančič iz Artiče je ob dnevu mladosti dobilo visoko družbeno priznanje »25. maj« za svoje uspešno delo z mladimi. Po priznanje sta predstavnika društva šla v Beograd. Poleg Artiče je tako visoko priznanje dobila samo še ena mladinska organizacija v Sloveniji.

SABINA KUKOVICA, 8. r
nov. krožek, OŠ Artiče

Gašperjeve bralne značke podelili na Čebinah

Ob dnevu mladosti je zgodovinski krožek na srednji šoli Edvarda Kardelja Slovenj Gradec organiziral zanimivo ekskurzijo v zgodovinske kraje KPS. Šola, ki nosi ime po velikem revolucionarju, državniku in mislec, slavi dan šole 18. aprila. To je spomin na ustanovni kongres KPS na Čebinah, spomin na ustanovni manifest, ki ga je pripravil Edvard Kardelj.

S člani zgodovinskega krožka so bili tudi aktivni družbenopolitični člani ZSMS in šolske skupnosti ter 35 bralcev bronaste, srebrne in zlate Gašperjeve značke, ki so jih letos prejeli ob dnevu mladosti na Čebinah. Doslej so prejeli bronaste Gašperjeve bralne značke v Topli pod Peco, lani bronaste in srebrne na Osankarici, letos pa še zlate na Čebinah. Mladi so obiskali še Šmiglovo zidanico pri Preboldu, kjer je bila 1. konferenca KPS in na kateri je predaval tudi tovariš Tito aprila 1938. leta. Zanimiva je bila tudi pripoved tovarišice Darinke Joštove v Joštovem mlinu pri Celju, kjer je bila na Silvestrov večer 1939 2. konferenca KPS. Ogled doma pesnika Aškerc na Rimske Toplice, ki je bilo pravo dopolnilo te ekskurzije.

Ob letošnjem dnevu prosvetnih delavcev v občini Slovenj Gradec je zgodovinski krožek na šoli Edvarda Kardelja prejel Vrnčovo priznanje za negovanje in razvijanje revolucionarnih izročil NOB.

Dodamo lahko, da so te ekskurzije že tradicionalne, financira jih šola in so nagrade za aktivne in prizadevne učence.

Jože Potočnik

Vsako leto teden tradicij

Dobrepoljska dolina, na obrobju grosupeljske občine; vendar velja ta oznaka le za lego in ne tudi za aktivnost dobrepoljskih ljudi. Eden od dokazov je že deseti jubilejni teden tradicij NOB v Dobrepolju. Vsako leto popestrijo teden z borčevskimi, kulturnimi in športnimi prireditvami ter akcijami, katerih namen je aktivirati vaščane v vseh dvanajstih dobrepoljskih vaseh. Aktivnosti se vsako leto zgostijo v eni ali drugi vasi; letos sta bili to Podgora in Cesta. Namen aktivnosti je polepšati podobo vasi, urediti poti, elektriko napeljavati, telefon, itd., kar je pač najbolj pereče, omeniti kulturne zanimivosti oziroma dogodke iz NOB.

Največja vrednost pa je v tem, da vaščani stopijo skupaj, skupaj delajo, se bogatijo s spoznanji in pri tem pozabijo na nesoglasja, ki so morda prišla mednje zaradi koščka zemlje. V vasi Cesta so letos zgradili vaški dom; Dom Kravajčevih so ga poimenovali (Mikličevi), po družini, iz katere je izšlo osem partizanov. V Podgori pa so uredili cesto in kanalizacijo skozi vas. Vaščani so poskrbeli tudi za zunanost hiš in okolice, iz katere se vse bolj umikajo zanemarjena gnojišča. Smisel prireditve v tednu tradicij NOB v Dobrepolju je še v nečem – v stalni povezavi mladine in borcev, ne le kot nekaj občasnega. Do-

brepoljci želijo, da bi ta njihova tradicija prerasla meje krajevnih skupnosti. Doslej so uspeli povezati KS Videm-Dobrepolje in KS Ponikve, ob desetletnici pa so iz tega svojega suhokrajnskega prostora pritegnili še Struge, medtem ko so na področju kulturnega delovanja povezani s Kostanjevico na Krki, s katero so tudi pobrateni. V desetih letih je prav teden tradicij dal spodbudne rezultate: rodili so se številni zbori – Dobrepoljski oktet, Dekliški pevski zbor, mešani pevski zbor, Zagoriški fantje, mladinski in otroški pevski zbor in godba na pihala. Skratka, vsa dolina rada poje.

Živa Drole

Spomenik NOB na Mali Kopi na Pohorju

Med pomembnejšimi letošnjimi praznovanji občine Slovenj Gradec je bilo 3. junija odkritje spomenika NOB na Mali Kopi na severozahodnem delu Pohorja. Namenili so ga borcem prvega pohorskega bataljona za boje na mislinjskem sedlu pod Veliko Kopo in v Skrivnem hribu jeseni 1942, enotam Četrte operativne cone, 11. SNOUB Miloša Zidanske, brigadam Štirinajste divizije, drugemu Pohorskemu odredu in pohorskim kmetom za velik prispevek v narodnoosvobodilni vojni v bojih za dokončno zmago. Nadalje šestim partizanskim bolnišnicam, v katerih so na pobočjih Canjske planine, Temniškega in Drč tovariško negovali mnoge ranjence NOV in POJ. Iz pohorskih gozdov so tehnike Sever, Sova, Kristof-Stane Ilc in Drave s partizanskim tiskom razvemale odpor. Slavnostni govornik je bil generalmajor Andrej Cetinski-Lev, nosilec partizanske spomenice, sicer pa znani in zelo priljubljeni komandant Zidanske brigade na Pohorju. Slovesnost na Pohorju so popestrili: pihalni orkester iz Slovenj Gradca in učen-

ci osnovne šole 11. SNOUB Miloša Zidanske iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu. V okviru občinskega praznika so pripravili še deveto republiško tekmovanje učencev v tehniki prodaje in aranžiranja v Slovenj Gradcu, srečanje radiomaterjev Slovenije na letališču v Turiški vasi, drugi odbojarski turnir veteranov Slovenije v Misljici, Šmartnem in Slovenj Gradcu, predselekcijski izbor usnjarsko-predelovalne industrije v domu telesne kulture v Slovenj Gradcu. V Titovem gaju so odkrili skulpturo SAP Vojvodine, odprli prvo jugoslovansko in peto slovensko razstavo domače in umetne obrti v tamkajšnjem umetnostnem paviljonu. Srečali so se tudi rezervni vojaški starešine iz občin Bjelovar, Gornji Milanovac in Slovenj Gradec. Ob tej priložnosti so v kraju odprli letno kopališče. Razer tega so pripravili poulični tek za memorial Janka Gregoriča, nato pa še koncert oktetov lesne industrije Slovenije. Ob koncu so imeli slovesno sejo občinske skupščine Slovenj Gradec.

Drago Miklavc

Slavnostna podelitev odlikovanj

V sejni sobi skupščine občine Tolmin so slavnostno podelili odlikovanja trem občanom, ki jih je predsedstvo SFRJ od-

likovalo za njihove zasluge in uspehe pri gradnji socialistične države. Andrej Leban iz Stopnika je

dobil red zaslug za narod s srebrno zvezdo. Za zasluge med NOB je že prejel dve odlikovanji. Po upokojitvi leta 1956 deluje v raznih družbenopolitičnih organizacijah, trinajst let je bil blagajnik v krajevni organizaciji ZB NOV in je bil tudi njen predsednik. Aktiven je tudi v raznih drugih organizacijah. V osnovni organizaciji ZK je bil sekretar.

Jože Kozorog iz Poljubinja je dobil red dela s srebrnim vencem za zasluge in delovne uspehe, pomembne za napredek države. K partizanom je odšel že julija 1942. Za hrabrost je prejel dve odlikovanji. Po osvoboditvi je opravljal številne odgovorne naloge v gospodarstvu. Med drugim je bil predsednik okrajne zadruge, predsednik mestne organizacije ZB NOV, zdaj pa je predsednik krajevnega organizacije ZB NOV.

Ciril Bradakšija iz Soče je dobil red dela s srebrnim vencem. Tovariš Bradakšija je vodja oddelka pri Zavodu za gojitev divjadj Triglav – Bled, je član Gorske reševalne službe, član gorske straže, lovski čuvaj in član Planinskega društva Bovec. Sodeloval je pri več reševalnih akcijah.

A. P. – Ogarev

Ilirskobistriška matična knjižnica že leta pripravlja različne kulturne prireditve. Zadnja v tej skoraj nepretrgani vrsti je razstava slik likovne umetnice Zorane Kristan iz Trnja pri Pivki. Razstava je v Domu JLA, motivno pa se naslanja na Pivko, Cerkljsko jezero pa vse tja do primorskega očka Snežnika. Umetnico je domačinom predstavil umetnostni zgodovinar Andrej Pavlovec, hkrati pa je izdala tudi katalog, posvečen 40-letnici partizanske diverzantske akcije v Postojnski jani.

P. Nikolič

Zmagoslavje ekip iz Ljubljane

V Domu invalidov in borcev NOV v Malenškovi ulici je bilo zadnje dni maja deveto področno tekmovanje. Tekmovalci so merili moči v balinanju, kegljanju, šahu in streljanju. Največ ekip se je prijavilo za balinanje. V finalu sta se pomerili ekipi Most in Šiške, ki je tudi zmagala. Nato so se usvrstile ekipe Rudnika, Centra, Bežigrada, Domžal, Vrhnike in Logatca. V kegljanju so bili najboljši Moščani, ki so v dveh borbenih partijah podrl 508 kegljev. Moščansko ekipo je vodil Luka Mitar, ki je bil najboljši tudi v posamični konkurenci. Pri ekipah je drugo mesto zasedla Šiška pred Cerknico, Bežigradom in Centrom. Najboljše šahiste ima Šiška, ki so zmagali pred Mostami, Centrom, Domžalami in Bežigradom. Moščani so bili najboljši v streljanju. Za njimi so se usvrstili strelci iz Bežigrada, Centra, Domžal in Vič-Rudnika. Pri posameznikih pa je bil najboljši Stane Vršaj. Upokojenci so se prvič pomerili tudi v balinanju dvojic. Zmagal je par Mate Antonovič in Ljubo Zgalin iz občine Center. Na republiško prvenstvo so se uvrstile ekipe Most, Šiške in Centra.

Vinko Bavcon

Tovariško srečanje borcev

Domicilni odbor zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje iz Nove Gorice in krajevna organizacija zveze borcev iz Kanomlje v idrijski občini sta v nedeljo pripravila na Oblakovem vrhu tovariško srečanje borcev zaščitne čete in vseh tistih, ki so jim dajali zavetje na tem območju. Na Oblakovem vrhu so se med vojno viro redkokdaj enote zaustavljale za dalj časa, vendar je bil kraj kljub vsemu pravo partizansko križpotje za Gorenjsko, Primorsko in Vipavsko dolino. Predsednik sveta krajevnega skupnosti Kanomlja je obudil spomine na tiste čase in med drugim dejal: »Spominjamo se stalnih partizanskih patrolj, ki so jih sestavljali v glavnem vedno isti borci, ki so zbuiali radovednost med domačini. Bili so zelo skrivnostni in smo lahko po njihovem ravnanju ugotovili le to, da morajo biti v okolici pomembne partizanske enote. Taka ugotovitev pa je narekovala terenskim organizacijam, da povečajo budnost. Danes, ko vemo, da ste to bili vi, ki ste se po toliko letih zbrali na Oblakovem vrhu, smo še posebej veseli, da ste med nami.«

Med številnimi krajinami, predstavniki družbenopolitičnega življenja severne Primorske in idrijske občine so se slovesnost na Oblakovem vrhu udeležili tudi predstavniki republike in federacije, med drugimi člana sveta federacije Lidija Šentjura in dr. Joža Vilfan, ki je bil tudi slavnostni govornik na prireditvi. V govoru je med drugim poudaril: »Zaščitna četa pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko Slovenijo, kot smo takrat rekli, je

skrbela za člane, za vse, ki so se zbirali okrog tega komiteja. Ko pravim, da je skrbela za varnost, ne mislim samo na stražarjenje, to je bilo spremljanje članov komiteja na njihovih poteh do pripravljanja bunkerjev in vzdrževanja nevarnih kurirskih poti, ki so šle prav do območja, ki ga je sovražnik imel v svojih rokah. Na Oblakovem vrhu kljub težavnim okoliščinam ni bilo nobenega izdajstva. Ta kraj in vsa Primorska veljata za tisti del našega ozemlja, kjer se je najbolj pokazala množična povezava ljudi z OF.«

Oblakov vrh oziroma njegova neposredna okolica bo jeseni vnovič prizorišče proslavljanja pomembnega dogodka, in sicer 40-letnice partizanske tiskarne Slovenije, v kateri so tiskali prvi dnevnik v takratni okupirani Evropi.

F. Šemrl

Šiškarji so bili najboljši

Društvo upokojencev Bratov Babnik je konec maja pripravilo v počastitev krajevnega praznika balinarski turnir na novem štiristeznem balinišču v rekreacijskem centru Ilirija.

Na turnirju je sodelovalo šest ekip, med katerimi sta bili dve sestavljeni iz še zaposlenih balinarjev. Najboljša je bila ekipa iz Šiške, sledijo pa ekipe Šentvida, Bratov Babnik, Litostroja OZD Pap in Hinka Smrekarja. Najboljša ekipa je prejela prehodni pokal. Turnir bo vsako leto.

V. B.

V spomin na padle partizanske pilote

Skupina letalcev v Savelletriju pred odhodom v Afriko januarja 1944. Prvi v prvi vrsti stoji Rafael Perhauc, ki je bil tedaj poveljnik mehanične šole. Prvi v drugi vrsti pa je Tone Kastelic, ki je bil v Alžiriji vodja motorske delavnice.

Po letošnjem programu dela Odbora skupnosti borcev letalcev prekomorcev in v počastitev 40-letnice ustanovitve letalskih prekomorskih enot je bila maja na letališču »Portorož« v Sečovljah skromna slovesnost, med katero so odkrili pomnik trinajstim padlim pilotom prve in druge lovske eskadrilje.

Pomnik je odkril narodni heroj Stane Bobnar, ki je vrsto let opravljal odgovorne naloge v našem vojnem letalstvu. Proslave so se udeležili tudi nekdanji letalci, ki so prišli iz vseh krajev Primorske in drugi povabljeni, predstavniki DPO in skupščine občine Piran, obalne skupnosti, mesta Ljubljane, predstavnik RO ZZB NOV Slovenije Dušan Gorkič in delegacija našega vojnega letalstva.

Na tej slovesnosti so predstavniki vojnega letalstva in protizračne obrambe JLA izročili Rafaelu Perhaucu, enemu najstarejših živečih letalcev v Jugoslaviji, zlato plaketo.

Albert Klun

Vroča juha

V hudih časih izide največ kuharskih knjig. Morda je res. Nikdar pa se ne moremo strinjati, kdaj so pravzaprav hudi časi. Tako se tudi zdaj ne moremo sprijazniti s trditvijo, da so časi res hudi, ali, kakor pravimo, »resni«, »kritični«, »stabilizacijski« ali kakršnikoli že – nikar si ne grenimo še s tem življenja! Saj sami sebi ne verjamemo, da je hudo in pravimo, da smo doživeli že marsikaj hujšega. Sicer pa, bodimo kar veseli, da ni še šele huj! Počakajmo, to še ni nič! Boste že še videli! – Torej, kdor bo živel, bo videl. Zgodovinarji pa bodo šele v prihodnjih stoletjih (če se bo kdo tedaj sploh še ukvarjal s kakšnokoli zgodovino) ugotavljali, ali mi zdaj živimo v dobi vroče juhe ali ne, to se pravi, ali bomo pojedli to, tako vročo juho, kakršno smo si pač skuhal, ali pa bomo med pihanjem na njo izgubili sapo.

Kaj pa sploh počnemo mi? Ali je na to vprašanje mogoče odgovoriti? Ali je res, da se predvsem in najbolj trudimo dokazati, da nobene juhe ne jemo tako vroče, kot se kuha? No, najbrž je kar res, da nas to najbolj zaposluje (»okupira«, da bodo razumeli tudi tisti, ki so najbolj zaslužni za razvoj nove »slovesnine«). Trudimo se namreč na vso moč in še malo bolj, da bi vročo juho kar najdalje odrinili – naj se vendar hladi! To pa pomeni, da je treba odložiti vse, kar se le da, kar nam pač ne prija. Odložiti, preložiti, opustiti... Saj se ni vseh dni konec! Kar lahko odložiš danes, ne odlagaj na jutri! Kakor je mogoče načrte delati, krojiti (»kreirati«), tako jih je mogoče tudi spreminjati, dopolnjevati, »frizirati«, predvsem pa odlagati. Vsaj ne bo treba odkrivati spominskih plošč, ki bi zanamcem pričale nekako tako: Tukaj smo (v obdobju vroče juhe) opustili graditev avtomobilske ceste, predora, elektrarne, bolnišnice, šole – ali tega in onega, za kar pa imamo že izdelanih za celo goro »projektov«. Živimo namreč v dobi, ki se lahko imenuje tudi projektantska ali če hočete »planska«, če že ne kar zaplanirana. Slovensčina se torej res bogati, kakor da smo tudi njo »zaplanirali«.

No, pa smo tam! Kaj počnemo? Planiramo! Kaj pa? Morda tudi to, kako bi naj pojedli vročo juho. Končno je pa vseeno, zakaj pa bi se ne smeli »zaplanirati«? Res, skoraj vsak dan se pridušamo, česa bi ne smeli, kaj »je treba«, kaj »smo odgovorni«, kaj vse moramo privarčevati, za koliko smemo (spet!) naviti cene, kako se naj gospodarstvo razbremeni – no, vse to je pač na dnevnem redu, saj nekaj je res treba početi. Ni pa treba takoj pomisliti, da je to le pihanje na vročo juho in nič drugega. Kdor hoče, lahko tudi verjame, da je to še nadaljnje segrevanje že vrele juhe in celo, da se bomo nekoč vendar tako peklensko opekli, da... no, koža se nam bo olupila z jezika pa zato ne bo mogel nihče več nič pripomniti.

Zdaj pa je še seveda pri-pomb ničkoliko in do konca leta bo dovolj zlatega časa za nadaljnje planiranje; morda bomo končno »zaplanirali« celo vročo juho?

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže: BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorsko-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENICA; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-4572 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35